1940 I. 15.

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 49

Lapkritis — Gruodis

1939

TURINYS.

Pusl.

1. 1864 m. Teismų santvarkos įstatymų 75 m. sukaktuvės — *V. Fridšteinas* 399
2. Tarptautinė Baltijos ir Šiaurės jūrų padėtis — *Dr. Bronius Kazlauskas* 412
3. Vilniaus srities gyventojų pilietybė — *J. Robinzonas* 422
4. Civilinės teisenos terminai — *Č. Butkys* 431
5. Sovietų baudžiamosios teisės metmenys — *St. Tomonis* 446
6. Įstatymų sistemos reikalu — *P. Stravinskas* 453
7. Dėl „oro erdvės teisės" — *A. Mačiuika* 458
8. Kriminalinės Politikos Centras — *A. Diržys* 462
9. Trečiojo Reicho Valdininkų įstatymas — *Dipl. teis. M. Klimkaitis* 464
10. Reikia pakeisti ipot. įstaigų etatus — *Balys Klovas* 468
11. Dėl reikalavimų pagal įsakytinį vekselį — *K. Sudargas* 472
12. Kilnojamojo turto vertės nustatymas žyminiam mokesčiui — *V. Burkevičius* 474
13. Teisinės terminijos projektas 475
14. Mykolas Sleževičius — advokatas 480
15. Recenzijos 482

Oficialinė dalis

I. Respublikos Prezidento įsakymai 29

II. Teisingumo Ministro įsakymai 31

Cp 1283

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS
LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 49 | Lapkritis – Gruodis | 1939 m.

V. Fridšteinas

1864 m. Teismų santvarkos įstatymų 75 m. sukaktuvės.

Šių metų lapkričio 20 d. sukako 75 m. nuo 1864 m. Teismų santvarkos įstatymo paskelbimo. Kad tinkamai suprastume to įstatymo vertę ir prasmę, turime nors trumpai susipažinti su ta teismų santvarka, kuri buvo prieš 1864 m. lapkričio 20 d. Tik tada mes pamatysime, koks laimingas perversmas buvo padarytas teismų srityje, koks didelis ir naudingas darbas buvo atliktas to įstatymo ruošėjų.

I.

Ligi 1864 m. teismas buvo ne tik neatskirtas nuo administracijos, bet ir visai jos priklausomas. Visi valdžios atstovai, — rašoma 1862 m. Valstybės Tarybos žurnalo 65 nr., — pradedant nuo nuovados viršininko ir baigiant ministru, kišdavosi, remdamiesi įstatymu, į teismo bylų reikalus ir tuo silpnindavo tikrąją teismo prasmę ir trukdydavo patį teisingumo darbą. Kiekvienoj byloj, kur tik tiesiogiai ar netiesiogiai būdavo suinteresuotas iždas, teismas turėdavo atsižvelgti į gubernatoriaus, Iždo Rūmų, Valstybės Turtų Rūmų ir kitų įstaigų išvadas.

Teismo autoritetas buvo nukritęs taip žemai, jog galėdavo įvykti net labai šiurkščių atsitikimų. Antai Petrapilio generalgubernatorius, remdamasis vieno prekybinio teismo sprendimu, nepatenkino bylininko skundų, liepė suimti visus to teismo narius. O Archangelsko gubernatorius, pašaukęs pas save Teis-

mo Rūmų pirmininką, aiškino jam, kaip reikia bylą išspręsti. Svarbiausias gubernatoriaus argumentas buvo lazda, bet pirmininkas spėjo pasprukti[1]).

Esant baudžiavai, — rašė žymiausias teismų įstatymų ruošėjas Sergej Zarudny, — teisingas teismas ir nesąs reikalingas. Tikri teisėjai buvo tik dvarininkai. O jiems viešpatavo aukščiausias savališkas teismas[2]).

Pačiame teisme viešpatavo raštinė ir jos viršininkas — sekretorius. Teismas posėdžiaudavo neviešai; teisėjo pranešimo nebuvo. Teisėjai buvo renkami bajorų ar skiriami gubernatoriaus; dažnai būdavo parenkami neturtingi bajorai, kad iš teisėjavimo jie galėtų maitintis. Viską darė raštinė. Ji, ir be bylininkų prašymo, turėjo rinkti visokias žinias (X t. 2 d. 441—446 str.). 1857 m. Įst. Rink. (Svod Zakonov) X t. 2 d. 445 str. pranešamasis užrašas (dokladnaja zapiska), arba ištrauka iš bylos, sudaromas teismo raštinėje prijungiant prie jo atitinkamus įstatymus (priličnych zakonov) pagal smulkias taisykles, nustatytas Bendrojo gubernijų sutvarkymo įstatymo 129—139 str. Pranešamajam užraše turėjo būti nurodyta visa bylos eiga ir esmė (446 str.). Raštinė turėjo surinkti žinias iš kitų bylų, esančių tame pačiame teisme, arba iš kitų asmenų ir įstaigų; pastaruoju atveju reikėdavo teismo rezoliucijos (Ben. gub. sutv. 97 str.). Pranešamasis užrašas pateikiamas bylininkams perskaityti ir pasirašyti (X t. 2 d. 447 str.). Terminą skirdavo raštinė. Kas per paskirtą laiką, skaityti nepradėdavo ar nebaigdavo, tas nustodavo teisės pranešimą pasirašyti (X t. 2 d. 456 str.). Pasirašydamas sekretoriaus pranešimą, bylininkas turėjo teisę padaryti savo pastabų.

Pranešimo gale sekretorius turėdavo prirašyti: „Šitas užrašas (zapiska) iš bylos yra teisingas, yra nurodyti visi atitinkami įstatymai ir daugiau atitinkamų įstatymų nėra. Aš atsakau pagal įstatymus dėl kiekvieno apsileidimo“. Tačiau šis prierašas neduodavo bylininkui progos ir teisės teisintis įstatymų nežinojimu, nors paskui ir būtų paaiškėję, kad, nurodydamas įstatymus, sekretorius ką nors praleido (X t. 2 d. 461 str.).

Nors įstatymo (Ben. gub. sutv. 98 str.) buvo nustatyta, kad: „kanceliarija neturi, prisidengdama reikalu išaiškinti by-

---

[1]) Malyšev, Civilinio proceso kursas, Moskva, 1913 m. 114 psl.

[2]) Džanšijev, Epocha velikich reform, Moskva, 1894 m. 551 psl.

los aplinkybes, rinkti tokių žinių, kurios bylos esmei nepriklauso ir gali ją tik užtęsti, o taip pat neturi reikalauti žinių apie aktus iš tokių įstaigų, kur jų negalima surasti", vis dėlto raštinė darydavo, kas jai patikdavo. „Jeigu tuose įstatymuose ir nebuvo slapto tikslo, tai vis dėlto svarbiausia jų pasekmė buvo raštinių galios išaugimas. Teismai pamažu, galima sakyti, visai žuvo, išnyko, o visas darbas atiteko sekretoriams, kurie ėmė ne tik bylas rašyti, bet ir joms naujas žinias rinkti, bei tam tikra linkme kreipti. Pagaliau stiprėja jų įtaka ir pačios bylos sprendimui"[3]). Dėl raštinės įsigalėjimo išplito ir kyšių ėmimas.

Čia dar reikia pridėti bylų žiūrėjimo tvarkos painiavą. Bylas dėl nekilnojamojo turto užvaldymo spręsdavo policija, jeigu nuo užvaldymo būdavo praėję nedaugiau kaip 10 savaičių (X t. 2 d. 22 str.).

Ginčo bylose tvarka yra arba dėl nejudomo turto arba ieškinio (X. t. 2 d. 153 str.). Pirmoji teisena buvo dvejopa: apeliacijos ir tardymo (X t. 2 d. 156 str.). Tardymo tvarka iš esmės skyrėsi nuo apeliacijos tvarkos tuo, kad tardymo tvarka byla nepereidavo iš žemesnės instancijos į aukštesnę bylininkų prašymu, bet pereidavo dėl tos tvarkos eigos į reviziją (X t. 2 d. 157 str.).

Ieškinio teisėnoj skiriama taip pat dvi rūšys: 1) teisena dėl neišpildytų sutarčių ir prievolių, 2) teisena dėl išieškojimo, susijusio su įžeidimu[4]), nuostoliais ir savališku užvaldymu (X t. 2 d. 158 str.).

Aukščiau pažymėtos keturios svarbiausios teisenos rūšys apima: 1) bendras taisykles; 2) kiekvienos rūšies atskiras taisykles; 3) pakeitimus ir suvaržymus dėl ypatingų turtų rūšių, dėl luomų ir dėl skirtingo valdymo (X t. 2 d. 159 str.). Be bendros ir keturių pagrindinių teisenų, buvo dar 16 atskirų teisenų.

Ginčo bylos dėl išmarų turtų, kurie lietė iždo teisę, tikrindavo aukštesnės įstaigos ir be apeliacijos (X t. 2 d. 692 str.).

Jeigu pirmosios instancijos sprendimas palankus privačiam asmeniui, tai tolesnė bylos eiga, jei iždo įgaliotinis net nepareikštų nepasitenkinimo ir neįteiktų apeliacijos, nesustabdoma, sprendimas nevykdomas, o byla perkeliama peržiūrėti į antrą teismo instanciją (X t. 2 d. 707 str.).

---

3) 1864 m. Teismų įstatymų paaiškinimai, oficialus leidinys, 1867 m. I d. 10 psl.

4) Įstatymas čia turi galvoj teisių pažeidimus.

Jeigu antroj instancijoj ką nors iš iždo žinybos atiteisia, tai byla, nors nepasitenkinimo ir niekas nepareikštų, perkeliama peržiūrėti į Aukščiausiąją Senatą (X t. 2 d. 712 str.).

Savo paaiškinime Valstybės Tarybos Kodifikacijos Kanceliarija nurodė: „neskaitant iždo įgaliotinių bei prokurorų ir apskritai vyriausybės asmenų ir ypatingų įstaigų, neturinčių grynai teismo pobūdžio, galima neperdedant pasakyti, kad kiekviena šiek tiek svarbesnė ir supainiota byla turi praeiti 6 teismo instancijas, būtent:

1. apskrities teismą, neskaitant policijos įžengiamosios teisenos;

2. Civilinius Rūmus, neskaitant Iždo Rūmų, Valstybės Turtų Rūmų ir kt. išvadų;

3. Senato Departamentą, neskaitant ministrų išvadų ir oberprokurorų pasiūlymų;

4. Senato Bendrą Susirinkimą, neskaitant teisingumo ministro, jo konsultacijos išvadų;

5. Prašymų Komisiją;

6. pagaliau Valstybės Tarybos Departamentą, o kartais ir jos Bendrą Susirinkimą.

Priskaičius ir tas įstaigas bei asmenis, kurie čia tik tarp kita ko suminėti, pasirodo, kad senajai tvarkai galiojant buvo 12 ar 13 instancijų“[5]).

Su baudžiamomis bylomis buvo dar blogiau, nes joms ne tik gynėjų nebuvo, bet ir pats kaltinamasis į teismą nebūdavo šaukiamas. Kaip sprendžiamos baudžiamosios bylos, buvo slepiama ne tik nuo visuomenės, bet ir nuo kaltinamojo.

Tokios tvarkos pasekmė buvo begalinis bylų vilkinimas ir, dar blogiau, įstatymo negerbimas ir kasdieninis jo laužymas. Ne be reikalo žymus rūsų rašytojas Aksakov rašė, kad Rusijos teismuose viešpatauja visiška neteisybė.

II.

Bylos būdavo taip vilkinamos, jog tą negerovę pagaliau pastebėjo ir imperatorius Nikalojus I. Savo 1848 m. lapkričio 16 d. rezoliucijoje jis sako, kad „be galo lėtas priežasčių išdėstymas aiškiai rodo visus mūsų teisenos nepatogumus ir trūku-

---

[5]) Teismų įstatymų paaiškinimai, oficialus leidinys, 1867 m. I d. 24 psl.

mus". Buvo mėginta reformuoti procesą. Bet kadangi visas valstybės režimas buvo sustingęs, teisingumo ministras Paninas, užsispyręs atžagareivis, nenorėjo nieko nauja leisti, tai „reforma" pasireiškė tik 1855 m. lapkričio 21 d. išleistomis taisyklėmis dėl šaukimų bylininkams įteikimo.

Tik įsėdus į sostą imperatoriui Aleksandrui II, teismų reforma pradėta rimtai tvarkyti, bet irgi ne tuctuojau. Kai visuomenė ir spauda ėmė sakyti, kad teismai turi dirbti savo darbą viešai ir bad baudžiamoms byloms reikia įvesti prisiekusius posėdininkus, tai teisingumo ministras Paninas pasirūpino, kad tokių straipsnių spaudoje nebūtų. Be to, jo iniciatyva 1857 m. rugsėjo 15 d. buvo uždrausta net Valstybės Tarybai liesti klausimus, susijusius su prisiekusiais posėdininkais, advokatūra ir bylų viešumu.

Bet laikai jau buvo pasikeitę. Visuomenėje viešpatavo liberalizmas, kurį protegavo ir pats imperatorius Aleksandras II. Teismų reformos klausimas 1859 m. perėjo iš antro imperatoriaus kanceliarijos skyriaus ir teisingumo ministerijos, nepajėgusių jo kaip reikiant išjudinti, į Valstybsė Tarybą. Valstybės Tarybos sekretoriui Butkovui pavyko pakviesti savo padėjėju Sergijų Zarudny, kuris pirmiau tarnavo imperatoriaus kanceliarijoje, buvo gerai susipažinęs su reformos klausimu ir tik laukė, kada bus „laisvos rankos". Pats būdamas labai gabus, darbštus ir žymus teisininkas, jis pakvietė į darbą jaunus ir reformai palankius teisininkus Stojanovskį, Bukovskį, Buckovskį, Plavskį, Pobedonoscevą. Šis pastarasis tada dar buvo liberalas.

Jau 1862 m. Valstybės Tarybai buvo pristatyti pagrindiniai teismų reformos dėsniai, kuriuos imperatorius patvirtino 1862 m. rugsėjo 29 d.

Pravartu bus pabrėžti, kad, kai Valstybės Taryba 1862 m. svarstė tuos pagrindinius dėsnius, kurie buvo numatę (8 str.) ir prisiekusiuosius posėdininkus, tai Paninas (tada jis buvo Valstybės Tarybos narys, o teisingumo ministras buvo Zamiatninas) ne tik balsavo už juos, bet dar pasakė, kad, be prisiekusiųjų posėdininkų, nėra tikro baudžiamojo teismo.

Visas reformos projektas buvo baigtas 1863 m. 1863—1864 jį apsvarstė ir priėmė Valstybės Taryba, o 1864 m. lapkričio 20 d. projektą patvirtino ir imperatorius. Paskui jis buvo

paskelbtas kartu su caro manifestu, kuriame, tarp kitko, buvo pasakyta: „Mes manome, kad projektai visai atitinka mūsų norą įgyvendinti Rusijoj *greitą, teisingą, gailestingą, visiems mūsų pavaldiniams lygų teismą,* pakelti teismo valdžią, padaryti ją reikiamai nepriklausomą ir apskritai įdiegti tautai tokią įstatymo pagarbą, be kurios negali būti visuomenės gerovės ir kuri turi būt nuolatiniu kelrodžiu visų ir kiekvieno, nuo aukščiausio iki žemiausio“.

Koks didelis darbas buvo atliktas, matyti jau iš to, kad teismų reformos bylą sudaro 74 tomai.

III.

Faktiškai nauji teismai pradėjo savo darbą tik 1866 m., nes reikėjo paskirti labai daug naujų teisėjų ir prokurorų ir leisti jiems susipažinti su naujais Teismų įstatymais, kurie taip iš pagrindų skyrėsi nuo įstatymų, veikusių prieš 1864 m. Tie pagrindai mūsų teisininkams žinomi, aš juos tik trumpai paminėsiu.

Teismo valdžia atskirta nuo vykdomosios ir nuo įstatymų leidžiamosios valdžios (Civ. teis. įst. 1—3, 9 ir 10 str.; Baudž. teis. įst. 1, 12, 13 str.).

Teisėjai ir tardytojai, išskyrus žemiau nurodytus atsitikimus, negalėjo būti atleidžiami arba perkeliami iš vienos vietos į kitą be jų pačių sutikimo. Galėjo būti atleisti tik šiais atvėjais: 1. baudžiamojo teismo sprendimu už nusikaltimą; 2. jei neatvyksta į tarnybą per mėnesį nuo paskyrimo dienos; 3. jei dėl ligos neina savo pareigų daugiau kaip vienerius metus; 4. jei dėl skolų paskelbti neišsimokančiais skolininkais arba baud. teismo nubausti. Tuo būdu teisėjams buvo užtikrinta jų nepriklausomybė.

Teismai buvo kolegialiniai. Tik menkoms byloms buvo įsteigti taikos teismai iš vieno teisėjo. Bylas teismai sprendžia viešai. Bylą pranešа teismo narys.

Bylininkų rungtynės eina ne tik raštu, bet ir žodžiu. Baudžiamųjų bylų teismo tardymas eina žodžiu, išskyrus 626—629 ir 687 str. numatytus atsitikimus.

Svarbesnėms baud. byloms spręsti įsteigtas prisiekusiųjų posėdininkų institutas. Bylininkų interesams ginti įsteigta advokatūra.

IV.

Atsikūrusioje nepriklausomoje Lietuvoje buvo palikti galioti aukščiau minėti teisenos įstatymai, įtraukus į juos tuometinio teisingumo ministro a. a. Leono suorganizuotą pakeitimą, būtent, kad taikos teisėjui pavedama spręsti visos bylos be jokio skirtumo ir ginčai dėl kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, jei ginčijamojo daikto kaina neprašoka 5.000 rublių (10.000 markių; 2.500 litų).

Taikos teisėjai sprendžia bylas dėl nusikalstamųjų darbų, už kuriuos pagal B. St., o taip pat ir pagal įstatymus dėl nusižengimų muitų ir akcizo taisyklėms skiriama ne skaudesnė kaip kalėjimo bausmė.

Iki 1929 m. žymių proceso pakeitimų nebuvo. 1929 m. lapkričio 12 d. (V. Ž. Nr. 312) buvo pakeista baudžiamojo proceso įstatymo antroji dalis (rengiamasis tardymas). Tuo pakeitimu policijai buvo suteiktos plačios teisės. Ypačiai pažymėtinas 269 str. turinys: „Kvotos veiksmus tardytojas tikrina ar papildo tik radęs tatai reikalinga, arba valstybės gynėjui bei jo padėjėjui pasiūlius“. Vadinasi, policijos kvota prilyginama tardymui, jei tardytojas ar prokuroras taria, kad tardymas nereikalingas. Tardytojas net neturi teisės naikinti policijos veiksmus.

Didžiausias teismų įstatymų pakeitimas buvo padarytas 1933 m. liepos mėn. 11 d. Teismų santvarkos įstatymo (V. Ž. Nr. 419) išleidimu.

Tas įstatymas praplėtė sąrašą atsitikimų, dėl kurių galima teisėją atleisti iš tarnybos ar perkelti į kitą vietą (179—187 str.). Rusijoj jau 1885. V. 20 teisingumo ministras gavo teisę tam tikrais atsitikimais (jie nurodyti Teismų sutvarkymo įstatymo 295, 295^{1-2} str.) iškelti teisėjui bylą Aukščiausiojo Senato Drausmės Skyriuje, kuris galėjo arba visai atleisti teisėją ar tardytoją, arba perkelti jį, bet tik į lygią vietą. Lietuvoje teisėjas gali būti perkeltas net ir į žemesnę vietą (184, 188 str.). Sugretinę 188 str. su kitais straipsniais prieiname išvadą, kad teisėjų drausmės teismo nutarimas reikalingas tik tada, kai teisėjas perkeliamas į žemesnę vietą. Visais kitais atvejais apsieinama be teisėjų drausmės teismo nutarimo.

Teisėjų nepriklausomybei ypatingai gresia 182 ir 186 str. Galima teismo etatus sumažinti norint nusikratyti neklusniu teisėju.

Tuo tarpu svarbiausias dalykas yra teisėjų nepriklausomybė. Tai pripažino ne tik 1864 m. teismų įstatymų ruošėjai, bet ir Teismų sutvarkymo įstatymų 1900 m. projekto naujos redakcijos autoriai, kurie dirbo reakcionieriškiausio imperatoriaus Aleksandro III laikais. „243 str. nuostatai, — rašė Komisija, — turi tikslą apsaugoti teisėjus nuo bet kurios pašalinės įtakos ir aprūpinti juos savarankiška ir nepriklausoma padėtimi, kad jie galėtų spręsti bylas visai ramiai ir nešališkai, vadovaudamiesi tik tikrais įstatymo nuostatais ir sąžine..." Bylas sprendžiančių valdininkų nepriklausomybės apsaugojimas yra viena iš geriausių nešališko teisingumo garantijų ir viena iš pirmutinių tikro teismų sutvarkymo sąlygų.[6])

Tiesa, 88 str. numatyta, kad „Teismų priežiūra negali liesti nurodyto 134 str. teisėjų nepriklausomumo", o 134 str. pasakyta, kad „Teisėjas daro sprendimus, teklausydamas savo sąžinės ir įstatymų". Tai labai gražus nuostatas, bet, norint jį vykdyti, pirma reikia įgyvendinti nepriklausomumo dėsnį. Patariant teisėjams klausyti įstatymų ir savo sąžinės, nedera tuo pat metu grasinti jiems atleidimu iš tarnybos, jei vyresnybė tartų, kad tai naudinga teisingumui, kitaip sakant, nedera teisėjas padaryti priklausomas nuo vyresnybės nuožiūros.

Teismų santvarkos įstatymas radikaliausiai pakeitė advokatūros sutvarkymą. „Advokatūra, — rašė profesorius ir senatorius Foinickis[7]), — yra laisva profesija, vykdoma viešųjų interesų atžvilgiu. Tai yra profesija, kuri atskiria žmones, jai priklausančius, nuo žmonių, atsitiktinai dirbančių advokatų darbą, ir jungia juos darbo vienatumu. Advokatūra yra laisva profesija dvejopa prasme: pirma, ją verstis turi būti leidžiama kiekvienam, pakankamai tam darbui pasiruošusiam, fiziškai ir morališkai sugebančiam jai atsidėti; antra, kad, savo profesijos darbą dirbdamas, advokatas turi naudotis ko plačiausia žodžio laisve, be kurios neįmanomas advokatūros klestėjimas. Kadangi tiesioginis valstybės valdžios įsikišimas į advokatūros vidaus gyvenimą gresia jos nepriklausomumui, tai advokatūra turi būti pripažinta atskiru visuomenės vienetu, esančiu prie teismų, bet į jų sudėtį neįeinančiu ir turinčiu savo vidaus klausimams autonomijos teisę, o savo nariams ir drausmės valdžią."

---

6) Komisijos paaiškinamasis raštas, 1900 m., II t. 286 psl.

7) Foinicki, Baudžiamosios teisenos kursas, 1912 m., I t. 484 psl.

Tokios advokatūros nuo 1933. IX. 15. Lietuvoje nėra. Iš jos atimta teisė priimti per savo organą — Tarybą — naujus advokatus. Juos priima ir atleidžia teisingumo ministras (290 ir 299 str.). Yra atsitikę, kad vienas buv. teisingumo ministras atleido advokatą, be šio pastarojo sutikimo, visai nesilaikydamas 301 str. nurodytų sąlygų, be teismo, ar Teisėjų Drausmės Teismo sprendimo. Tas teisingumo ministro nutarimas nebuvo apskųstas, nes Lietuvoje nėra Administracinio Teismo, kur būtų galima tokį nutarimą apskųsti. Advokatų 8aryba irgi nėra laisva, nes jos narius tvirtina teisingumo ministras (Teis. santv. įst. 359 str.). Pirmiau to nebūta.

V.

Visos civilinės bylos, vis tiek kokia ieškinio kaina, priklauso apylinkės teismui (14 skr.). Apylinkės teismą sudaro apylinkės teisėjas. Viename apylinkės teisme gali būti ir keli apylinkės teisėjai (3 str.), bet bylas sprendžia tik vienas teisėjas (32 str.).

Apylinkės teismai, kaip išaiškino Vyriausiojo Tribunolo visuotinis susirinkimas, turi vadovautis Civilinės teisenos įstatymo pirmąja knyga. Kai apylinkės teismui priklausė tik menkos bylos (įkainotos iki 2500 Lt), tai dar buvo pakenčiama. Bet, pavedus apylinkės teismams visas bylas, vis tiek kokia ieškinio kaina, praktikoj iškilo didelių nepatogumų ir sunkumų. Apylinkės teismui nepristatomi nuorašai ieškinio prašymo ir visų prie jo pridėtų dokumentų, kaip kad apygardos teismui (Civ. t. įst. 263 str. 5 p.). Šaukimas stoti teisme gali būti įteiktas vieną dieną prieš terminą (Civ. teis. įst. 59 str.), o apygardos teismo šaukimas turi būti įteiktas ne vėliau kaip 7 d. prieš terminą stoti teisme (Civ. t. įst. 299 str.). Kokia gi padėtis atsakovo, kuris didelėj ir komplikuotoj byloj neturi ieškinio prašymo ir prie jo pridėtų dokumentų? Gerai, jei apylinkės teisėjas sutinka bylą atidėti kitam kartui. Tačiau, tuo atveju raštinė turi nurašyti visą bylą, o tokiam darbui ji beveik neparengta. Bet, ką gi tektų daryti, jei apylinkės teisėjas nesutiktų bylos atidėti dėl jos tariamo nesudėtingumo ar dėl kurios nors kitos priežasties, arba, pagaliau, dėl paprasto užsispyrimo?

Apylinkės teisme trečias asmuo negali įsikišti į bylą su savarankiškais reikalavimaie kartu prieš ieškovą ir atsakovą, nes teisenos pirmoji knyga to nenumato. Svarstydama klausimą dėl

trečiųjų asmenų, 1912 m. Valstybės Dūmos Komisija aiškiai nustatė, kad nekolegialiniam teisme nereikia leisti tretiesiems asmenims savarankiškai įsikišti į bylą, kaip kad leidžiama Civ. teis. įst. 665 str., nes dėl to įsikišimo byla labai vilkinama[8]. Turint tokį autentišką išaiškinimą, mano nuomone, negalima leisti apylinkės tiesmui naudotis Civ. teis. įst. 665 str. pagal to įstatymo 80 str.

Apylinkės teisme atsakovas negali reikalauti, kad svetimšalis, kuris neturi Lietuvoje nei valdinės tarnybos, nei nekilnojamojo turto, garantuotų bylos išlaidas ir eventualius nuostolius, kaip numato Civ. teis. įst. 571 str. 5 p.

Apylinkės teisme visokie atmetimai gali būti pareikšti bet kada, nes Civ. teis. įst. pirmoj knygoj nėra nuostato, atitinkančio tos teisenos 574 ir 575 str.

VI.

Ryšium su Teismų santvarkos įstatymo 14 str. iškyla labai svarbių klausimų, būtent: ar apskritai galima pavesti vienam teisėjui spręsti visus ieškinius, vis tiek kokia ieškinio kaina, ir ar teismas turi būti vieno asmens ar kolegialinis?

Vokietijoj 1923 m. buvo mėginta pavesti visus ieškinius spręsti vienam teisėjui. Pasirėmęs įstatymu, leidusiu vyriausybei laikinai griebtis bet kurių priemonių tautos ir valstybės skurdui palengvinti, teisingumo ministras Emminger pateikė Reichstago juridinei komisijai įsakymo projektą, kuriuo visi ginčai dėl turto pavedami spręsti vienam teisėjui. Bet projektas nebuvo priimtas, o vieton jo 1924 m. vasario 13 d. buvo perredaguoti[9]) Civ. teis. įst. §§ 348 ir 349 taip, kad kiekviena Landgericht'o (apygardos teismo) byla perduodama vienam teisėjui (Einzelrichter) paruošti ir išspręsti nesudėtingus klausimus, pvz., dėl atmetimų, dėl neakivaizdinių sprendimų, dėl pripažinimo neturto teisių, dėl ieškinio įkainojimo, apdraudimo, leidimo klausti liudytojus. Dėl klausimo, kuriuos veiksmus gali atlikti vienas teisėjas (Einzelrichter), praktikoje daug ginčijamasi. Apskritai, vienas teisėjas turi paruošti bylą taip, kad ji galėtų būti išspręsta koleginialinio teismo vienam posėdy[10]).

---

[8]) Žiūr. Tiutriumovo Civ. Proc. Įst., 1923 m. 492 psl.

[9]) Juristische Wochenschrift, 1924, Heft. 6.

[10]) Juristische Rundschau, 1925, Nr. 1 ir 2.

Ta proga Dr. Lobe (Reichsgerichto skyriaus pirmininkas, o paskui viso Reichsgerichto pirmininkas) rašė, kad siauram pavaldinių protui vargu bau suprantama, ar dėl tautos ir valstybės skurdo reikia tuojau lopyti (herumpflücken) civilinio proceso įstatymą. Jis teigė, kad reikia išklausyti teisėjus ir advokatus ir atsižvelgti į jų išvadas, o ne į slaptuosius ministerijų patarėjus, kurie praktikos nežino[11]).

Pats įsakymo autorius Dr. Volkmar turėjo kukliai pripažinti (1924. II. 13), kad tas įsakymas yra tik žalia medžiaga ir kad geriausia teismo organizacija yra kolegialinis teismas. „Šešios akys, — rašė jis, — mato geriau, negu dvi; didelis patyrimas vienų teisėjų padeda kitiems teisėjams; ypatingai tuo gali naudotis naujai į kolegiją įstojantis teisėjas"[12]).

Paskui, 1929 m., Vokietijos Reichstagui buvo pateiktas įstatymo projektas praplėsti taikos teisėjo (Amtsgericht) kompetenciją iki 1000 markių, o bylas, kur ieškiniai siekia 6000 markių, pavesti spręsti vienam apygardos teismo teisėjui.

Prūsijos teisėjų sąjunga pritarė sumanymui praplėsti Amtsgerichto kompetenciją iki 1000 markių, bet neigiamai atsiliepė dėl pavedimo bylų, kurių ieškiniai siekia 6000 markių, vienam iš apygardos teismo nariui.

Reikia pabrėžti, kad Amtsgerichto kompetencijos praplėtimo šalininkai savo nuomonę remia beveik tik finansiniais sumetimais. Taip, Prūsijos teisingumo ministerijos valstybės sekretorius Dr. Mügel savo brošiūroj iškelia tai, kad finansų ministeris reikalauja sumažinti teisingumo ministerijos išlaidas[13]). Ir pačios reformos reikalą spaudoj pirmiausia iškėlė Prūsijos finansų ministerijos patarėjas Dr. Krücke, kuriam tik finansiniai sumetimai turi lemiamą reikšmę"[14]).

Visai kitaip galvojo teisininkai. Reichsgerichto skyriaus pirmininkas Dr. Deerberg rašė: „Kolegijos pakeitimas vienu asmeniu sudaro teisingumui d i d e l į p a v o j ų. Gelimas daiktas, kad geros galvos visuotinio išsilavinimo ir aukštų juridinių

---

11) Deutsche Juristenzeitung, 1924, Heft 5—6.

12) Erich Volkmar, Die Verordnung über das Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten v. 13. Februar 1924.

13) Mügel, Justizreform, S. 11.

14) Juristische Wochenschrift, 1930, Heft 1.

bei kitų žmogaus ypatybių turįs teisėjas gali pats vienas sudoroti ginčo medžiagą, kaip ir kolegija. Bet kur mes rasim tokį asmenį?"[15]).

Pasipriešinimas, kurį 1929 m. projektas sutiko iš praktikų (teisėjų ir advokatų) ir teoretikų profesorių padarė didelę įtaką Reichstagui ir projektas 1930 m. gegužės 15 d. buvo vienu balsu atmestas[16]).

Iki 1914 m. karo Europos kontinente spaudoje niekas ir nebandė šios tiesos ginčyti. Argumentai kolegialinio teismo naudai buvo žinomi ir vartojami labai seniai. Jie jau buvo tiksliai suformuluoti imperatoriaus Petro I-jo 1721 m. įsakyme Dvasinei Kolegijai. Kadangi Petro I-jo kalba labai charakteringa, tai čia citatas duodu rusų kalba, pridėdamas savo komentarus.

1) „Izviestneje vzyskuetsia istina sobornym soslovijem, neželi edinym licom". Keli žmonės gali geriau išspręsti bylą, negu vienas asmuo, nes ginčo dalykas gali būti apsvarstytas ne vienu, o keliais atžvilgiais. Vienas teisėjas gali nusimanyti tam tikru specialiu klausimu, kitas — kitu klausimu. Visai neįmanoma turėti tokius teisėjus, kurie visi vienodai nusimanytų visais specialiais klausimais. Kolegialinis teismas gali nusimanyti įvairiais klausimais ir turėti platų patyrimą. Kaip kad pasakė minėtas Dr. Deerberg, trys blogi teisėjai gali sudaryti gerą kolegiją.

2) *„Jako isvestije v poznanii, tako i sila v opredielienii zde bolšaja est, poneže viašče po uvereniju i povinovieniju preklonajem prigovor soborny".*

Rodos, netenka abejoti, kad ir bylininkai, ir viešoji nuomonė daugiau tiki kolegija, negu atskiru asmeniu. Šiuo klausimu pakaks paminėti trečiųjų teismo institutą. Įstatymas leidžia pavesti bylą išspręsti trečiųjų teismui iš vieno asmens (Civ. teis. įst. 1367 str.; Zivilprozessordnung § 1025). Vis dėlto praktikoj labai retai sudaromi trečiųjų teismai iš vieno asmens. Mat, nepasitikima vieno asmens nei žinojimu, nei nešališkumu, nei patyrimu, nei pagaliau gera valia. Tai suprantama psichologiškai, pateisinama istoriškai ir patvirtinama kasdieninio patyrimo.

---

[15]) Juristische Wochenschrift, 1930, Heft 9.

[16]) Berliner Tageblatt, 1930. V. 16.

3) *„No se naipače polezno, čto kolegijoj takovym ne obretajestsia miesta pristrastiju, kovarstvu, lihoimnomu sudu".*

Šita frazė yra taip ryški ir suprantama, jog komentarai nereikalingi.

4) *„I se tomu že podobno, čto kolegijum svobodnieiši duch v sebe imeet k pravosudiju; ne tako bo, jako edinaličny pravitel gnieva silnych boitsja; poneže i pričiny poiskivatsia mnogich, a ešče raznostateinych osob, ne tak udobno est, jako na edinovo čelovieka."*

Visai aišku, kad padaryti sprendimą trims teisėjams sunkiau kaip vienam. Ir atsakomybė už sprendimą tenka ne vienam žmogui. — Nebuvusiam pasitarimų kambary net nežinoma, kieno balsas nusvėrė vieną ar kitą nuomonę. Todėl ir koleginialinio teismo teisėjai jaučiasi laisviau, negu vienas teisėjas.

Visi Petro I argumentai, nors jie jau daugiau kaip prieš du šimtus metų suformuluoti, tebegalioja iki šiolei.

Kolegialinis teismas turi dar vieną argumentą, susijusį su naujų teisėjų parengimu. Jauni teisėjai gali tinkamai pasiruošti tik kolegialiniame teisme dirbdami, nes čia jie gali pasinaudoti senų teismo narių žiniomis, patyrimu ir tradicijomis.

Tatai ypač svarbu ten, kur teismo tradicijos nespėjo susikurti, kur teisėjo darbą tenka dirbti neseniai universitetą baigusiems, o kartais dar jo nebaigusiems žmonėms, kurie nedaug teturi teoretinių žinių ir gyvenimo patyrimo. Kur tokie jauni žmonės gali mokytis viso to, kas privalu žinoti teisėjui? Su kuo tokie jauni teisėjai, dirbą nuošalioj provincijoj, gali pasitarti dažnai kylančiais painiais juridiniais ir gyvenimo klausimais? Su tokiais pat jaunais ir nedaug išmanančiais vietos advokatais arba su savo sekretoriu? Tokie teisėjai visada kartos savo klaidas.

Menkose bylose dar galima pakęsti tokią padėtį. Bet didelėms byloms tokia padėtis yra rizikinga ir pavojinga, o kraštui žalinga.

VI.

Suglaudus visa, kas anksčiau išdėstyta, draugėn, reikia padaryti išvadą, kad pavedimu apylinkės teismui spręsti visas civilines bylas, buvo padaryta didelė klaida, kurią jau laikas atitaisyti. Teismų santvarkos įstatymo 14 str. 1 pastraipą reikėtų taip pakeisti:

apylinkės teismas yra:

1) pirmoji instancija ieškiniams iki 10.000 Lt ir visoms apsaugos bei globos byloms, o taip pat byloms, einančioms priverčiamąja vykdomąja tvarka.

To įstatymo 16 str. pakeistinas taip:

apygardos teismas yra:

1) pirmoji instancija:

a) ieškiniams, kurių kaina prašoka 10.000 Lt, arba kurie negali būti įkainoti;

b) byloms, einančioms iš prekybos teisenos įstatymo;

c) apeliacinė instancija byloms, kurios pavestos apylinkės teismui.

Tokia reforma valstybės biudžeto neapsunkintų. Tereikėtų tik Apeliaciniuose Rūmuose įsteigti civilinį skyrių ir perkelti į Rūmus keletą teisėjų iš apygardos teismų, o jų vieton į apygardos teismus paskirti iš apylinkių teismų prityrusius teisėjus, kurių lengvai galima rasti Kaune, Marijampolėje ir Šiauliuose. Į apylinkės teismus, iš kurių teisėjai būtų perkelti į apygardos teismus, naujų teisėjų netektų skirti, nes apylinkės teismuose bylų sumažėtų.

Neapsunkintų tokia reforma ir bylininkų. Bylininkams, kurių pretenzija prašoka 10.000 litų, visai nesunku kreiptis į apygardos teismą.

Dr. Bronius Kazlauskas

Tarptautinė Baltijos ir Šiaurės jūrų padėtis.

Politinę Baltijos jūros padėtį istorija apibūdina kaip labai nepastovią. Senosios šios jūros problemos dar neišspręstos, o jau iškyla naujų. Politinė padėtis, kurią matome, dar tebėra neišsivysčiusi. Jos vystymasis gali sukelti daug varijacijų, nes nevisi šios jūros ateities politikos elementai mums yra žinomi.

*
* *

Lig šiol jokia tarptautinė sutartis nėra precizavusi, kur ribojasi Baltijos jūra su Šiaurės jūra. Prie 1908 metų balandžio 23 d. konvencijos, liečiančios Šiaurės jūrą, prijungtame memorandume sakoma: „Šiaurės jūros ribos rytuose bus laikomos ten, kur ji susijungia su Baltijos jūros vandenimis“.

Tas apibūdinimas šių jūrų ribų nenusako. Čio reikia tikslių geografinių aptarimų ir nurodymų.

Aiškiau apie šios jūros ribas kalba 1882 m. žvejybos konvencija, sudaryta tarp Vokietijos, Belgijos, Danijos, Prancūzijos, Olandijos ir D. Britanijos.

Vis dėlto ir iš to diplomatinio dokumento negalima nustatyti aiškių šių jūrų ribų, nes konvencija išskiria iš Šiaurės jūros Skageraką ir Kategatą, su kuriais jungiasi Švedija, kuri laikoma taip pat Šiaurės jūros pakraščių valstybė. Ta konvencija taip pat nustato, kad Šiaurės jūra pietų vakaruose nusitęsia iki Griznezo iškyšulio. Tokiu būdu išeitų, kad Prancūzija taip pat prieina 50 kilometrų prie šios jūros.

Bet už šį grynai geografinį Baltijos jūros ribų klausimą yra svarbesnės politinės tos jūros problemos, kurios didėja ir komplikuojasi artinantis iš Šiaurės jūros į Baltijos sąsiaurius.

Baltijos jūra turi keturis įėjimus: tris danų sąsiaurius ir Kielio kanalą.

Žymiausias iš jų yra Z u n d o s ą s i a u r i s. Tai viso pasaulio jūrininkams žinomas kelias, garsus šiaurės politikos ir laivybos istorijoj. Zundo ilgumas iš šiaurės į pietus yra 118 kilometrų. Jo plotis tarp Kopenhagos ir Malmoe 28 km, o tarp Helsingozo ir Helsingborgo — tik 4 km. Sąsiaurio gilumas visai neseniai buvo vos 7 m, ir didieji laivai galėdavo atplaukti tik iki Kopenhagos. Zundas turi puikių uostų, iš kurių svarbiausis yra Kopenhaga, pastatytas prie Danijos kranto, ir Malmoe — prie Švedijos kranto. Būdama tokiame svarbiame dviejų jūrų susikirtime, Kopenhaga yra didžiausias Baltijos prekybos ir laivybos uostas. Kadangi vakariniai šio sąsiaurio pakraščiai priklauso Danijai, o rytiniai Švedijai, tai Zundą reikia laikyti tarptautinio susisiekimo keliu.

Didysis Beltas, priešingai, beveik visas tėra Danijos teritorinių vandenų dalis. Įsiterpęs tarp dviejų danų salų, Zeelando ir Fueneno, šis sąsiauris yra labai įvairaus gylio, bet juo gali plaukti ir didžiausi laivai.

Mažasis Beltas, išsiliejęs tarp Fueneno salos, Jutlandijos ir Šlezvigo pakraščių, turi 120 km ilgio. Jo plotis įvairuoja tarp 700 m ir 30 km. M. Belto srovė yra tiek stipri, jog kartais gali trukdyti laivams plaukti. Dėl šios priežasties ir dėl pločio nevienodumo Mažasis Beltas yra laikomas nepatogus dideliems karo ir prekybos laivams. Jau nuo neatmenamų laikų Danijos karaliai, kurių žemės siekė nuo Elbės krantų ligi Šiaurės iškyšulio, nuo Šiaurės jūros iki tolimų rytinių Skandinavijos pakraščių, imdavo rinkliavas iš laivų, plaukiančių minėtais sąsiauriais iš Šiaurės į Baltijos jūrą. Laivai būdavo sustabdomi Elseneure ir čia turėdavo sumokėti įvairias Danijos karalių rinkliavas. Tokia padėtis truko iki 1857 m. Tų metų kovo 14 d. Danijos karalius sudarė sutartį su svarbiausiomis Europos ir Amerikos valstybėmis. Ta sutartimi Danija atsisakė nuo rinkliavos teisių, kurios buvo laikomos nesuderinamomis su laivybos ir prekybos laisve. Bet Danija šia sutartimi gavo 100 milijonų aukso frankų atlyginimo, kuris buvo sumokėtas pagal pasirašiusių valstybių laivyno didumą.

Iš savo pusės Danijos karalius „susitariančių šalių prekybiniams ir jūriniams santykiams palengvinti ir praplėsti“ įsipareigojo atsižadėti visiškai ir visam laikui teisių imti rinkliavą Zundo sąsiauriuose.

Pirmojo sutarties straipsnio 1-ji pastraipa aiškiai sako: „Nuo šiol joks laivas praplaukiąs Zundu ar Beltais nė vienu atveju negalės būti sulaikomas ar trukdomas“. Tuo pačiu straipsniu Danijos karalius susitariančioms šalims įsipareigoja: „saugoti ir rūpestingai prižiūrėti visus dabar esančius apšvietimus ir švyturius... ir bendram laivybos raikalui rūpintis naudingu tų apšvietimų tobūlinimu... bei jų skaičiaus didinimu, neimdamas iš užsienio laivų jokio atlyginimo, o taip pat, kaip ir praeity, prižiūrėti locų tarnybą, kuri Kategate, Zunde ir Beltuose bus visada fakultatyvinė kapitonams ir laivų savininkams“. Iš šių citatų matyti, kad 1857 m. kovo 14 d. sutartis lietė tik prekybos laivus. Sutartis negali būti taikoma karo laivams, kurių ji visiškai nemini.

Danijos jurisprudencija dėl karo laivų praplaukimo karo metu šiais sąsiauriais į Baltijos jūrą nebuvo aiški. Danija yra pasirašiusi 1907 m. XIII-ją Hagos Konvenciją, liečiančią neutraliųjų valstybių teises ir pareigas jūrinio karo metu. Tos konvencijos 10 straipsnis nustato:

„Valstybės neutralumas nėra sulaužomas paprastu jos teritorinių vandenų praplaukimu...", o 2 straipsnis sako:

„Neutrali valstybė gali leisti kariaujančių šalių karo laivams pasinaudoti jos locais".

Tačiau 1912 m. gruodžio 20 dienos Danijos karaliaus dekretu norėta pritaikyti 1857 m. laivus liečiančios sutarties principus ir karo laivams. Dekreto 1-is straipsnis nustato:

„Kariaujančių šalių karo laivai turi laisvą praėjimą natūraliniais keliais tarp Šiaurės ir Baltijos jūrų", o to paties straipsnio kita pastraipa nustato:

„Kariaujančių valstybių laivams yra draudžiama naudotis danų valstybės locais".

Tuo dekretu, kuris visiškai derinasi su aukščiau cituotu Hagos konvencijos 10 str., kariaujančių šalių karo laivai galėjo laisvai praplaukti danų sąsiauriais, tik jie turėjo tą kelią nuplaukti savo pačių priemonėmis ir rizika. Hagos konvencijos 2 str. leido neutralioms valstybėms duoti arba neduoti savo locų danų karo laivams. Karaliaus dekretas uždraudė danų locams patarnauti kariaujančių valstybių praplaukiantiems karo laivams.

Šis dekretas ėjo iš Danijos noro laikytis neutraliai tarptautinių konfliktų atžvilgiu. Pirmiau to nebūdavo. Taip, per Krimo karą, kai prancūzų ir anglų karo laivai veikė Baltijos jūroje ir užėmė Alandų salas, jų laivai plaukiojo Danijos sąsiauriais ir naudojosi danų locais. Taip pat, per 1904—1905 m. rusų—japonų karą rusų karo laivai plaukdami iš Baltijos į Tolimuosius Rytus praplaukė D. Baltu, pasinaudodami danų locais. Japonija dėl to protestavo. Po to Danija nusistatė daugiau nebesudaryti preteksto panašiems protestams ir 1912 metų gruodžio 20 d. išleido tuo reikalu dekretą. Tokia buvo padėtis Didžiajam karui prasidėjus.

Tada Danija dar praplėtė minėto dekreto rėmus. 1914 metų rugpiūčio 2 d. įstatymas uždraudė visiems danų valstybės ir

privačių laivų locams tarnauti svetimų valstybių karo laivuose. Tuo pačiu laiku Danijos pasiuntiniai kariaujančiose ir neutraliose valstybėse gavo instrukciją pareikšti atitinkamoms vyriausybėms, kad: „Danijos neutralumo sumetimais ir karo operacijoms nuo Danijos pakraščių bei teritorinių vandenų atitolinti ir pagaliau laisvam susisiekimui tarp visų karalystės dalių palaikyti yra užminuojami Maž. Belto, D. Belto ir Zundo sąsiaurių Danijos teritoriniai vandenys". Tuo būdu praplaukimas sąsiauriais buvo uždraustas visiems tiek kariaujančių, tiek ir neutralių šalių karo laivams. Respektuojant 1857 metų Kopenhagos sutartį prekybos laivams buvo leista pasinaudoti danų locais, kurie turėjo išvesti laivus pro minų zonas.

Danijos 1914 m. rugpiūčio mėn. demaršas užsienio valstybėms prieštaravo Danijos karaliaus 1912 metų gruodžio 20 d. dekretui, kurs leido kariaujančių šalių laivams „laisvai praplaukti natūraliniais susisiekimo keliais tarp Šiaurės ir Baltijos jūrų". Danijos motyvas buvo tas, kad ją apsupančios Šiaurės ir Baltijos jūrų valstybės, — Vokietija ir Rusija, kariavo ir kad, priešingu atveju, ji galėtų būti įvelta į karą, kaip ir Belgija, kurios neutralumas buvo garantuotas. Danijai buvo labai svarbu, kad ji galėtų ginti ir palaikyti susisiekimą su savo teritorija, kuri yra šių sąsiaurių ir jūros iškyšulių perkirsta, tuo atveju, jei viena iš kariaujančių šalių bandytų sulaužyti jos neutralumą ir norėtų pasinaudoti sąsiauriais karo operacijoms prieš savo priešą.

Nesigilinant plačiau į šiuos motyvus bei istorinius šių sąsiaurių politinės evoliucijos argumentus, reikia pripažinti ir tai, kad Danija Vokietijos buvo priversta užminuoti praplaukimus į Baltijos jūrą. Priešingu atveju, Vokietija būtų pati tą padariusi. Danija buvo painformavusi Anglijos vyriausybę dėl šių Vokietijos reikalavimų ir buvo gavusi jos sutikimą tiems reikalavimams priimti.

Lygiai prieš 50 metų per austrų—prūsų konfliktą su Danija šios pastarosios laivynas buvo užblokavęs Prūsijos uostus ir nesutiko jokio pasipriešinimo. O D. karo metu šūkis, kad *„Anglija viešpatauja jūrose"* negaliojo Baltijai. Vokietijos laivynas ten viešpatavo visiems pakraščiams, ir jos priešai net nebandė čia su juo kovoti.

Tokia Vokietijos dominacija Baltijos jūroje daugiausia rėmėsi ketvirtuoju praėjimo keliu — Kielio kanalu. Naudodamiesi juo, vokiečių karo laivai galėjo plaukioti iš Šiaurės į Baltijos jūrą ir atgal. Šio kanalo sutvirtinimai buvo toki, jog nieks nesiryžo jų pulti.

*

* *

Versalio sutartis ir pokarinis tarptautinis gyvenimas žymiai pakeitė tų praėjimų į Baltijos jūrą režimą.

Visų pirma dėl Vokietijos visuotinio nuginklavimo Kielio kanalo sutvirtinimai buvo sunaikinti ir uždrausta ten įrengti kitus. Iš principo, kanalas, kaip ir visi kiti natūralūs ar dirbtiniai praplaukimai, buvo atidaryti tarptautiniam susisiekimui. Šito principo vykdymas buvo paliktas Vokietijos gerai valiai. Per taikos derybas Prancūzija, labai menkai remiama D. Britanijos, norėjo ir siūlė pavesti prižiūrėti Kielio kanalo laisvę, kaip ir Sueco kanalą, tarptautinei kontrolei. Nors Prancūzijos civiliniai ir karo įgaliotiniai labai stengėsi, ta kontrolė nebuvo nustatyta. Už Vokietijos suverenumo palikimą Kielio kanale ypač pasisakė Amerika, nenorėdama sudaryti precedento, kuriuo būtų buvę galima remtis, liečiant jos dominavimą ir suverenumą Panamos kanale.

Vokietijos nuginklavimu tiek žemyne, tiek jūroj, Versalio sutartis radikaliai pakeitė padėtį Baltijos jūroje. Prieš svarstant klausimą, kas pakeitė Vokietijos viešpatavimą Baltijos jūroj, reikia dar aptarti tas sąlygas, kurias Versalio sutartis nustatė mūsų minėtiems praplaukimo Baltijos jūrą keliams.

Didžiojo Belto egopolitinės padėties Versalio sutartis nepakeitė. Ligi pasirašymo sutarties, kuria Šiaurės Šlezvigas buvo perleistas Danijai, Mažojo Belto sąsiaurio pietinė dalis buvo laisvas tarptautinis kelias. Vakariniai jo krantai priklausė Vokietijai, o rytiniai — Danijai.

Versalio sutartis nustatė, kad dviejų Šlezvigo zonų, esančių nuo buv. Vokietijos Danijos sienos iki linijos, einančios į pietus nuo Flensborgo ir atsiremiančios į Šiaurės jūrą pietuose nuo Foero ir Amromo salų, gyventojai patys plebiscito būdu turės pasisakyti, ar jie nori likti prie Vokietijos ar prie Danijos. Per 1920 m. vasario 10 d. plebiscitą 75% tų zonų pietinių

dalių gyventojų pasisakė už Daniją. Antroji zona tų pačių metų kovo 14 d. 52.000 balsų prieš 13.000 pasisakė už pasilikimą prie Vokietijos. Plebiscito pagrindais nustatytoji siena Danijai paliko visą Šlezvigo pajūrį su Mažojo Belto sąsiauriu, kuris tapo danų teritorinė jūra. Tokiu būdu Vokietijos militarinės bazės, įkurtos Also saloje (Soendenborge) atiteko Donijai. Kitoj pusėj Šlezvigo — Toendere — Vokietija neteko taip pat ir didelių hangarų, iš kur karo metu išskrisdavo didieji cepelinai sekti anglų laivyno judėjimo ir kontroliuoti Šiaurės jūros susisiekimo. Atrodė, kad pokariniai Mažojo Belto geopolitinės padėties pakeitimai bus pastovūs ir tarnaus visų tautų interesams.

Zundo sąsiaurio padėtis irgi pasikeitė. Bet to pasikeitimo priežastimi nebuvo nei D. karas, nei Versalio sutartis.

Aukščiau esame sakę, kad didieji laivai negalėjo praplaukti šiuo Zundo sąsiauriu, nes jo gilumas tik apie 7 metrai. Ypač tas lietė Drogdeno praėjimą, kuris yra Danijos vandenyse tarp Amagero ir Saltholmo salų. Kadangi Kopenhagos uostas yra didžiausia jūrinė stotis prie Baltijos vartų toms prekėms, kurios yra skirtos visoms šios jūros pakraščių valstybėms, tai Danijos vyriausybė ir parlamentas nutarė pagilinti Drogdeno kelią ir tuo pagerinti sąlygas tarptautinei laivybai.

Tas Danijos nutarimas visiškai atitiko 1857 m. kovo 14 d. Kopenhagos nuostatus. Pagerintos praplaukimo sąlygos Zundo sąsiauriu turi tarnauti „bendriems laivybos interesams“ (1 str.).

Atrodė, kad Danija, kuriai priklauso minėto sąsiaurio suverenumas, susilauks dėl navigacijos sąlygų tobulinimo palankaus pritarimo iš visų Baltijos jūros pakraščių valstybių. Tačiau viena iš šių valstybių protestavo dėl Drogdeno praplaukimo pagilinimo. Tai buvo Sovietų Rusija. Pirmiau, tik prieš keliolika metų, Rusija buvo labiausiai užinteresuota Danijos nepriklausomybe. Jai tas buvo labai svarbu, nes ji negalėjo Baltijos jūroj toleruoti „Naujų Dardanelų“. 1904—1905 m. rusų-japonų karas parodė, kaip Rusijai yra svarbus ir reikalingas laisvas išėjimas iš Baltijos jūros į vakarų ir rytų vandenis. Bosforu ir Dardanelais uždarytas Juodosios jūros rusų karo laivynas neturėjo jokios reikšmės. Didžiuoju Beltu rusų laivynas, esantis Baltijos jūroj, galėjo laisvai plaukti į kovų lau-

kus, kur jo laukė priešas — japonas. Iš kitos pusės, per Didįjį karą dėl uždarymo danų sąsiaurių karo laivams santarvininkų (Anglijos, Prancūzijos ir Rusijos) laivynai ne tik negalėjo susijungti, bet ir iš viso negalėjo bendradarbiauti Baltijos ar kitose jūrose. Pirmuoju atveju (1905) Turkija uždarė Rusiją Juodojoj jūroj, antruoju (1914—1918) Vokietija šeimininkavo Baltijos jūroje. Kodėl Rusija protestavo prieš Zundo sąsiaurio gilinimą? Atsakymo reikia ieškoti Rusijos ir D. Britanijos antagonizme, kuris buvo po D. karo ir tebėra dabar svarbus Rusijos pasaulinės politikos veiksnys Baltijos jūroj ir Azijoj. Rusijos spauda 1923 metais rašė, kad Drogdeno gilinimas yra inspiruotas anglų, didelių komunistinės Rusijos priešų, ir kaltino Daniją, kuri klausanti Anglijos kurstymų. Šiuo klausimu Rusija savo pažiūrų niekad neslėpė. Drogdeno pritaikymą didžiajai tarptautinei laivybai, taip naudingą visoms tautoms, Rusija laikė pavojingu daiktu savo interesams Baltijos jūroj.

Po D. karo Vokietijos dominavimas Baltijos jūroje buvo panaikintas. Tuštuma turėjo būti užpildyta. Kas tai turėjo padaryti? Visai natūralu, kad Sovietų Rusija, kaip didžiausia Baltijos pakraščių galybė, norėjo tą dominavimą paimti į savo rankas. Bet Rusijos zonoje įvyko daug pasikeitimų. Dideli Baltijos jūros pakraščių plotai, pirmiau priklausę Rusijai, dabar atsiskyrė kaip laisvos ir nepriklausomos valstybės. Petro Didžiojo planas subyrėjo. Iš abiejų pusių Suomių įlankos, kurios rytiniame gale yra Kronštatas ir Leningradas, įsikūrė dvi naujos nepriklausomos valstybės — Suomija ir Estija. Didieji Baltijos uostai — Talinas ir Ryga atiteko Estijai ir Latvijai. Rusija neteko taip pat visų Suomijos pakraščių, esančių Baltijos įlankoj, ir Alandų salų. Rusijos vienintelis ir svarbus priėjimo uostas Leningradas yra laisvas nuo ledų vos kelis mėnesius per metus.

Visos šios valstybės Rusijai buvo įtartinos. Jai atrodė, kad Baltijos jūros rytų pakraščio šalims labai daug įtakos turi kapitalistinės vakarų valstybės ir kad jos yra šių valstybių įrankis, nukreiptas prieš Sovietus.

Švedija ir Danija nei drauge nei atskirai jokio svarbesnio vaidmens Baltijos jūroj negalėjo vaidinti, nes tarp jų nebuvo net apsiginamosios sąjungos, o, antra vertus, jų politika paskutiniu metu krypo vis daugiau į neutralumą bei nusiginklavimą.

Švedija, būdama šiaurėje apsaugota nuo pavojingos Rusijos tamponinės valstybės — Suomijos, o Danija, gavusi pietinį Šlezvigą, galutinai išsiskyrė iš Europos politikos ir apie jokią ekspansiją nesvajojo.

Lenkija, „koridorium“ gavusi priėjimą prie jūros savo eksportui, gal ir turėjo didžiosios Europos galybės iliuzijų, bet jos jokios praktiškos reikšmės Baltijos hegemonijai neturėjo.

Taigi matome, kad, Vokietijai sugriuvus, po D. karo jokia Baltijos jūros pakraščių valstybė rimtai pretenduoti į šios jūros hegemoniją negalėjo. Vienintelė jūrų valstybė, kuri buvo arčiausia prie Baltijos, nors ir ne jos pakraščių šalis, ir sugebėjo čia šeimininkauti, buvo Didžioji Britanija. Rusija tai aiškiai matė ir kėlė viešumon.

Jau ištisa eilė metų anglų eskadros plaukdavo danų sąsiauriais į Baltijos jūrą ir laisvai lankydavosi visuose Baltijos uostuose. Didž. Britanija gerai žinojo, kad savo interesus ji tinkamai apsaugos Baltijos jūros zonose tik tada, jei sąsiauriuose bus tinkamos navigacijos sąlygos ir jei ši jūra bus laisva. Be to, laisvi vandens keliai buvo vienintelis būdas jai susisiekti su Baltijos pakraščių valstybėmis, kurias Anglija savo interesams buvo pasišovusi garantuoti.

Čia reikia tuojau konstatuoti, kad Rusijos politika Baltijos jūroj yra visai kitokia, negu D. Britanijos, Prancūzijos ir daugumos šios jūros pakraščių valstybių politika. Po D. karo rusų politika Baltijoj buvo labai išryškinta per 1923 m. Rygos ir 1924 m. Romos konferencijas. Šiuose tarptautiniuose suvažiavimuose Rusija pasiūlė Baltijos jūrą uždaryti visiems karo laivams tų valstybių, kurios prie šios jūros neprieina. Vadinasi, Rusija Baltijos jūrą norėjo padaryti *mare clausum*, kurios idėja nėra nauja. Ji rūpėjo jau šio šimtmečio pradžioj ir Vilhelmui II. Bet klausimas buvo sutvarkytas 1908 m. konferencijomis, liečiančiomis Šiaurės ir Baltijos jūras.

Nežiūrint priešingų blokų, kuriems prieš D. karą priklausė Rusija ir Vokietija, abiejų šalių įtakingi sluoksniai pageidavo atgaivinti senąjį rusų-prūsų solidarumą, kuris galėtų viešpatauti visai Europai. Ši tendencija aiškiai pasireiškė bandymais sureguliuoti Baltijos jūros padėtį. Tradicinė rusų hegemonija Baltijos jūroje, po 1905 metų, buvo labai susilpnėjusi ir privalėjo naujų Rusijos diplomatinių pastangų. Caro užsienių rei-

kalų ministeris Izvolskis tada pasiūlė Vokietijos kancleriui Bülovui pradėti derybas. 1907 m. spalių 29 d. buvo pasirašytas vadinamasis Baltijos protokolas. Rusų projektu buvo aiškiai pasisakyta prieš dalyvavimą Baltijos jūros politikoj ne jos pakraščių valstybių. Bet projekto nuostatai, aiškiai nukreipti prieš Angliją, Berlyne buvo panaikinti. Buvo palikti tik tie nuostatai, kurie lietė Baltijos status quo ir sankcijonuojant rusų tendencijas atsikratyti nuo 1856 m. suvaržymo dėl jų politikos Alandų salose.

Čia mes nenorime parodyti, kiek sutartasis dokumentas buvo nesuderinamas su pasirašiusių šalių politika santarvininkų atžvilgiu. Įrašius daug pataisų ir išmetus Alandų salų klausimą, tas dokumentas, liečiąs Baltijos jūros status quo, buvo pasirašytas 4 valstybių — Danijos, Švedijos, Vokietijos ir Rusijos — paskelbtas deklaracijos forma. Formaliai deklaracija traktavo lygiai visus jos signatarus, bet faktiškai tai buvo Rusijos Vokietijos kondominiumo Baltijos jūrai nustatymas. Tai buvo paskutinė prieš D. karą rusų vokiečių hegemonijos fazė Baltijoj.

Rusijos noras uždaryti Baltijos jūrą, (kaip kadaise Juodąją jūrą), buvo aiškiai nukreiptas prieš Angliją, kurios hegemonijos, pavojingos komunizmui, ji čia negalėjo pakęsti.

1924 m. vasario mėn. Romoje Sovietų S-gos atstovas admirolas Behrens pareiškė, kad Rusijai yra reikalingas karo laivynas mažiausiai 400.000 tonų, o jūrų konferencija buvo siūliusi tik 144.000 tonų. Ta proga Sovietų atstovas padarė rezervų: jei Baltija būtų uždaryta nepajūrio valstybių karo laivams, tai Rusija pasitenkintų 290.000 tonų laivynu. Ko norėjo Rusija, labai aišku, būtent: arba turėti Baltijos jūroje galingiausią laivyną ir jai dominuoti, o prireikus jo, net uždaryti, — kaip kad 1914 m. padarė Vokietija, arba Baltijos jūrą uždaryti tarptautine sutartimi. Ir vienu, ir kitu atveju Rusija norėjo pasiekti tą patį tikslą: turėti savo rankose Baltijos jūros hegemoniją. Baltijos jūra būtų buvusi uždaryta ir suvaržius Danijos sąsiaurių laisvę. To rusų politika ir siekė. Tuo pačiu metu komisaras Čičerinas, lygiai kaip ir Mikalojaus II-jo ministeris, protestavo dėl Zundo pagilinimo, kuris palengvintų svetimoms jėgoms į Baltijos jūrą įsiveržti.

Iš čia ryškėja Sovietų motyvai dėl Drogdeno pagilinimo. 1925 metų birželio mėnesį apie Drogdeno darbus „Izvestijos" taip rašė: „Šių darbų buvo imtasi norint palengvinti Anglijai išeiti į Baltijos jūrą. Drogdeno pagilinimas sudaro tokią padėtį, kad Baltijos jūrą nebus įmanoma uždaryti. Sovietų Sąjunga turi padaryti išvadas iš to fakto, kad Anglija, Danijos remiama, veržiasi į šią jūrą".

Šiai Rusijos politinei programai Baltijos jūroj paaiškinti motyvų ilgai ieškoti netenka: Rusijai yra reikalinga Baltijos jūra.

Vis tiek, koks yra vidaus santvarkos režimas, tautos yra priverstos paklusti tam tikriems reikalavimams, kylantiems iš jų geografinės padėties ar iš jų istorinės evoliucijos. Rusija Juodojoj jūroj yra aklinai uždaryta Dardanelų sąsiauriu, atstumta nuo Ramiojo vandenyno, prie kurio ji priėjo po didelių pastangų ir kur ji tebeturi tik vieną Vladivostoką, keletą mėnesių per metus užblokuotą ledo. Po D. karo Rusija buvo nustumta ir nuo Baltijos jūros. Bet tuojau po to ji vėl ėmė skverbtis ir tebesiskverbia prie šios jūros. Ši rusų ekspansija į Baltijos jūrą susiduria su gyvybiniais ir tautiniais interesais šios jūros pakraščių gyvenančių tautų. Rusija nori čia įsikurti karo bazes ir susirišti su Pabaltijo valstybėmis karo sutartimis. Dėl daugelio aplinkybių vienos iš Pabaltijo valstybių rodo mažesnį pasipriešinimą tai ekspansijai, kitos didesnį. Kaip pavyks Rusijai galutinai čia įsikurti, parodys ateitis.

J. Robinzonas

Vilniaus srities gyventojų pilietybė.

§ 1.

Vilniaus srities grįžimas prie Lietuvos.

Pačioje pradžioje tenka šiek tiek paliesti Vilniaus grįžimo klausimą tarptautinės teisės atžvilgiu. 1920 m. liepos mėn. 12 d. taikos sutartimi (V. Ž. 53/509) buvo nustatyta Lietuvos ir Sovietų Rusijos siena, Vilnius ir jo sritis paliko Lie-

tuvos pusėje. Ta sutartis niekad nenustojo veikusi ir, kaipo taikos sutartis, priklauso prie vadinamųjų „amžinųjų sutarčių". Antra vertus, Lietuvos Konstitucijos 2-oju straipsniu, „Lietuvos valstybės teritorija yra žemės, kurių sienos nustatytos sudarytomis ligšiol Lietuvos valstybės tarptautinėmis sutartimis". Prie šių s i e n a s n u s t a t a n č i ų s u t a r č i ų priklauso ir Taikos Sutartis su Rusija. Kito tarptautinio akto, reguliuojančio šias sienas, iki 1939 m. spalių mėn. 10 d. nebuvo.

Šitam nusistatymui neprieštarauja Rusijos su Lenkija 1921 m. sudarytoji Rygos sutartis. Čia ypač reikia turėti galvoje 1926 m. rugsėjo mėn. 26—28 d. Č i č e r i n o - S l e ž e v i č i a u s notas (V. Ž. 241—1568). Sakytam nusistatymui taip pat neprieštarauja ir faktiškas negalėjimas per tam tikrą laiko tarpą įvykdyti suvereniteto kai kuriose Lietuvos teritorijos dalyse.

1939 m. spalių 10 d. Sovietų Sąjungos su Lietuva sudarytos sutarties (V. Ž. 669/4916) 1-is straipsnis ir jo priedas nustato naują Lietuvos - Sovietų Sąjungos sieną. Koks yra santykis tarp 1920 m. sutarties ir 1939 m. sutarties? Tai yra susitariančiųjų šalių padaryta t a i k i n g a s i e n ų r e v i z i j a, pagal kurią Lietuva i š s i ž a d ė j o jai priklausančių sričių, p e r l e i s d a m a jas Sovietų Sąjungai. Tad galima kalbėti apie Lietuvos teritorijos cesiją Sovietų Sąjungai.

Tokiu būdu įvyko d e z a n e k s i j a smurto keliu prijungtų sričių, nepažeidžiant neutralumo nuostatų[1]).

§ 2.

V i l n i a u s s r i t i e s g y v e n t o j ų p i l i e t y b ė į v e d a m u o j u į s t a t y m u.

Vilniaus miesto ir jo srities tvarkymo įvedamojo įstatymo (V. Ž. 671/4946) 3-is straipsnis nustato štai ką:

„Vilniaus miesto ir jo srities gyventojai, kurie 1920 m. liepos 12 dienos Lietuvos taikos sutarties su Rusija ratifikacijos dokumentais pasikeitimo dieną buvo laikomi Lietuvos piliečiais ir šio įstatymo įsigaliojimo dieną turėjo gyvenamąją vietą Vilniaus mieste ar jo srityje, laikomi Lietuvos piliečiais.

---

[1]) R ö m e r i s M., Vilnius ir tarptautinė teisė, Naujoji Romuva, 1939, Nr. 42—43 (455-6), 749—750 p. p.

Šitų Lietuvos piliečių žmonos ir vaikai ligi 21 metų amžiaus taip pat laikomi Lietuvos piliečiais; vyresni kaip 21 metų amžiaus šių asmenų vaikai laikomi Lietuvos piliečiais, jei jie šio įstatymo įsigaliojimo dieną turėjo gyvenamąją vietą Vilniaus mieste ar jo srityje".

Pasų įstatų § 9 III pastaba (V. Ž. 679/5026) nėra įvedamojo įstatymo autentiška interpretacija. Ji tetvarko įrodymų klausimą, kiek tie įrodymai būtų reikalingi.

Pasitenkinsime tuo tarpu šių klausimų analize:

1) kurios chronologiškos datos yra lemiamos pilietybei pripažinti,

2) kokia yra prasmė žodžių „gyventojas" ir „gyvenamoji vieta",

3) koks yra pagrindinis teisės šaltinis materialinėms Vilniaus srities gyventojų pilietybės sąlygoms nustatyti.

§ 3.

Lemiamos chronologiškos datos.

Įstatymas reikalauja, kad Lietuvos pilietybės pretendentai būtų gyvenę Vilniuje įvedamojo įstatymo įsigaliojimo dieną. Įvedamasis įstatymas 7-tuoju jo straipsniu įsigaliojo 1939 m. spalių mėn. 27 d. Tad pretendentams tenka įrodyti, kad jie 1939 m. spalių 27 d. turėjo gyvenamąją vietą Vilniaus mieste ar jo srityj.

Antroji chronologiška data liečia jau ne gyvenimą Vilniaus srityj, o tą momentą, kada pretendentas buvo laikomas Lietuvos piliečiu. Įvedamasis įstatymas šiuo momentu laiko Lietuvos Rusijos 1920 m. Taikos Sutarties ratifikacijos pasikeitimo dieną. Tos sutarties ratifikacijos pasikeitimo diena yra 1920 m. spalių mėn. 14 d. Atrodo, kad vėliau buvo apsižiūrėta, jog ši data, kaip vėlesnė už Želigovskio žygį, yra Lietuvos atžvilgiu nenaudinga, ir jau minėtame Pasų įstatų pakeitimo § 9 III-os pastabos 2-oje pastraipoje minima kita data, būtent, 1920 m. rugpiūčio 6 d., t. y. diena, kurią Lietuva ratifikavo Taikos sutartį su Rusija. Nenagrinėsime klausimo, kiek tuo būdu vėlesniu įstatymu buvo pakeistas įvedamasis įstatymas. Svarbu tai, kad pasus duodančios įstaigos vadovausis 1920 m. rugpiūčio mėn. 6 diena, kaipo lemiama data, nors Taikos sutarties su Rusija XIX str. 3 pastr. įsakmiai nustato, kad

„visur, kur šioje sutartyje minimas sutarties ratifikavimo momentas, reikia suprasti laikas, kai susitariančios šalys susimaino ratifikuojamaisiais raštais".

§ 4.

Terminų „gyventojas" ir gyvenamoji vieta" aiškinimas.

Nors įvedamasis įstatymas tekalba apie gyvenamąją vietą, ne apie nuolatinę, tačiau nėra abejonės, kad čia turima galvoje ne atsitiktinis apsigyvenimas, o kaip tik nuolatinis. Šita precizija iš vienos pusės reiškia, kad apsigyvenimas turi būti cum animo domicilii, bet, iš kitos pusės, visiškai nereikalinga, kad asmuo, pretenduojąs į Lietuvos pilietybę, turėtų lemiamomis datomis faktiškai gyventi Vilniaus srityj. Užtenka tą gyvenamąją vietą turėti juridiškai. Nereikia užmiršti, kad Lietuvos gyventojų reevakuacija iš Rusijos taikos sutarties ratifikacijos momentu dar nebuvo baigta, o truko dar porą metų. Nepripažinti pilietybės šiems asmenims, ne dėl jų kaltės sulaikytiems Rusijoj, būtų nieku nepateisinamas dalykas. Pilietybės Pripažinimo Komisija savo praktikoj su reevakuacijos momentu nesiskaitė ir pripažindavo pilietybę taip pat po 1920 m. spalių 14 d. reevokuotiems asmenims. Tad, jei toks asmuo dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių ar dėl laikino pobūdžio kelionės nebuvo lemiamą dieną Lietuvoje, tai ta aplinkybė negali turėti reikšmės jo pilietybei. Jau minėtas Pasų įstatų pakeitimas nustato šitą preciziją, kalbėdamas apie nuolatinę gyvenamąją vietą.

Kadangi gyvenamosios vietos juridinės sąvokos legalinės definicijos įvedamajame įstatyme nėra, tai tenka jos ieškoti kur kitur. Pasų įstatų (V. Ž. 18/218) § 9 1-ji pastaba taip apibūdina nuolatinę gyvenamąją vietą: „kur kas dėl savo tarnybos, užsiėmimo, amato arba nekilnojamojo turto gyvena arba turi naminį ūkį". Krinta į akis artima definicijos giminystė su Civilinės teisenos įstatymo 204 str.

§ 5.

Koks yra pagrindinis teisės šaltinis materialinėms Vilniaus srities gyventojų pilietybės sąlygoms nustatyti?

Įvedamasis įstatymas nenusako, kokios yra pilietybei pripažinti materialinės sąlygos, bet tiesiog nurodo normas, kuriomis tas klausimas turėjo būti sprendžiamas 1920 m. spalių mėn. 14 d. Tuo momentu tebuvo du pilietybės teisės šaltiniai:

1. Laikinasis Lietuvos pilietybės įstatymas (V. Ž. 2-3/22 ir 26/304);
2. Lietuvos Taikos Sutarties su Rusija VI str.

Laikinasis Lietuvos pilietybės įstatymas buvo panaikintas 1939 m. rugpiūčio mėn. 8 d., išėjus naujam Lietuvos pilietybės įstatymui (V. Ž. 656/4811).

Ar galima laikyti galiojančiu teisės šaltiniu expressis verbis panaikintą įstatymą spręsti klausimams, kylantiems po jo panaikinimo? Ar gali būti atgaivintas be įsakmaus įstatymų leidėjo įsakymo nustojęs veikti įstatymas net viešosios teisės santykiams, sprendžiamiems pagal padėtį, buvusią to panaikinto įstatymo galiojimo metu? Atrodo, kad to negali būti. Pats įvedamasis įstatymas, skelbdamas, kad nuo 1939 m. spalių 27 d. Vilniuje ir jo srityje galioja Lietuvos teisė, be abejo, turi galvoje tą dieną galiojančią teisę, o ne kartu ir panaikintąją teisę. Išimtis, nustatyta įstatymo 2 str. privatinės teisės santykiams, a contrario įrodo, kad viešosios teisės santykiams visados taikoma galiojanti Lietuvos teisė. Tad netenka kalbėti apie Laikiną pilietybės įstatymą, kaipo galiojantį viešosios teisės šaltinį. Lieka tik Taikos Sutarties su Rusija VI str., kuris buvo ir tebėra Lietuvos pilietybės teisės galiojantis šaltinis. Ta aplinkybė, kad įvedamasis įstatymas aiškiai mini Lietuvos Taikos Sutartį su Rusija, neabejotinai kalba už tai, kad jisai turėjo omeny kaip tik šią sutartį ir kad jos minėjimas reiškia nukreipimą į ją.

Pilietybės Pripažinimo Komisija dar abiejų šaltinių galiojimo metu retai tesiremdavo Laikinuoju įstatymu, bet daugiausia taikos sutarties VI str. Tur būt, buvo turėta galvoje tai, kad jis, kaipo lex posterior, tam tikrais atvejais pakeičia ankstyvesnį laikinąjį įstatymą.

Tuo būdu prieiname išvadą, kad teisės šaltiniu tolesnėmis materialinėmis sąlygomis Vilniaus pilietybės klausimams spręsti yra Taikos Sutarties su Rusija VI straipsnis.

Negali būti kalbos apie pritaikymą vilniečiams naujo pilietybės įstatymo, nes jis yra suredaguotas kaip galutinai nusta-

tytą piliečių korpusą turinčios valstybės statiškas įstatymas, reguliuojąs, tarp kita ko, tik išvestinę pilietybę, ir jame jokių dinamiškų nurodymų apie materialines sąlygas pilietybei pripažinti nėra.

§ 6.

Lietuvos Taikos Sutarties su Rusija VI str.

Priminsime, kad Lietuvos Taikos Sutarties su Rusija VI str. I-oji pastraipa skamba taip:

„Asmens, kurie šios sutarties ratifikavimo dieną, gyvena Lietuvos teritorijos sienose ir kurie patys arba jų tėvai nuolatos gyveno Lietuvoj arba buvo įrašyti į sodžių, miestų arba luomų bendruomenes Lietuvos teritorijoje, taipo pat asmens, kurie prieš 1914-tus metus išgyveno Lietuvoje ne mažiau kaip paskutinę dešimtį metų,turėdami nuolatinį darbą, išėmus buvusius civilinius bei kariuomenės tarnautojus, kilimo ne iš Lietuvos su jų šeimynomis, — tuo pačiu pripažįstami Lietuvos valstybės piliečiais.“

Aiškinant šį straipsnį, teks sustoti ties tokiais klausimais: 1) kokia yra geografinė Lietuvos sąvoka pagal VI str.? 2) kurios yra atskiros pilietybės kategorijos?

§ 7.

Lietuvos, kaip geografinės sąvokos, apimtis.

„Lietuvos“ sąvoka, kiek ji liečia gyvenimą Lietuvoje 1920 metais, o taip pat kiek ji liečia ypač įrašymą į luomines bendruomenes Lietuvos valstybės teritorijoje, apima visas tas sritis, kurios minimos sakytos taikos sutarties II straipsnyj. Šią išvadą patvirtina rašinio įvado aiškinimai dėl Vilniaus grįžimo prie Lietuvos juridinio pobūdžio. Yra visa eilė Lietuvos įstatymų, kurie Lietuvos valstybės teritoriją kaip tik ta prasme apibūdina, pvz.. Seimo rinkimų įstatymo priedas (V. Ž. 98/794) Lietuvos teritorijos dalimi laiko Suvalkų ir Seinų apskritis, o Vilnių, Lydą ir Gardiną tas įstatymas laiko trijų rinkiminių apygardų centrais.

1939 m. spalių 27 dienai jau teks taikyti kitą Lietuvos ir Vilniaus srities geografinę sąvoką, nustatytą 1939 m. spalių 10 d. sutartimi.

Tuo būdu dviem skirtingom lemiamom datom atitinka dvi skirtingos Lietuvos teritorijos sąvokos, kurių pirmoji yra platesnė, antroji — siauresnė. Ta aplinkybė, kad jau minėtas Pasų pakeitimo įstatymas reikalauja įrodyti gyvenamąją vietą Vilniaus mieste ir jo srityj lygiai abiem lemiamom datom, nė kiek neprieštarauja mūsų samprotavimams. Jame nėra Vilniaus srities geografinės definicijos; jos apskritai nėra pasų įstatuose.

§ 8.

Trys pilietybės pretendentų kategorijos pagal VI straipsnį.

VI straipsnis numato tris automatines Lietuvos piliečių kategorijas:

1) kurie patys arba jų tėvai nuolatos gyveno Lietuvoje,

2) kurie buvo įrašyti į sodžių, miestų arba luomų bendruomenes, esančias Lietuvos teritorijoje,

3) kurie prieš 1914 m. išgyveno Lietuvoje ne mažiau kaip paskutinę dešimtį metų, turėdami nuolatinį darbą.

Pradėsime nuo trečiosios kategorijos. VI straipsnis daro tam tikras šios domiciliumo kategorijos išimtis, būtent, išskiria ne iš Lietuvos kilusius valdininkus. Pasų įstatymo pakeitimas precizavo išgyvenimą prieš 1914 metus 10 metų ta prasme, kad tie 10 metų prasidės ne vėliau kaip 1904 m. sausio mėn. 1 d. Be to, šios kategorijos asmenys turi įrodyti, kad turėjo nuolatinį darbą arba nekilnojamąjį turtą.

Antroji kategorija — įrašymo kategorija — apima tuos asmenis, kurie buvo įrašyti į tam tikras bendruomenes, esančias 1920 m. liepos mėn. 12 dienos sutarties 2-ju straipsniu nustatytose Lietuvos teritorijos ribose.

Savaime suprantama, kad abiem šiom kategorijom dar yra privaloma juridinė gyvenamoji vieta Lietuvoje 1920 m. rugpiūčio mėn. 6 d. Mes pabrėžiame Lietuvoje, o ne būtinai Vilniuje, nes būtų neteisinga atimti pilietybės teises legitimuotiems asmenims, kurie gyveno Laisvoj Lietuvoj.

Tam tikrų abejojimų sukelia I-ji kategorija, būtent asmenų, „kurie patys arba jų tėvai nuolatos gyveno Lietuvoje“. Neaišku, koks yra santykis tarp šios kategorijos ir trečiosios. Juk trečia kategorija irgi liečia asmenis, kurie nuolat gyvena Lietuvoje. Skirtumas yra tas, kad ten ta sąvoka yra konkretizuota (10 metų apsigyvenimo), pirmajai kategorijai pavartotas beveik nieko nesakantis žodis „nuolatos“. Sąvoką „nuolatos“ aiškinant siaurai ir tariant, kad ji turi apimti labai daug metų, susiduriama su 3-os kategorijos reikalavimais, kurie ribojasi 10-ties metų gyvenimu. Sąvoką „nuolatos“ aiškinant ekstensyviai, kils klausimas, kuri yra trečios kategorijos prasmė.

Vienintelė leistina hipotezė visiems šiems abejojimams pašalinti būtų ta, kad trečiai kategorijai, kurios apibūdinimas pradedamas žodžiais: „taip pat asmens...“, neprivalomas juridinis domiciliumas, reikalaujamas pirmosioms dviems kategorijoms.

§ 9.

Kiti teisės šaltiniai Vilniaus gyventojų pilietybei spręsti.

Tenka priminti, kad Lietuvos 1922 m. gegužės 12 d. deklaracijos Tautų Sąjungai dėl tikybinių, rasinių ir tautinių mažumų 3-jo straipsnio 2-ji pastraipa nustato, kad bus laikomi Lietuvos piliečiais visi asmenys, kurie gims Lietuvos valstybės teritorijoj po šios deklaracijos datos ir kurie negalės pretenduoti į jokią kitą gimimo faktu pagrįstą pilietybę.

Tokiu būdu visi po 1922 m. gegužės 12 d. gimę asmenys, jei jų tėvai nesuteikia jiems kitos pilietybės, automatiškai įgyja Lietuvos pilietybę.

§ 10.

Taikos sutarties VI str. 2—4 pastraipų pritaikymas.

Deja, 1939 metais ne visas VI straipsnis gali būti taikomas, bent ne literališkai. Ta aplinkybė, kad šis straipsnis taikomas praėjus daugiau kaip 19 metų nuo jo įsigaliojimo žymiai kenkia piliečių interesams.

Antroji pastraipa nustato, kad „tos pačios kategorijos asmens, kurie, šią sutartį ratifikuojant, gyvena trečios valstybės

teritorijoje, bet nėra tenai nutaralizavęsi, lygiu būdu pripažįstami Lietuvos piliečiais". Šios kategorijos asmenys šiandien ja negalės pasinaudoti, jei jie per tą laiko tarpą nėra atkeliavę į Lietuvą.

Taip pat pasibaigus 1922 m. (1924 m. iš Kaukazo ir Azijos) spalių 14 d. (III ir IV pastraipos) optacijos ir išsikėlimo terminams — dabar optacija negali būti vykdoma. Tačiau negalima bus nepripažinti, kad asmenys, kilę iš Lietuvos, bet neturėję domiciliumo Lietuvoje prieš karą (tokia yra optantų juridinė padėtis) ir grįžę į Vilnių ar jo sritį iki 1922 m. spalių 14 d. (1924 m. iš Kaukazo ir Azijos), turi būti traktuojami kaip optantai, ir jiems turi būti pripažinta pilietybė.[1])

§ 11.

Įvedamojo įstatymo 3 str. 2 pastr. prasmė.

Antroji pastraipa tvarko išvestinę pilietybę, t. y. pilietybę asmenų, gaunančių savo teises iš kitų, pvz., Lietuvos piliečių žmonos ir vaikai. Ta aplinkybė, kad kai ką teks spręsti pagal 1920 metų padėtį, be abejo, sukels sunkumų. Šia proga betgi tenka priminti, kad išvestinei pilietybei ir visiems su ja susijusiems reikalams teks taikyti galiojantį pilietybės įstatymą, kiek jis tuos klausimus plačiau reglamentuoja.

§ 12.

Formalūs pilietybės klausimai.

Kuriais formaliais įrodymais pretendentai galės paremti savo prašymus pilietybei gauti, šiuo klausimu yra pasisakęs pasų pakeitimo įstatymas. Tačiau tenka manyti, kad sužymėti įrodymai negali būti laikomi išsamiais. Galiojant siaurai Pasų įstatų 9-jo straipsnio II-ajai pastabai, praktika nuėjo žymiai toliau ir priimdavo taip pat kitus, ten neminimus dokumentus, pvz., visokius nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo arba jo įkeitimo dokumentus, turto apdraudimo polisus, mokyklų atestatus, karinės prievolės liudijimus, įgaliojimus, prekybos patentus, mokesčių kvitus, sutartis ir kt. Ši ekstensyvinė interpretacija buvo pagrįsta tuo, kad pagal Notariato įstatymo

[1]) Plg. Sutarties su Rusija dėl tremtinių grąžinimo (V. Ž. 42/434) 6 str. pastabą.

72 str. dokumentuose turėjo būti pažymėta „zvanije", t. y. bendruomenės arba luomo įrašymo vieta. Tenka manyti, kad taip bus ir dabar. Juk nereikia užmiršti, kad daug archyvų yra sunaikinta ar išvežta, ir tūkstančiai žmonių negalės ne dėl savo kaltės įrodyti savo pilietybės. Atrodo, kad ir Vilniaus krašte nebus galima apsieiti be įrodymų surogatų (pilietybės kvotų), kaip kad nebuvo be jų apsieita Kauno srityje ir Užnemunėje.

§ 13.

Išvada.

Artimiausia ateitis parodys, kiek dabar galiojantieji nuostatai atitinka gyvenimo reikalavimus. Galima pasakyti, kad sunkenybių bus daug. Pvz., žmogus, kuris apsigyveno Vilniuje 1904 metų sausio mėn. 2 d. ir išgyveno ten daugiau kaip 35 metus, vis dėlto neturi pilietybės teisių. Tenka manyti, kad tam tikrus korektyvus teks nustatyti aiškinimu ir įstatymo pakeitimu.

Č. Butkys

Civilinės teisenos terminai.

I. ĮŽANGA.

Aš čia noriu sugrupuoti terminus, numatytus Civilinės teisenos įstatymo. Nors teisenos nuostatai dėl terminų yra labai paprasti, nesudėtingi, tačiau iš kasacinės praktikos matyti, kad dėl termino praleidimo arba dėl netinkamos jų interpretacijos nekartą pralošiami tikri ieškiniai. O praleistą terminą sunku atnaujinti; reikia įrodyti, kad išsiųstas raštas buvo pavėluotai įteiktas teismui ne dėl paties bylininko kaltės, o dėl kaltės tų valdininkų, per kuriuos raštas buvo siunčiamas, arba dėl ypatingų, nenumatytų galimybių, nepriklausančių nuo privataus asmens valios (835).

Nesvarbiomis aplinkybėmis laikoma: prašymo įteikimas ne atitinkamai įstaigai, sakysim, kasacinio skundo nusiuntimas tiesiog Vyriausiajam Tribunolui, o ne per apygardos teismą; bylininko ar jo įgaliotinio liga ir t. t.

II. GINČO TEISENOS TERMINAI.

1. *Ieškiniams iškelti pasenėjimo laikas.*

Bendras pasenėjimas ieškiniams kelti yra dešimts metų (X t. 694 str. pastr. priedelis), tačiau ieškiniai:

1) dėl pažeisto arba prarasto valdymo grąžinimo arba dėl pažeidimo privatinės dalyvavimo teisės gali būti keliami, jei nuo pažeidimo arba praradimo yra praėję ne daugiau kaip vieneri metai (29);

2) laimėjusioji šalis, neišieškojusi teismo išlaidų vykdomosios teisenos tvarka, gali jų ieškoti bendra tvarka per šešis mėnesius nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos (921);

3) ieškiniams, kylantiems iš parangų, pristatymų ir valstybinių turtų nuomos sutarčių, Valstybės Iždui pareikšti nustatytas šešių mėnesių terminas. Šis terminas skaitomas: a) nuo galutinio atsiskaitymo išdavimo dienos, jeigu ieškinys iškeltas dėl šio atsiskaitymo arba dėl veiksmų, padarytų prieš jo išdavimą; b) nuo paskutinio mokėjimo pagal šį atsiskaitymą dienos, jeigu privatus asmuo tariasi esąs nuskriaustas tuo mokėjimu, ir c) nuo paskutinio prašymo apie užstato grąžinimo dienos, jei ieškinys keliamas dėl užstato sulaikymo po galutinio atsiskaitymo išdavimo (1303);

4) praslinkus dvejiems metams nuo vieno sutuoktinio mirties, nustojama teisės kelti ginčus dėl susijusių su santuoka civilinių asmens teisių tiek teeabugančio gyvo sutuoktinio, tiek ir gimusių iš tos santuokos vaikų (1340);

5) byla dėl kūdikio gimimo teisėtumo, jei santuoka teisėta, gali būti pradėta per vienerius metus nuo kūdikio gimimo dienos, jei jo gimimo metu vyras (tėvas) buvo valstybės ribose, ir per dvejus metus, jei jis buvo užsienyje (1350); jei vyras mirė, neišėjus 1350 str. numatytam laikui, arba jei mirė prieš kūdikio gimimą, tai ieškinys įstatyminių vyro įpėdinių gali būti pareikštas per tris mėnesius nuo vyro mirimo arba nuo kūdikio gimimo dienos (1353);

6) teisės kelti ginčą dėl sentikių ir sektantų santuokos tikrumo nustojama, išėjus dvejiems metams nuo vieno sutuoktinio mirimo dienos (1356^8);

7) prašymai panaikinti trečiųjų teismo sprendimus duodami per mėnesį nuo jo paskelbimo dienos, pridedant laiką

kelionei nuo trečiųjų teismo būstinės ligi tos vietos, kur yra teismo įstaiga (1398);

8) asmens, kurių teisės pažeidžiamos netaisyklingu įvaikinimu gali per d v e j u s m e t u s nuo teismo nutarimo įsiteisėjimo dienos iškelti ginčą bendrąja ieškinio tvarka. Šis ginčas visais atsitikimais gali būti pareikštas tik įvaikintojui tebesant gyvam (1460^{12});

9) atsakovas, laikydamas išieškotojo reikalavimus pagal teismo nutarimus, padarytus priverstinio vykdymo tvarka, neteisingus, gali per š e š i s m ė n e s i u s nuo dienos, kada jam įteiktas priverstinai vykdomo akto nuorašas, pareikšti išieškotojui ieškinį jo reikalavimų esmei sugriauti: per p i r m ą j į m ė n e s į arba kol vykdymas nėra baigtas pagal išieškotojo gyvenamąją vietą ar pagal vykdomųjų veiksmų atlikimo vietą, o tam laikui išėjus — tik pagal ieškotojo gyvenamąją vietą (161^{11}).

Dabar pažiūrėkime, su kuriais terminais mes susidursime bylos eigos metu.

2. *Ieškinio trūkumams prašalinti laikas.*

Kai pateiktame ieškinyje netiksliai nurodyta ar visai nenurodyta atsakovo gyvenamoji vieta, arba nepridėta reikiamų mokesčių, arba nenurodyta ieškinio kaina, arba nepristatyta reikalingų nuorašų, tai tiems trūkumams prašalinti ieškovui skiriama s e p t y n i o s d i e n o s ir dar kelionės laikas (54^{2}).

3. *Priešingojo ieškinio pareiškimas.*

Atsakovas turi teisę pareikšti priešingąjį ieškinį ligi išeis laikas, paskirtas rašytam paaiškinimui įteikti, o jei paaiškinimas neturėjo būti įteiktas, tai p i r m a m e bylos posėdy, į kurį atsakovas buvo šauktas, arba kada duodamas atsiliepimas prieš sprendimą už akių (340).

Jei dėl laiko trumpumo atvykti posėdin atsakovas negalėjo surinkti reikiamų priešingajam ieškiniui pareikšti įrodymų ir žinių, tai teismas, jo prašomas, skiria nuo t r i j ų ligi s e p t y n i ų d i e n ų laiką, per kurį atsakovas turi pristatyti savo raštu išdėstytą ieškinį, laikydamasis visų ieškinių prašymams nustatytų reikalavimų (341).

4. *Ginčams ir atsikirtimams pareikšti terminai.*

Ginčą prieš ieškinio kainą atsakovas gali pareikšti p i r m a m e jo rašytame paaiškinime arba p i r m a m e bylos posėdy (55^2).

Taip pat 69 str. numatytieji atsitikimai turi būti pareiškiami p i r m a m e posėdy. 69 str. numato tokius atsitikimus: 1) kada byla priklauso spęsti kitam teismui; 2) kada tame pat ar kitame teisme eina byla dėl to paties dalyko ir tarp tų pačių asmenų, arba byla, glaudžiai susijusi su pareikštuoju ieškiniu; 3) kada visas ieškovo reikalavimas turi liesti visiškai kitą atsakovą; 4) kada ieškinys yra pareikštas asmens, neturinčio teisės ieškoti ir atsakyti teisme, ir 5) kada paaiškėja, jog įgaliotinis neturi įgaliojimo.

Tačiau v i s u b y l o s e i g o s m e t u galima pareikšti šiuos atmetimus: 1) dėl bylos, einančios kitame teisme, jei tat nebuvo žinoma atsakovui įstojant į bylą; 2) kai bylininkas neturi teisės pats ieškoti ir atsakyti teisme; 3) kai įgaliotinis neturi reikiamo įgaliojimo (576), ir 4) kai atsikertama dėl ieškinio pasenėjimo.

Atsakovas, pašauktas tieson toje vietoje, kur jis būva kurį laiką, gali prašyti bylą perkelti į tą teismą, kurio apygardoj jis nuolat gyvena; tuo atveju teismas, patenkinęs jo prašymą, grąžina ieškovui ieškinio prašymą, o ieškovas, norėdamas, kad jo ieškinys būtų laikomas buvęs pareikštas prašymu, grąžintu šiuo pagrindu, turi per t r i s m ė n e s i u s įteikti ieškinio prašymą atsakovo nuolatinės gyvenamos vietos teismui (206, 207, 582, 583).

5. *Liudytojai.*

Kviesti į teismą ir nubausti dėl neatvykimo paskirtu laiku liūdytojai per d v i s a v a i t e s nuo paskelbimo jiems teismo nutarimo apie nubaudimą arba atvykę naujai paskirtu laiku gali pateikti savo pasiteisinimą tam pat teismui, kuris ir atleidžia juos nuo baudos, jei pripažįsta pasiteisinimą rimtu (92). Įstatyme nėra nuostatų, kad teisėjo nutarimą dėl liudytojo nubaudimo galima toliau skųsti.

Liudytojas, norėdamas gauti atlyginimą už atitraukimą nuo darbo arba kelionės išlaidas, turi apie tai pareikšti ligi pasibaigs paskirtas tai dienai teismo posėdis (103). Paskirto

atlyginimo dydžio liudytojas skųsti negali, jis gali įteikti aukštesnei instancijai priežiūros tvarka, prisitaikydamas prie 167 str. termino, jeigu teismas atsisako paskirti atlyginimą.

Reikalavimai nušalinti liudytojus ir žinovus turi būti pareikšti prieš prisaikinant juos arba prieš išklausinėjant, jeigu jie klausinėjami neprisaikinant (87).

Jeigu teisėjas klausinėja liudytojus apygardos teismo parėdimu, tai jo veiksmus galima apygardos teismui skųsti per tris dienas baigus klausinėjimą. Skundai gali būti įteikiami klausinėjusiam teisėjui arba įrašyti į jo protokolą, jei to reikalauja bylininkas arba liūdytojas (389).

6. *Rašytiniai įrodymai.*

Abejojimą dėl pateikto akto tikrumo šalis turi pareikšti tuoj, kai tik jai įteiktas aktas; pateikusi aktą šalis tame pat posėdy turi atsiliepti, ar nori ji pasinaudoti šituo aktu (106^{1}).

Jei dėl akto suklastojimo iškyla ginčas, kuris leidžiamas kelti visu bylos eigos metu, nenurodant kaltinamojo, tai teismas gali nustatyti, kad, aktą pateikusi šalis turi atsakyti ne vėliau, kaip per septynias dienas (109^{4}). Gavęs pareiškimą, kad norima pasinaudoti aktu, teismas duoda ginčo pareiškėjui septynias dienas laiko suklastojimo įrodymams pateikti (109^{5}).

Byloms prieš asmenis, kurie nesiverčia prekyba, prekybinės knygos turi įrodymo galią tik per vienerius metus, skaitant nuo dienos, kurią buvo priskaitomos prekės arba duodami pinigai (467).

7. *Trečiųjų asmenų dalyvavimas byloje.*

Prašyti šaukti trečiąjį asmenį į bylą tiek ieškovas, tiek ir atsakovas gali ne vėliau kaip paskirtą jiems atvykti apylinkės teisman dieną (128).

Tretysis asmuo, jo paties prašymu, gali būti prileistas per visą bylos svarstymo apylinkės teisme laiką (128^{8}).

Vadinasi, tretysis asmuo gali būti bylininkų pašauktas tik pirmame posėdy, o pats įstoti gali tik kol byla yra pirmoje instancijoje. Taip pat jis gali įstoti į bylą, įteikdamas atsišaukimą dėl už akių sprendimo.

Apylinkės teismo nutarimas dėl patenkinimo arba atmetimo trečiųjų asmenų prašymo stoti bylon tebėra skundžiamas apeliacijos, o ne atskiro skundo tvarka.

8. *Sprendimas.*

Paskelbtą sprendimą teismas turi galutina forma surašyti ne vėliau, kaip per septynias dienas (141).

Sprendimo nuorašą teismas turi išduoti ne vėliau, kaip trečią dieną, gavęs prašymą tuo reikalu (144).

Apylinkės teismas painių bylų sprendimo paskelbimą gali atidėti ne ilgiau, kaip trims dienoms (139), apygardos teismas — ne ilgiau, kaip septynioms dienoms (183).

9. *Neakivaizdinis sprendimas.*

Per dvi savaites nuo dienos, kada buvo įteiktas neakivaizdinio sprendimo nuorašas, atsakovas turi teisę prašyti apylinkės teismą šaukti ieškovą ir spręsti bylą iš naujo (151), bet jis gali ir iš karto įteikti apeliacinį skundą.

Kai yra prašoma dėl atsiliepimo sustabdyti leistą skubų vykdymą, tai teismas tokį prašymą išsprendžia ne vėliau, kaip per tris dienas nuo jo gavimo (152^1).

Prieš antrą neakivaizdinį sprendimą atsiliepimas neleidžiamas (153).

Neakivaizdinis sprendimas, kurio ieškovas per trejus metus nebus prašęs vykdyti, visiškai nustoja galios, ir visa neakivaizdini teisena laikoma nepertraukusia pasenėjimo laiko. Bet ir tada ieškovas nenustoja teisės bylą atnaujinti, paduodamas naują ieškinio prašymą (735).

10. *Sprendimo skubus vykdymas.*

Jei sprendimas leistas skubiai vykdyti arba prašymas leisti sprendimą skubiai vykdyti atmestas, tai toji sprendimo dalis gali būti apskųsta atskirai nuo apeliacinio skundo per septynias dienas, ir apygardos teismų tie klausimai sprendžiami skyrium nuo bylos sprendimo iš esmės, ta tvarka, kuri nustatyta atskiriems prašymams spręsti (166, 741, 742).

11. *Apeliacinis skundas.*

Prieš visus apylinkės teisėjo sprendimus galima įteikti apeliaciniai skundai apygardos teismui; apeliaciniams skundams įteikti skiriamas m ė n e s i s laiko, skaitant nuo sprendimo paskelbimo dienos (162).

Apylinkės teismas siunčia apeliacinį skundą su visais jo priedais ir su byla, ne vėliau, kaip per t r i s d i e n a s nuo skundo gavimo, apygardos teismui, o skundo ir priedų nuorašus nusiunčia su raginimu priešingajai šaliai (165).

Priešingoji šalis gali įteikti apygardos teismui priešingąjį apeliacinį skundą (kontrapeliaciją) per v i e n ą m ė n e s į laiko nuo dienos, kurią jai įteiktas apeliacinio skundo nuorašas (760, 764), o ligi dienos, paskirtos bylai žiūrėti apygardos teisme, gali įteikti apygardos teismui savo rašytą paaiškinimą dėl skundo (170).

Prašymai apeliacinei teisei atnaujinti duodami per d v i s a v a i t e s nuo paskelbimo teismo nutarimo, kuriuo pripažinta, kad laikas apeliacijai įteikti yra praleistas. Tuos prašymus svarsto teismas, kuris padarė sprendimą (779). Tuo klausimu teismo nutarimai skųstini bendrąja atskiriems skundams skųsti tvarka.

12. *Atskiri skundai.*

Atskirieji skundai duodami per s e p t y n i a s d i e n a s nuo teismo nutarimo paskelbimo dienos, išskyrus dėl bylos vilkinimo skundus, kuriems įteikti laikas nėra nustatytas (167).

Skundai dėl apylinkės teismo bylos vilkinimo arba dėl nepriėminio ieškinio prašymo, atsiliepimo arba apeliacinio skundo duodami apygardos teismui, o kiti skundai — apylinkės teismui, kuris per s e p t y n i a s d i e n a s nuo skundo įteikimo dienos pateikia juos apygardos teismui su savo paaiškinimu (168).

Atskiri skundai dėl apylinkės teismo nutarimų gali būti paduoti tik drauge su apeliacija, išskyrus skundus dėl bylos vilkinimo, dėl nepriėmimo ieškinio prašymo, atsiliepimo arba apeliacinio skundo, dėl teisėjo nušalinimo atmetimo, dėl formalaus atsikirtimo patenkinimo, dėl nepatenkinimo atsikirtimo apie teismingumą, dėl nutarimų garantuoti ieškinį, leisti sprendimą vykdyti, atnaujinti apeliacijos teisę ir apie priverstinį aktų

vykdymą. Šiais atsitikimais skundai gali būti paduodami atskirai nuo apeliacijos (166).

Čia reikia dar priminti 161^{14} ir 161^{15} str., pagal kuriuos išieškotojas gali paduoti skundą apygardos teismui prieš apylinkės teisėjo nutarimą dėl prašymo apie priverstinį vykdymą per septynias dienas, skaitant nuo tos dienos, kurią jam buvo grąžintas jo pateiktas aktas.

Dėl apeliacinės instancijos nutarimų leidžiami atskiri skundai per septynias dienas, kasacinei instancijai tiktai dėl nepriėmimo ar grąžinimo kasacinio skundo (arba prašymo peržiūrėti galūtinį teismo sprendimą), dėl atstatymo ar neatstatymo termino paduoti kasacijos skundui. Taip pat gali būti paduodami atskiri skundai dėl bylos vilkinimo.

Visais kitais atvejais dėl apeliacinės instancijos nutarimų gali būti paduodami Vyriausiajam Tribunolui tik kasaciniai skundai, jei tie nutarimai gali būti skundžiami atskirai nuo paties sprendimo.

13. *Kasacinis skundas.*

Kasaciniam skundui įteikti skiriama du mėnesiai, o prašymui skundimą peržiūrėti — keturi mėnesiai (191).

Tačiau prašymas peržiūrėti sprendimą nepatenkinamas, jei jis esti įteiktas išėjus dešimčiai metų nuo to laiko, kada sprendimas buvo padarytas (192^{1}).

Kasacijos tvarka skundžiami ne tik teismo sprendimai, bet ir teismo nutarimai, kuriais šalių ginčas galutinai baigiamas.

Priešingoji šalis gali įteikti Vyriausiajam Tribunolui per vieną mėnesį laiko nuo dienos kasacinio skundo nuorašo gavimo priešingą kasacijos skundą, o ligi bylos nagrinėjimo dienos — savo rašytą paaiškinimą (189).

Prašymai atnaujinti terminą kasaciniam skundui įteikiami per dvi savaites, priskaitant kelionės laiką, nuo tos dienos, kurią buvo paskelbtas teismo nutarimas apie laiko praleidimą (837).

14. *Teisėjų nušalinimas.*

Rašytinį prašymą ar prašymą gyvu žodžiu dėl nušalinimo apylinkės teisėjo turi pareikšti ieškovas, pateikdamas ieškinį, o atsakovas — ne vėliau kaip pirmam bylos žiūrėjimo posėdy, nebent nušalinimo priežastis iškiltų paskiau, bylai beei-

nant (196); kitus teisėjus reikia nušalinti prieš prasidedant bylos posėdžiui (199).

15. *Mokesčių sumokėjimas.*

Tiek ieškomasis, tiek ir bet kuris kitas prašymas sulaikomas, kai prašytojas nebūna pridėjęs reikiamų mokesčių. Jiems pateikti ieškovui skiriamos septynios dienos, neskaitant kelionės laiko (200^5).

Šalių sumokėti mokesčiai ir rinkliava grąžinami: 1) jei jos susitaiko prieš bylos išsprendimą; 2) jei bylininkas, kol su jo prašymu, atsiliepimu arba skundu dar nieko nepadaryta, paprašo jų nesvarstyti; toks prašymas turi būti pareikštas ne vėliau kaip per mėnesį laiko nuo mokesčių sumokėjimo dienos (200^6).

16. *Vykdomoji teisena.*

Terminas prašymui įteikti nustatomas: nuostoliams ir pajamoms išieškoti arba apyskaitai išreikalauti — trys mėnesiai nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos, o teismo išlaidoms išieškoti — dvi savaitės nuo teismo bylos rezoliucijos paskelbimo dienos (899).

17. *Sustabdytoji teisena.*

Sustabdytoji teisena laikoma panaikinta, jei per trejus metus nuo jos sustabdymo neįteikiama prašymas jai atnaujinti (689).

18. *Terminų skaičiavimas.*

Terminai skaičiuojami mėnesiais, savaitėmis ir dienomis (818).

Terminas, kuris skaičiuojamas mėnesiais, baigiasi atitinkamą paskutinio mėnesio dieną (819); jei mėnuo neturi atitinkamos kalendorinės dienos, tai terminas sueina to mėnesio paskutinę dieną (820).

Terminas, kuris skaičiuojamas savaitėmis, baigiasi atitinkamą paskutinės savaitės dieną (821).

Jei terminas baigiasi nedarbo dieną, tai paskutinė termino diena laikoma pirmoji po jos darbo diena (822). Vietos švenčių dienos neįskaitomos į termino laiką tik tais atsitikimais, jei jomis vietos teismai yra įstatymu atleisti nuo posėdžių (823).

Paskutinę termino dieną bylininko teisė, priklausanti nuo laiko, trunka ligi pasibaigia visa diena, t. y. ligi dvyliktos valandos nakties, bet jei veiksmą reikėjo atlikti teisme, tai ligi trijų (arba dviejų) valandų po pietų (825).

III. TERMINAI SPRENDIMUS VYKDANT.

19. *Netaisyklingo sprendimo vykdymo apskundimo tvarka.* Skundai dėl netaisyklingo sprendimo vykdymo ir visi sprendimo vykdymo ginčai, kurie pareiškiami išėjus dviem savaitėms nuo ginčijamųjų veiksmų atlikimo laiko, nebesvarstomi (963).

Skundai dėl teismo antstolio neteisėtų veiksmų, jei išieškojimas nukreiptas į kilnojamąjį turtą, įteikiami apylinkės teismui, o jei išieškojimas nukreiptas į nekilnojamąjį turtą, tai įpotekos teisėjui, kuris paveda antstoliui aprašyti ir įkainoti nekilnojamąjį turtą (1203^1).

Apylinkės teismo ar ipotekos teisėjo nutarimai toliau skundžiami per dvi savaites apygardos teismui (785), nes sprendimų vykdymo teisena vadovaujasi antros knygos atskirų skundų teisenos terminais.

Apygardos teismo nutarimai per du mėnesius nuo nutarimo paskelbtosios dienos skundžiami kasacijos tvarka Vyriausiajam Tribunolui.

Dėl ipotekos teisėjo neteisėtų veiksmų skundai duodami apygardos teismui per dvi savaites (1202^1), o tuo klausimu apygardos teismo nutarimai kasacijos tvarka skundžiami Vyriausiajam Tribunolui per du mėnesius.

20. *Terminai aprašytam turtui parduoti.*

Terminas kilnojamajam turtui viešai parduoti nustatomas antstolio, atsižvelgiant į turto kiekybę ir kokybę, nuo septynių dienų ligi šešių savaičių nuo dienos, kurią baigti turto apyrašas ir įkainojimas (1027). Skelbimai iškabinami ne vėliau kaip prieš savaitę, o jei daiktai greitai gendą, tai ne vėliau kaip vieną dieną prieš pardavimą policijos įstaigoje, prekyvietėse, o taip pat prie išorinių durų namo, kuriame sakyti daiktai bus parduodami (1031).

Jei išieškojimas kreipiamas į nekilnojamąjį turtą, tai duodami du mėnesiai laiko, skaitant nuo pildytinio raginimo dienos, atsiteisti geruoju (1095). Nekilnojamųjų turtų viešas pardavimas vykdomas: žemės ūkių — kiekvieno mėnesio 10—20 d., pradedant nuo spalių ligi kovo mėn. įskaitytinai, o visų kitų nekilnojamųjų turtų — kiekvieno mėnesio 10—20 d. per ištisus metus.

Skelbimai apie viešą pardavimą ne vėliau kaip vieną mėnesį prieš varžytynes iškabinami pačiame nekilnojamame turte ir prie įėjimo tos valstybinės įstaigos, kur turtas bus parduodamas (1148).

Varžytynių diena negali būti paskirta: 1) anksčiau kaip po vieno mėnesio, jei turtas įkainotas ne daugiau kaip 2.500 litų, 2) anksčiau kaip po dviejų mėnesių, jei turtas įkainotas daugiau kaip 2.500 litų, bet mažiau kaip 50.000, 3) anksčiau kaip po trijų mėnesių, jei turtas įkainotas daugiau kaip 50.000 litų (1143).

Skundai dėl nesilaikymo įstatymo nustatytų taisyklių, publikuojant viešo nekilnojamojo turto pardavimo skelbimus, duodami ne vėliau, kaip dvi savaites prieš skirtą varžytynių dieną (1204).

Pardavimas turi būti pradėtas dešimtą valandą ryto ir gali trukti ne ilgiau, kaip ligi šeštos valandos po pietų (1047).

Jei dešimtą valandą niekas norinčių pirkti neatvyksta arba atvyksta tik vienas pirkėjas, tai vykdąs pardavimą teismo antstolis arba ipotekos teisėjas turi laukti atvykstant pirkėjų ligi dviejų valandų po pietų, bet jei dvyliktą valandą atvyksta ne mažiau, kaip du pirkėjai, tai, jų reikalaujamas, antstolis ar ipotekos teisėjas pradeda varžytynes (1048).

21. *Nekilnojamojo turto įkainojimas.*

Skolininkas, ieškotojas ir įkaitiniai kreditoriai turi teisę per septynias dienas nuo turto įkainojimo nutarimo jiems per antstolį paskelbimo dienos skųsti tą nutarimą ipotekos teisėjui.

Ipotekos teisėjo turto įkainojimo nutarimas neskundžiamas (1118). Neskundžiami tik nutarimai, kurie liečia kainos

nustatymą. Kiti skundai dėl nesilaikymo įstatymo nustatytu taisyklių aprašant ir įkainojant turtą, o taip pat dėl nesilaikymo tų taisyklių per teiseną, ejusią prieš surašant apyrašą ir įkainojant, duodami per dvi savaites nuo skundžiamojo veiksmo atlikimo dienos: prieš teismo antstolį — ipotekos teisėjui, o prieš ipotekos teisėją — apygardos teismui (1201, 1202[1]).

22. *Varžytynių padariniai.*

Asmuo, pirkęs per varžytynes nekilnojamąjį turtą, turi per dvi savaites po varžytynių įmokėti ipotekos teisėjo depozitan: 1) sumą, kuria pirko turtą, atskaičius to turto paliekamas skolas, 2) pripažįstamąjį, aktinį ir žyminį mokestį už įgytą turtą, 3) mokesčius už jo įrašymą savininku arba už pradinį turto įrašymą į įpotekos knygas. Varžytynių metu įmokėtas užstatas pinigais įskaitomas į šias sumas (1161).

Pirkdamas kilnojamąjį turtą, pirkėjas per pačias varžytynes įmoka ne mažiau kaip pasiūlytos paskutinės kainos penktą dalį. Likusią sumą jis turi įmokėti grynais pinigais ne vėliau kaip kitos dienos dvyliktą valandą (1057).

Nekilnojamojo turto varžytynes tvirtina ipotekos teisėjas pirmąją darbo dieną, suėjus 1161 str. nustatytam terminui ir pirkėjui įmokėjus tame straipsnyje nurodytas sumas. Teisėjas varžytynes tvirtina viešame posėdyje, išklausęs atvykusių suinteresuotų asmenų pareiškimus (1164). Toks jo nutarimas skundžiamas per dvi savaites nuo jo paskelbimo dienos (1205).

23. *Neįvykusios varžytynės.*

Jeigu, atsiradus teisei prašyti paskirti antras varžytynes arba pasilikti turtą sau, per šešius mėnesius niekas neprašo ipotekos teisėją varžytynes paskirti arba turtą palikti, tai išieškojimas nutraukiamas. Visas vykdomąsias išlaidas moka kreditoriai lygiomis pagal jų pretenzijų didumą. Taip nutrauktas ieškojimas tegalima atnaujinti tik nuo pat pradžios bendra tvarka (1171[2]).

Jeigu, antroms varžytynėms neįvykus, niekas per tris mėnesius neprašo palikti turto jam, tai išieškojimas nutraukiamas ir gali būti atnaujintas nuo pat pradžios bendra tvarka (1175[1]).

24. *Pinigų paskirstymas.*

Jei per dvi savaites nuo pinigų įmokėjimo kreditoriai nesusitaria dėl pinigų padalinimo, tai pinigus, gautus už parduotąjį kilnojamąjį turtą, paskirsto apylinkės teisėjas, o už nekilnojamąjį — ipotekos teisėjas (1216).

Susipažinti su pinigų paskirstymo projektu duodamas septynių dienų laikas ir tuo reikalu apylinkės teismo ar ipotekos įstaigos raštinėje iškabinamas skelbimas (1217).

Nesutikimą dėl pinigų paskirstymo galima pareikšti tam teisėjui, kuris yra sudaręs projektą (1218).

Pinigų paskirstymu galima skųstis apygardos teismui per septynias dienas nuo paskirstymo projekto patvirtinimo arba jo pakeitimo (1219).

Pinigus skirstant neleidžiama dalyvauti kreditoriams, pateikusiems savo vykdomuosius raštus arba priverstinio vykdymo aktus, praslinkus dviem savaitėm nuo dienos, kurią išieškota suma pristatyta teismui (1222).

IV. IŠIMTINOS TEISENOS TERMINAI.

25. *Valstybinių įstaigų bylos.*

Valstybinei įstaigai, šaukiamai raginimu, stoti teisman duodamas dviejų savaičių terminas, pridedant reikalingą kelionės laiką (1289[2]).

26. *Trečiųjų teismų sprendimas.*

Jei laikas sprendimui nuspręsti nėra rašte pažymėtas, tai bylos tarpininkai turi išspręsti per keturis mėnesius nuo rašto pareiškimo dienos (1372).

Paskelbus sprendimą, trečiųjų teismo veiksmai laikomi baigti, ir byla drauge su trečiųjų teismo raštu ir sprendimo originalu ne vėliau kaip per septynias dienas nuo jo paskelbimo perduodama teismui, kurio apylinkėje byla buvo spręsta (1394).

Prašymai panaikinti trečiųjų teismo sprendimus duodami tam teismui, kuriam buvo įteiktas teismo originalas per mėnesį nuo jo paskelbimo dienos, pridedant laiką kelionei (1398).

V. APSAUGOS TEISENOS TERMINAI.

27. *Palikimo padalinimas.*

Ieškinys dėl turto padalinimo iš naujo gali būti pareikštas per v i e n e r i u s m e t u s nuo pirmojo padalinimo patvirtinimo dienos (1420).

Toks ieškinys sprendžiamas ir skundžiamas bendrąja tvarka (1420, 1421).

28. *Įvesdinimas nekilnojamojo turto valdyti.*

Ginčai ir skundai dėl veiksmų įvedant valdyti paduodami ir sprendžiami 926—967 straipsniuose nurodyta tvarka (1433).

29. *Nežinia kur dingusiųjų patikrinimas.*

Globa išaiškina turtą ir daro žygių nežinia kur dingusiam surasti; tuo tikslu visų pirma Vyriausybės Žiniose dedama publikacija, kuri paskiau kartojama k a s p u s ė m e t ų (1454).

Deja, šitas nuostatas apie reikalingumą publikacijos kartoti nuolat teismų pamirštamas.

Išėjus p e n k e r i e m s m e t a m s po publikacijos teismas, prašomas asmenų, iškėlusių bylą dingimui pripažinti arba atvykusių dėl publikacijos įpėdinių, ima spręsti bylą; tuo pat laiku apie tai skelbia Vyriausybės Žinių II dalyje (1455).

30. *Vaikų įteisinimas.*

Prašyme, įteiktame vėliau kaip po v i e n e r i ų m e t ų nuo jungtuvių, kurios yra pagrindas vaikui įteisinti, turi būti nurodytos priežastys, kurios pateisina tokį pavėlavimą (1460[3]).

Prieš teismo nutarimus skundai įteikiami per d v i s a v a i t e s (785).

VI. UŽNEMUNĖS TEISENOS PAPILDOMIEJI TERMINAI.

1. *Ieškiniams iškelti pasenėjimo laikas.*

Ieškiniai dėl grąžinimo naudojimosi Civilinio Kodekso antros knygos nurodytais servitutais, kada nuo naudojimosi sutrukdymo yra praėję ne daugiau kaip v i e n e r i m e t a i (1489).

4. *Ginčams ir atsikirtimams pareikšti.*

Pirmame posėdy reikia pareikšti atmetimą ir tada, kada vietos civiliniais įstatymais turima teisė naudotis tam tikrais terminais turto apyrašui sudaryti ir pagalvoti, ar apsimoka turtą priimti (1494).

27. *Palikimo padalinimas.*

Skundai dėl įstatymo nustatytų taisyklių nesilaikymo, aprašant, įkainojant ir parduodant, įteikiami teismui 1202, 1204 ir 1205 straipsniuose nurodytu laiku ir sprendžiami 965 ir 966 straipsnių nurodytais nuostatais (1763).

Atskirieji ir apeliaciniai skundai ir prašymai panaikinti teismo padalinimo sprendimus teikiami ir sprendžiami šio Įstatymo nuostatais (1765).

Tais atvejais, kai parduodami per viešas varžytynes padalinimui įvykdyti palaikų turtai susideda iš žemės sklypų ir kai šį turtą pasiima bet kuris iš įpėdinių, tai pirkėjas, varžytynėms pasibaigus, tuojau įmoka ne mažiau kaip dešimtą dalį jo pasiūlytos kainos, arba tos kainos, kuri susidarys, atskaičius iš tos kainos ioptekines skolas, kurios lieka, jam susitarus su kreditoriais, uždėtas parduotam turtui; likusią tos kainos arba sumos dalį, taip pat ir įstatymo nustatytus mokesčius — per vieną mėnesį nuo varžytynių dienos. Esantieji parduodant turtą įpėdiniai gali susitarę nustatyti kitą trumpesnį arba ilgesnį laiką mokėti likusiai daliai kainos arba sumos, susidarančios anksčiau nurodytu atsitikimu (1774).

31. *Šeimos taryba.*

Skundai prieš šeimos tarybos nutarimą duodami apygardos teismui (1664), o apygardos teismo nutarimais skundžiamasi taip pat atskirais skundais Vyriausiajam Tribunolui (1670).

32. *Mirusiųjų palikto turto antspaudavimas.*

Antspaudai nuo turto, antspauduoto prieš palaidojant turto palikėją, nuimami ne anksčiau, kaip praėjus trims dienoms nuo jo palaidojimo (1705).

Nuo turto, antspauduoto jau palaidojus, antspaudai negali būti nuimti anksčiau, kaip po trijų dienų nuo antspaudavimo pabaigos (1706).

Skundai prieš apylinkės teismų įsakymus dėl antspaudavimo, antspaudų nuėmimo ir inventorinio apyrašo sudarymo duodami apygardos teismo 167—169 str. nurodyta tvarka (1738).

St. Tomonis

Sovietų baudžiamosios teisės metmenys.

Įgijome naują didžiulį kaimyną, kurio teritorijoj ilgus metus veikia socialistinė santvarka, daugeliu atžvilgių skirtinga nuo kitų Europos valstybių režimų. Kiekvienoj valstybėj žymų vaidmenį vaidina baudžiamoji teisė, kurio vienoks ar kitoks taikymas veikia bendrą visuomenės lygį, žmonių gerovę, visą valstybės gyvenimą. Bus įdomu ir pravartu bent bendrais bruožais pažinti SSSR baudžiamosios teisės pradmenis.

Komunizmo doktrina, kuria remiasi visa SSSR santvarka, visiškai neigia valstybę ir teisę. Ateities žmonijos idealioj būklėj turėsią išnykti abu šie institutai, kurie tesą klasių kovos padariniai. Šiai kovai, kuri esanti pagrindinė nusikalstamumo priežastis, išnykus, iki minimumo sumažės nusikaltimai, išnyksianti ir baudžiamoji teisė dabartine prasme. Tačiau tai būsią tolimoj ateity. Dabartiniu tarpiniu proletariato diktatūros periodu valstybe ir teisė esą įrankiai, kuriuos naudojanti dirbančioji masė buvusių eksploatatorių likučiams išnaikinti. Tokia yra Sovietų teisininkų pažiūra į bendrąją teisę ir jos uždavinius.

Pirmaisiais komunistinės revoliucijos metais nebuvo beveik jokių teisės normų. Panaikinti visi buvę įstatymai, teismams pavesta spręsti remiantis „socialistine sąžine“ ir „revoliuciniu teisės supratimu“. Leidžiama ir eilė dekretų. 1919 m. buvo išleisti „Vadovaujantieji RSFSR baudžiamosios teisės principai“, sudarą lyg ir statuto bendrąją dalį. 1922 m. išleistas RSFSR baudžiamasis statutas, o tuojau pat ir eilė kitų respublikų sta-

tutų. Jie visi panašūs. Juos vienija ir 1924 m. „Pagrindiniai SSSR baudžiamųjų įstatymų leidimo pradmens". Baudžiamieji kodeksai, reikiamai pakeisti, iki šiol veikia RSFSR kod. 1926 m. redakcijos. Smulkiau nagrinėdamas Sovietų baudžiamąją teisę, turėsiu pastarąją omeny.

Sovietų įstatymai iš esmės mažai tesiskiria nuo buržuazinių valstybių baudžiamųjų įstatymų. Juose yra nemaža spragų, netikslumų, yra atskirų ir visai vykusių nuostatų. Pagrindinis skirtumas tarp jų ir kitų valstybių įstatymų yra nusikaltimo klasinio pobūdžio pabrėžimas. Sovietinėj valstybėj nusikaltimu laikomas prieš socialistinius visuomeninius santykius nukreiptas veiksmas (6 str.). Jis ir pagal Sovietų įstatymus yra neteisėtas, nusikalstamas, baudžiamas darbas, tačiau visas svorio centras kreipiamas į materialinį momentų — priešingumą socialistinės valstybės ir visuomenės interesams. Tai ryškiai pabrėžia ir 6 str. pastaba, kurioj pažymima, kad veiksmas, nors ir formaliai priešingas įstatymams, bet teturįs labai nereikšmingas pasekmes, nėra laikomas nusikaltimu. 8 str. sako, kad nusikaltėlis, iki teismo sprendimo pasikeitus politinėms sąlygoms, arba jį patį pripažinus nebepavojingu visuomenei, gali likti nebaustas dėl savo nusikalstamų darbų. Charakteringas ir 7 str., leidžiąs bausti tiesiogiai nenusikaltusius, bet visuomenei pavojų sudarančius asmenis, kurie, galima manyt, nusikals ateity.

RSFSR kod. 16 str. leidžia analogiją. Tuo būdu nutolstama nuo bendrai priimto „nullum crimen, nulla priena sine lege" principo. Pastaruoju laiku Sovietų teoretikai, stengdamiesi siaurinti analogijos reikšmę ir jos naudojimą, pabrėžia, kad ji tegali būti taikoma išimtinais atvejais ir griežtai laikantis bendros įstatymų prasmės.

Visi nusikaltimai klasifikuojami į dvi pagrindines grupes (46 str.): 1) nusikaltimai prieš Sovietų santvarką ir 2) visi kiti. Pirmąjai kategorijai kodeksų ypatingosios dalys nustato bausmės minimuą, antrąjai — maksimumą.

Nusikaltimas gali būti padarytas veiksmu arba neveikimu. Vienas ir kitas turi būti tiesioginė pasekmės priežastis. Moksle apie priežasčių sąryšį Sovietų teoretikai laikosi modernios nuomonės, būtent, kad tik tos pasekmės gali būti priskirtos nusikaltėliui, kurias jis, atlikdamas veiksmą, numatė. Neveikimas baudžiamas, jei buvo prasilenkta su teisine pareiga. Ukrainos,

Gudijos kodeksai baudžia už pagalbos nesuteikimą pavojuje atsidūrusiam žmogui, jei tik buvo galima tą pagalbą suteikti.

Formaliai neteisėtas yra kiekvienas įstatymu baudžiamas darbas, priešingas sovietinės valstybės interesams. Neteisėtumą išskiria: teisinės prievolės vykdymas, įakymo vykdymas, nukentėjusio sutikimas, reikalingas apsigynimas ir būtinas reikalingumas. Reikalingas apsigynimas leistas tik tam tikrose ribose. Reikalingo apsigynimo atveju reikia atsižvelgti į ginamosios ir pažeidžiamosios gėrybės santykį (negalima, pvz., niekniekį pavogusio užmušti). Būtinas reikalingumas (13 str.) irgi ribotas: galima pažeisti tik mažesnės vertės gėrybę.

Bausti galima tik, kai nusikaltėlis elgėsi tyčia arba neatsargiai (10 str.). Tyčia tiesioginė ir eventualinė, neatsargumas irgi dvejopas: kai nusikaltėlis numatė savo veiksmo pasekmes, tačiau tikėjos, kad jos neįvyks ar kai jų nenumatė, nors turėjo numatyti. Atrodo, kad šį paskirstymą Sovietai bus paėmę iš 1903 m. Statuto.

Veiksmas nebaudžiamas, jei jį atliko nepakaltinamas asmuo. Nepakaltinami yra sergą proto liga, šiaip nenormalūs žmonės ar susirgę prieš pat teismo sprendimą (11 str.). Nepakaltinami ir vaikai iki 12 metų. 1935 m. novelė nustatė gana žiaurų mažamečių nusikaltėlių baudimą. Dabar vaikai, sulaukę 12-os metų, vagystės, kūno sužalojimo, nužudymo, įvairių dorovinių nusikaltimų atvejais gali būti baudžiami pilna bausme (12 str.). Tik mirties bausmė netaikoma nesulaukusiems 18-os metų (22 str.).

Pasikėsinimas ir rengimasis nusikalstamam darbui baudžiami lygiai, kaip ir baigtas nusikaltimas. Nebaudžiamas pasikėsinimas ir rengimasis savavališko susilaikymo atveju (19 str.). Bendrininkai irgi baudžiami lygiai, kaip ir vykdytojai. Prie bendrininkų priskiriami kurstytojai ir padėjėjai (17, 18 str.). Pastarieji nebaudžiami švelniau, kaip tai paprastai numato kiti kodeksai. Padėjėjo sąvoka apima ir nusikaltėlio slėpimą.

Idealinės ir realinės konkurencijos atveju baudžiama pagal tą iš pažeistųjų straipsnių, kurs numato sunkiausią bausmę, taigi, veikia absorbcijos sistema. Recidyvo atveju nėra nustatyto privalomo bausmės didinimo. Jis tėra mažinanti aplinkybė bausmę taikant (47 str. b^1). Atskirais atvejais ypatingojoj daly

numatomos smarkesnės bausmės už nusikaltimo pakartojimą (str. 79, 117 ir kt.).

RSFSR kodeksas nustato plačią bausmių sistemą. 20 str. išskaičiuoja šias bausmes:

1. dirbančiųjų priešu paskelbimas, atimant sąjunginės respublikos ir SSSR pilietybę ir varu išvarant už valstybės;
2. laisvės atėmimas priverčiamose darbo stovyklose tolimose SSSR vietose;
3. laisvės atėmimas bendrose laisvės atėmimo vietose;
4. priverčiamieji darbai, neatimant laisvės;
5. politinių ir atskirų pilietinių teisių netekimas;
6. ištrėmimas iš SSSR tam tikram laikui;
7. ištrėmimas iš RSFSR ribų arba iš tam tikros vietovės ir priverstinas apsigyvenimas kitose vietose arba uždraudimas gyventi tam tikrose vietovėse ar be tokio uždraudimo;
8. atleidimas iš tarnybos, uždraudžiant gauti kitą tarnybą arba be tokio uždraudimo;
9. tam tikro verslo ar amato uždraudimas;
10. viešas papeikimas;
11. turto konfiskavimas — visiškas arba dalinis;
12. piniginė bauda;
13. prievolės atitaisyti padarytą žalą uždėjimas;
14. perspėjimas.

1—4 p. bausmės yra pagrindinės, likusios gali būti taikomos arba kaip pagrindinės, arba kaip papildomos. 21 str. numato aukščiausią bausmę — sušaudymą. 24—26 str. nustato mažamečiams ir kitiems nepakaltinamiems mediciniškai-pedagogines priemones, kurias sudaro: priverstinis gydymas, uždarymas gydymo įstaigoj, o mažamečiams — perdavimas tėvams, globėjams, arba uždarymas gydyti auklėjamose įstaigose.

47 str. išskaičiuoja bausmę sunkinančias aplinkybes. Tai nusikaltėlio priklausymas buržuazijai, kenkimas Sovietų valstybės interesams, nusikaltimas gaujoj, pakartotinai, gobšumo motyvais, ypačiai žiauriai, prieš savo žinioj esančius asmenis. Lengvinančios aplinkybės (48 str.): reikalingo gynimosi ribų peržengimas, susijaudinimas, veikimas priklausomai nuo kito, nusikaltimas iš vargo, vaiko ar nėščios moters prasižengimas, nusikaltimas pirmą kartą ir nusikaltimas ne dėl labai žemų motyvų.

53 str. leidžia teismui lygtinai nuo bausmės atleisti nusikaltėlį. 56 str. lygtinai leidžia, jei nubaustasis gerai elgiasi, nuo tolimesnio bausmės atlikimo atleisti, didesnę jos dalį atlikus. Bausmė netaikoma senėjimo atveju. Jis dvejopas: tardymo ir bausmės vykdymo. Pirmuoju atveju (14 str.) nuo nusikalstamojo darbo turi praeiti 10 metų (jei bausmė yra didesnė kaip 5 m. laisvės atėmimas), 5 metai (jei bausmė iki 5 metų) ir 3 metai (jei bausmė iki metų); antruoju atveju (15 str.) nebaudžiama, jei nuo pasmerkimo praėjo 10 metų. 1936 m. SSSR konstitucija teikia Aukščiausios SSSR Tarybos Prezidiumui pasigailėjimo teisę.

Statutai vietoj bausmės vartoja terminą „socialinės apsaugos priemonės". Nuo 1935 m. įstatymuose vėl pasirodo bausmės terminas. Teoretikai labai ją palaiko ir smarkiai kritikuoja senąją — „socialinės apsaugos priemonės". Bausmės pagrindan dedama generalinė ir specialinė prevencija. Tai fiksuota net įstatyme. Sovietų įstatymai ir mokslas daug kuo artimi naujosioms baudžiamosios teisės mokykloms, ypač socialinei, tačiau jų teoretikai tas mokyklas itin smarkiai kritikuoja, ir labiau pabrėžia klasikinės mokyklos reikšmę (Hegelio mintis) bendram baudžiamosios teisės plėtimuisi.

Ypatingoji RSFSR kodekso dalis palyginti trumpa. Jos spragas užpildo analogija. Viso 10 skyrių. 1-as (58^1—59^{13} str.) — valstybiniai nusikaltimai. Jie skirstomi į kontrrevoliucinius ir ypačiai pavojingus SSSR valdymo tvarkai. Čia įeina šnipinėjimas, perbėgimas pas priešą karo metu, sukilimas, teroristiniai aktai, priešrevoliucinė agitacija, sabotažas, masiniai neramumai, banditizmas, ginklų grobimas, geležinkelių ardymas ir t. t. Prie šios grupės dar priskiriama kontrabanda, pinigų padirbimas, valiutos operacijų nuostatų peržengimas. Už daugumą šio skyriaus nusikaltimų aukštos bausmės — iki sušaudymo.

2-me skyriuje įvairūs kiti nusikaltimai prieš valdymo tvarką (str. 60—108): mibilizacijos vengimas, valdininko įžeidimas, kalinio paleidimas, netikras liudijimas, išvažiavimas arba įvažiavimas be leidimo iš SSSR, viešo turto gadinimas, mokesčių nemokėjimas, per aukštos buto nuomos reikalavimas iš darbininkų, slaptas degtinės varymas ir eilė kitų panašių nusikaltimų. Už šio skyriaus nusikaltimus daugiausia baudžiama laisvės atėmimu ir piniginėmis baudomis.

3-me skyriuje (109—121 str.) — tarnybiniai nusikaltimai. Valdininko sąvoka čia labai plati — ji apima net įvairių profesinių organizacijų narius. § 109 nustato bendrą normą, kad dėl tarnybinių nusikaltimų baudžiama ne mažiau kaip 6 mėn. laisvės atėmimu. Baudžiama už apsileidimą tarnyboje, kyšių ėmimą ir t. t.

4-ame skyriuje (122—127 str.) — bažnyčios nuo valstybės atskyrimo taisyklių peržengimas. Baudžiama dėl religijos dėstymo mažamečiams mokyklose, dėl priverstinio įvairių rinkliavų išieškojimo bažnyčiai iš tikinčiųjų; religinės organizacijos baudžiamos dėl valstybinės, teismo, administracinės valdžios savinimosi ir kt. Bausmės — priverčiamieji darbai ir piniginės baudos.

5-as skyrius (128—135 str.) — ūkiniai nusikaltimai. Čia įeina nerūpestingas atskirų valstybinių įstaigų ir įmonių vedimas, bloga produkcija, pirkėjų apgaudinėjimas netikrais matais ir saikais, valstybinio turto mažinimas neteisėtomis sutartimis, sutarčių su valstybe blogos valios nevykdymas, nustatytų darbo tvarkymo taisyklių nesilaikymas ir t. t.

6-as skyrius (136—161 str.) — nusikaltimai prieš gyvybę, asmens laisvę, sveikatą ir garbę. Apgalvotas nužudymas baudžiamas iki 10 metų laisvės atėmimu. Paprastas nužudymas — iki aštuonių, susijaudinus — iki penkių, neatsargus — iki 3 metų. Sunkus apgalvotas kūno sužalojimas — iki 8 metų, jei sužalotasis mirė — iki 10 metų. Čia charakteringas Sovietų teisei vienodas nužudymo ir sunkaus kūno sužalojimo vertinimas. Ir vienu ir kitu atveju valstybė netenka darbo jėgos. Baudžiamas abortas (140 str.), baudžiama už kurstymą nusižudyti (141 str.). Aukštos bausmės už dorinius nusikaltimus: už nenormalų santykiavimą su mažamečiais — iki 8 metų (151 str.), už išžaginimą — iki 5 m. (153 str.), baudžiama ir už apkrėtimą venerinėmis ligomis (150 str.). Tame skyriuje normuojamas dar bendras kūno sužalojimas, laisvės atėmimas, įžeidimas, šmeižtas, palikimas pavojuje, alimentų vaikams nemokėjimas (158 str.).

7-as skyrius (162—178 str.) — nusikaltimai turtui. Paprasta vagystė — iki 3 mėn. laisvės atėmimo, kvalifikuota — iki vienerių metų; liečianti valdišką turtą — iki 2 metų; asmenų, turinčių saugoti valdišką turtą — iki 5 metų. Elektros ener-

gijos vogimas (163 str.) — iki vieno mėnesio. Baudžiamas vogtų daiktų pirkimas, plėšimas (be prievartos — iki 1 metų, su prievarta — iki 3 m., veikiant keliems susitarus — iki 5 m.). Arklių ir ginklų vogimas baudžiamas griežčiau — iki 5 ir 8 metų. Ginkluotas plėšimas — iki sušaudymo. Pasisavinimas — iki dviejų metų, dokumentų suklastojimas — iki vienerių metų laisvės atėmimo arba piniginė bauda iki 1000 rublių. Šis skyrius dar normuoja bausmes dėl sukčiavimo, lupikavimo, turto sužalojimo ir savavališko naudojimosi svetimu turtu.

8-as skyrius (179—192 str.) — sveikitatos, saugumo ir tvarkos taisyklių peržengimai. Baudžiamas nuodų, sprogstamos medžiagos gaminimas, laikymas ir pardavinėjimas, spaudos ir kino cenzūros taisyklių peržengimas, radijo aparatų įsigijimas nesilaikant taisyklių, pornografinių leidinių gaminimas bei platinimas ir daug panašių nusižengimų. Bausmės — daugiausia trumpalaikis laisvės atėmimas ir piniginės baudos.

9-as skyrius (193^{1}—193^{31} str.) — kariniai nusikaltimai. Jie apima viršininkų neklausymą, bėgimą iš kariuomenės ir eilę kitų dalykų. Karo metu labai plačiai taikomas sušaudymas, normaliu metu įvairialaikis laisvės atėmimas ar disciplinarinės baudos.

10-ame skyriuje (194—205 str.) normuojami klausimai liečia tik atsilikusių RSFSR pakraščių tautelių gyvenimą: kraujo keršto, žmonos pirkimo, įvairių grobimų, užpuolimų ir t. t.

Literatūra:

1. Dr. H. Schwartzkopf. Das Strafrecht Sowjetrusslands. Breslau, 1929.

3. Ugolovnoje pravo obščaję čast, Moskva, 1938.

3. Ugolovnyj kodeks R. S. F. S. R., 1937.

P. Stravinskas

Įstatymų sistemos reikalu.

Veikiantieji Lietuvos įstatymai nėra kaip reikiant suskirstyti atskiromis teisės sritimis ir susistematinti viename teisyne.

Buv. Rusijos mums paliktoji „Įstatymų rinkinio“ sistema jau gerokai apiro, nes daugelis to rinkinio įstatymų ar nuostatų Konstitucija ir atskirais įstatymais yra panaikinti ar pakeisti. Be to, šalia to sisteminio rinkinio jau yra išelista atskirų įstatymų, kurių į esamą sistemą organiškai įjungti neįmanoma. Civilinius įstatymus paliečiant, reikia pasakyti, kad X t. 1 d. sistemos atžvilgiu yra nevykusi ir joje prigrūsta daugybė kitų teisės sričių nuostatų, kurie civilinei teisei yra svetimi.

N a p o l e o n o t e i s y n a s sistemos atžvilgiu irgi negali būti pavyzdžiu. Jame yra daug svetimybių — viešosios ir ypač iš procesinės teisės normų. Reikia pasakyti, kad Prancūzijos - Italijos komisija, kuri parengė bendrą abiem valstybėm „Prievolių ir sutarčių kodekso“ projektą, nors ir pabrėžia, kad, saugodama Napoleono Kodekso sistemą, kaip istorinį palikimą, atsižadėjo nustatytų metodų ir mokslo reikalavimų, kad tik paliktų nepakeista Napoleono Kodekso tvarka, kuri ligi tol nebuvo sukėlusi didesnių sunkumų*), vis dėlto projekte tą Napoleono Kodekso sistemą p a k e i t ė, sutraukdama tam tikrus prievolinės teisės skyrius į vad. „bendrąją dalį“ ir t. t.

P a b a l t i j o c i v. į s t a t y m ų r i n k i n y s sistemos atžvilgiu yra tobulesnis, bet jis veikia tik mažoje teritorijos dalyje.

K i t u o s e b u v. R u s i j o s į s t a t y m u o s e taip pat yra daug netobulumų sistemos ir teisinių sąvokų klasifikacijos atžvilgiu. Pati Rusija prieš D. karą jau buvo pasirengusi ar sistemos atžvilgiu pataisiusi veikiančius įstatymus (pvz., Civ. ir Baudž. Kod., Civilinio proceso įstatymą, Baudžiamojo proceso įst., Valst. verslo mokesčio įst. ir kt.).

Tačiau šios suirusios sistemos mes ne tik nesame pasitaisę, bet ir patys jos nesilaikome, leisdami savuosius įstatymus. „Vyriausybės Žiniose“ įstatymai skelbiami nesistematiškai, ir nie-

---

*) Projet de code des obligations et des contrats — Rapport sur le projet..., Roma, 1928, 41 psl.

kas nesirūpina tų įstatymų susisteminimu, kaip, pvz., buvo rūpinamasi Rusijoj išleistus įstatymus sistematiškai įjungti į Įstatymų rinkinį. Įstatymų leidėjas nepaiso priimto tos teisės suskirstymo į atskiras sritis. Neretai atsitinka, kad viename įstatyme, kurio pagrindinė idėja yra tvarkyti vieną kurią gyvenimo ar teisės sritį, yra primaišoma įvairių teisės sričių normų. Pvz., 1924 metais išleisto „Svaigiųjų gėrimų pardavinėjimo įst." § 37 nustato, kad „įpratusių girtuokliauti asmenų turtui ir uždarbiui gali būti dedama globa" (Vyr. Žin. Nr. 224, eil. 1464). Teisininkui pratikui negali ir į galvą ateiti, kad šioje vietoje yra sprendžiamas globos reikalas. Todėl šis įstatymo nuostatas, galima sakyt, visai mūsų teismų praktikoje nebuvo taikomas, ir, pagaliau, po 10 metų buvo panaikintas. Galima dar priminti ir „Autovežimių įstatymą" (Vyr. Žin. Nr. 358, eil. 2439), kur, tarp kitko, yra kalbama apie autovežimių savininko civilinę atsakomybę už nuostolius, nors šiuo įstatymu, kaip sako jo 1 str., yra tvarkomas „susisiekimas autovežimiais viešo naudojimo keliais: miestų gatvėmis ir aikštėmis, plentais ir vieškeliais". Aišku, kad civilistui neateis į galvą mintis ieškoti normos, nustatančios priežastingumo sąryšiu pagrįstą atsakomybės dėsnį už nuostolius, „Autovežimių įstatyme", o ne civ. teisyno neleistinų veiksmų institute.

Žodžiu, įstatymų leidėjas, nesilaikydamas griežtai sistemos, išmėtydamas atskirus nuostatus, kaip pakliuvo, net po visai svetimas jiems teisės sritis, ardyte ardo ir šiaipjau apirusius teisės sistemos griaučius.

Nepatogumas, kurį jaučiame neturėdami tinkamos įstatymų sistemos, yra geriausias įrodymas, kad sistema būtinai reikalinga. Kai įstatymai surašyti, nesilaikant griežtos sistemos ir nesuskirstyti į atskiras teisės rūšis bei institutus, tai ir sistematinis įstatymų interpretacijos metodas nustoja savo reikšmės.

Tiems, kurie sako, kad sistemos klausimas yra antraeilis ir nesvarbus, čia tenka priminti R. v. Iheringo* nuomonę ir samprotavimus:

---

*) Rudolph von Ihering, Geist des römischen Rechts, III Teil — „Die juristische Technik" (330 ir 331 psl.).

„Sisteminė klasifikacija kiekviename moksle nėra vien tiktai medžiagos suskirstymas, atsižvelgiant į tikslą, nurodymas atskirai daliai atitinkamos vietos; kad šią dalį paskui lengviau galima būtų surasti, tai yra tabelės forma pateikta informacija apie tai, kas per dalykas ir kas per sąvoka yra ir kaip tas dalykas ar sąvoka siejasi su visumos mokslo organizmu — su sąvokų kilmės kamienu. Nuogame skelete, kurį teikia mums mokslas savo sistematikoje, koncentruojamas turtingiausias turinys kuo mažiausiame plote, kur neleidžiama dėti nieko daugiau, negu reikia. Tikslus nustatymas tam tikro instituto sisteminės vietos neturi kito tikslo, o tik praktikos reikalą. Nuo tinkamos sąvokų klasifikacijos ir sistematizacijos priklauso ir teisinga įstatymų interpretacija. Jei, pvz., kas paukštį priskiria prie žinduolių, tuo pasako ką nors klaidinga apie tą patį klasifikuojamąjį objektą, ir ši klaida gali būti daugybės kitų klaidų šaltiniu. Dėl to sistemos atžvilgiu neapsižiūrėjimas, yra vienas iš pačių pavojingiausių apsirikimų, ir sistemos reikalu rūpinimasis „puikiausiai save pateisina ir su kaupu atlygina". Sisteminė klaida yra padarinys ir tuo pat laiku šaltinis klaidingo objekto supratimo, klaidingo kelio nurodymo, ir mokslas, kol nėra suradęs tam tikram objektui tikros sistemos vietos, nesti kaip reikiant to dalyko supratęs, nes suprasti nereiškia tiktai atskirą objektą plikai suvokti, bet reiškia suvokti jo sąryšį su kitais".

Nors mokslas bei kitų šalių įstatymų leidėjai skirsto teisę į įvairias pagrindines ir šalutines šakas, vis dėlto tas suskirstymas nėra nusistojęs ir vienodas. Pvz., šeimos ar globos institutai vienų valstybių įstatymų leidėjų dedami į civilinės teisės įstatymų sistemą, o kitų — iškeliami į viešąją teisę; vienuose teisynuose prekybinė teisė sudaro civilinės teisės dalį, o kituose teisynuose prekybinės teisės nėra, nes ji iškeliama į atskirą vietą ar teisyną; darbo teisė, nekilnojamųjų turtų teisė išskiriama iš civilinės teisės (pirmoji iš prievolinės, o antroji iš civ. daiktinės) ir iškeliama į viešąją teisę ir t. t. Taigi šioje įstatymų sistematikos srityje kyla visa eilė problemų, kurias reikia spręsti. Šių problemų čia iš esmės nespręsdami, norime pabrėžti, kad įstatymų siste-

matikos darbe ir, apskritai, įstatymų kūrybos bei interpretacijos srityje reikia vadovautis teisės teorijos dėsniais.

Kai kurie mūsų teisininkai teigia, kad teisės mokslas, teorija ir doktrina teisės praktikai nereikalinga, kartais net kenksminga, nes „teoretikas", skrajojąs kažkur dausose, nematydamas žemės, gyvų žmonių ir jų reikalų. Vad. „gyvenimo" teisininkai dažnai siūlo užversti knygas ir spręsti teisės bei gyvenimo klausimus „savo" protu, savo gyvenimo patyrimu, o kartais net savo „intuicija". Teisininko teorininko parengtas įstatymas būsiąs ne visiems suprantamas, o tas teisės kūrinys turįs būti visiems aiškus, populiarus.

Ši pažiūra klandinga, ir tokiais „gyvenimiškais metodais" gali būti mūsų teisinė praktika įstumta į diletantizmą, net į sauvalės šunkelius.

Tvirtinimas, kad įstatymams kurti ar jiems interpretuoti teisės mokslo ir jo metodų nereikia, yra lygus tvirtinimams, kad erdvės tūriui matuoti nereikia geometrijos mokslo, kad sudėtingam statiniui pastatyti nereikia fizikos mokslo, kad chirurginiam veiksmui atlikti nereikia anatomijos mokslo ir t. t. Šie mokslai, lygiai kaip ir teisės mokslas, yra „teoriniai" tol, kol iš knygos dedami į galvą, bet kai jų nurodytais keliais reikia veikti, tai jie tada esti tiek praktiški, jog be jų nežengsi nei žingsnio, o jei žengsi, tai pražūsi, nieko doro nenuveikęs.

Prof. W. Burckhardtas*) sako, „kad mokslo uždaviniai neatskiriami nuo praktikos, t. y. nuo tų uždavinių, kuriais teisė kuriama ir taikoma". Todėl mokslo uždavinys yra nurodyti tikrąjį kelią praktikai. Dr. L. Brüttas savo veikale „Teisės taikymo menas"**) sako, kad. kaip atsiranda kūrybos genijus, kuris gali kurti be estetikos mokslo pažinimo, taip kartais gali atsirasti ir savo gabumais kitus pralenkęs įstatymų kūrėjas arba teisėjas, kuris gali kurti teisę arba ją taikyti ir be teisės mokslo pagalbos. Prigimtas talentas ir čia gali nusverti, bet teisės mokslas, net ir tokiam gabiam juristui, padeda ir apsaugoja jį nuo iškrypimo į netikrą kelią.

*) Dr. W. Burckhardt, „Methode und System des Rechts", Zürich, 1936, 16—18 psl.

**) Dr. jur. L. Brütt, Die Kunst der Rechtsanwendung, Berlin, 1907, 18—19 psl.

Dėl reikalavimo, kad įstatymai ar jų interpretacija (sprendimai ir t. t.) būtų visiems suprantami, reikia pasakyti, kad jis neturi būti statomas pirmoje eilėje. Geriau yra daugiau rūpintis, kad įstatymas ar sprendimas iš esmės būtų geras ir teisingas, o jeigu įstatymas nėra populiarus, tai teisės populiarizacijos keliu jį galima plačioms masėms išaiškinti, kaip, pvz., žinomas vokiečių juristas Lobe išpopuliarino Vokiečių B. G. B. savo knygoje „Plauderei", kai tik buvo išleistas to teisyno projektas.

Marburgo universiteto prof. dr. Alfred Manigk'as*) savo knygoje „Naujoji privatinės teisės kūryba" rašo: „Kas šiandien reikalauja įstatymų leidybos aiškumo ir pirmoje vietoje stato reikalavimą, kad būtų aiškus kiekvieno įstatymo turinys ir forma, tas lengvai patenka į šunkelius. Reikalavimas, kad kiekvienas teisės nuostatas tautai būtų suprantamas, yra tiek pat neįvykdomas ir iš pagrindų klaidingas, kaip ir reikalavimas, kad medicinos mokslas tautai būtų suprantamas". Tauta, anot šio autoriaus, nori turėti gerus gydytojus ir patikimą medicinos pagalba, bet jai visai nerūpi, iš kur gydytojas ima savo žinias ir kaip moksliškai jis pateisina savo receptą. Tautai esą taip pat nesvarbu, kokia teisine konstrukcija ir kokia teise (prievoline ar daiktine ir t. t.) teisėjas pagrindžia savo sprendimą. Kaip gydytojui ateina į pagalbą medicinos mokslas, taip teisėjui turi ateiti į pagalbą teisės mokslas ir teorija. Lygiai tokia mokslo pagalba turi naudotis ir įstatymų leidėjas ar tvarkytojas — kodifikatorius.

Tik šiuo mokslinės sistemos metodu ilgainiui galima bus pasiekti aukštos teisinės kultūros, ir jai dabar turi būti dedami tvirti pamatai.

*) Dr. Alfred Manigk, Neubau des Privatrechts, Leipzig, 1938, 1—2 psl.

A. Mačiuika.

Dėl „oro erdvės teisės.“

Žmogui pakilus į orą ir paplitus naujoms oro susisiekimo priemonėms, iškilo visa eilė klausimų, kuriuos teko teisiškai sutvarkyti. Nuo 1911 ligi 1919 metų atsirado tos srities teisės klausimus tvarkančių įstatymų ir konvencijų.

Kuriuo vardu ta naujoji teisė buvo pavadinta? Kaip reikėtų tą naująją teisę pavadinti lietuvių kalba?

Naujosios teisės pionierius M. Fauchille, savo studijoje *„Le domaine aérien et le regime juridique des aérostats“ (1901 m.)*, bendro pavadinimo nevartojo. 1909 m. H. Gounier tą naująją teisę pavadino *Droit aérien* — orine teise, arba oro teise. Tas pavadinimas *(Droit aérien)* plačiai pasklidęs prancūzų teisininkų raštuose, padarė didelę įtaką ir kitų kraštų teisininkams. Kitų kraštų teisininkai naująją teisę vadina: *Diritto aereo* (italai), *Law of the Air* (anglai), *Derecho Aéreo* (ispanai), *Vozdušnoje pravo* (rusai), *pravo lotnicza* (lenkai), *letecké pravo* (čekai). Šiandien ir pačių prancūzų teisininkų įsitikinta, kad pavadinimas „oro teisė“ yra netikslus, bet tas terminas įsigalėjo ir jis pakeisti jau per vėlu.

Italų teisės žinovas ir autoritetas A. Ambrozini skirsto naująją teisę į dvi šakas: oreivybės teisė (Diritto aeronautico) ir oro teisė (Diritto aereo). Oreivybės teisė apima visą orinį susisiekimą ir visus su tuo susisiekimu susijusius veiksnius; oro teisė apima radijo susisiekimą ir meteo tarnybas. Vokiečiai naujai teisei turi du terminus: *„Luftrecht* (oro teisė) ir *Luftfahrrecht* (orinio susisiekimo teisė). Bet iš tikrųjų tie du terminai, tiek italų, tiek vokiečių teisinėje terminologijoje, turi lygiagretiškumo. Italų „Diritto aereo“ ir vokiečių *„Luftrecht“* iš dalies apimą kitus du terminus: *„Diritto aeronautico“* ir *„Luftfahrrecht“*, tačiau jie yra per siauri terminai apimti radijo teisei, kurios sfera yra toli už oro ribų.

Lietuvių kalba ta naujoji teisė galėtų būti pavadinta vienu iš trijų vardų: oro teisė, erdvės teisė arba oro erdvės teisė. Terminas „oro teisė“, nors ir labai paplitęs, netiktų, nes jis yra labai neaprėžtas ir, svarbiausia, jis neturi tikro teisinio pagrindo.

Daikto sąvokos fizinė prasmė ir teisinė prasmės skiriasi. Oras, kaip ir vanduo, fizine prasme yra tikri daiktai, bet teisės prasme jie dažniausiai nebus daiktai. Oras niekeno nevaldomas ir nesuvaldomas, plačia prasme nepaimamas, nematomas daiktas, beribė dujų ir garų medžiaga. Oras yra laisvas ir be aiškiai nustatytų fizinio judėjimo dėsnių. Oras, kaip saulės šviesa ir vanduo, lygiai visiems prieinamas, visų lygiai naudojamas daiktas. Upėje tekąs vanduo, kad ir yra ryškiau matomas, vis dėlto negali būti kieno nors nuosavybe, negali būti teisės objektu; juo labiau teisės objektu negali būti oras, kuris yra daug judresnis, visuotiniškesnis už vandenį. Pačiam orui joks teisinis būvis neįmanomas. Oras yra res nullius. Oro sąvoka teisinės prasmės neturi. Žodžiu, neturinčiu teisinės prasmės, negalima pavadinti teisės. Kaip nėra „vandens teisės“, taip lygiai negali būti ir „oro teisės“. Pavadinimas „Oro teisė“ būtų didesnė nesąmonė; tad, nei „oro teisės“, nei „vandens teisės“ būti negali. Nors teisės moksle ir yra daug sutartinių, fiktyvių sąvokų, tačiau „oro teisės“ fiktyvi sąvoka vis dėlto nepriimtina, nes ji neatitinka teisės esmės ir griauna teisinių sąvokų kuriamąjį metodą.

Naujajai teisei svarbu ne oras, jai daug svarbesnė yra aukštumos erdvė — *res communae omnia.* Oras tiek tik svarbus, kiek jis techniškai padeda realizuoti lėkimą: yra orinio susisiekimo *animus movens.* Didesnės praktinės ir teisinės reikšmės turi erdvė. Toje erdvėje oras kas valandą ateina ir praeina ir niekad tas pats vietoje nebūva; oras jokių sienų ir jokių taisyklių bei teisių nepripažįsta. Erdvė šiandieną ne tik oro masės užimta svarbi yra oriniam susisiekimui, bet ir išretinto oro erdvė, stratosfera, o ateityje ir visai beorė erdvė turės reikšmės. Šiandieną oriniam susisiekimui ir jo pagelbinėms tarnyboms, radijo ryšiui, signalų tarnybai, yra reikalingi dideli erdvės plotai, toli siekią už mūsų suprantamų oro ribų.

Erdvė turi ir teisinį pagrindą. Jau romėnų laikais žemės savininkas turėjo teisę į erdvę, esančią viršum jo privačios nuosavybės. Ypač šitą žemės savininko nuosavybę į erdvę buvo paryškinę glosatoriai savo komentaruose. Nuosavybės teisė į erdvę buvo paremta šitokia taisykle: *„Qui dominus est soli, dominus est coeli et inferorum“.* Šita taisyklė ilgai veikė visų kraštų nuosavybės teisės institutą. Mūsų krašto teisei ji taip

pat turėjo įtakos. Viename XVIII-jo šimtmečio pirkimo pardavimo akte skaitome: „...Visos teisės parduotos... grynai ir galutinai, nuo žemės vidurio iki dangaus aukštyybių, be jokios išimties“ (A. Janulaitis, „Žydai Lietuvoje“, 77 p.). Jei šitokia teisė į erdvę buvo gerai organizuotos žydų visuomenės institute įsigalėjusi, tai tas parodo, kad ta teisė nebuvo svetima ir bendrai mūsų teisinei galvosenai.

Napoleono Kodeksas skelbė: „*La popriété du sol comporte la propriété du dessus et du dessous*“ (552 §). Tai į žemės nuosavybę įeina viskas, kas yra jos viršuje ir apačioje. Šitoks nuostatas buvo ir kitų kraštų civilinės teisės kodeksuose: belgų (§ 552), ispanų (§ 350), italų (§ 440), olandų (§ 626). Toks nuosavybės teisės praplėtimas į erdvę, į viršų moderniam gyvenimui netiko. Tai aiškiai pasirodė praktikoje, kada atsirado orinio susisiekimo priemonės. Teko nuosavybės teisę į erdvę, į viršų apriboti. Modernesnių civilinės teisės kodeksų nuosavybė skaitoma į erdvę, į viršų, į žemės gelmes tik tiek, kiek toji nuosavybė praktiškai išnaudojama, gyvenimiškai realizuojama, nenutraukiant ryšio su turimos žemės paviršiumi. Tokių ar panašių nuostatų mes jau randame vokiečių BGB (§ 905), portugalų civiliniame kodekse (§ 2288), šveicarų civil. kodekse (§ 667). Ypatingai aiškus yra Grizono kantono civilinio kodekso (§ 185) nuostatas: naudojimo galėjimas yra riba žemės paviršiaus savininkui naudotis savo žeme žemyn ir į viršų, į erdvę. Visa tai, kas yra aukščiau, negu privataus savininko galėjimas naudotis, jau yra reguliuojama mūsų čia nagrinėjamos naujosios teisės dėsnių.

Atrodo, kad naująją teisę būtų galima vadinti „erdvės teise“. Bet, ją taip pavadinus, būtų pakartota prancūzų teisininkų klaida. Pavadinus „erdvės teise“, būtų dar neaišku, kokia čia erdvė turima galvoje. Erdvės sąvoka, be aprėžiamojo požymio, yra per plati, ir čia būtų galima įsivaizduoti įvairias erdves: gyvybinę erdvę, teritorinę erdvę, interesų erdvę ir t. t. Mums daugiausia rūpi pažymėti erdvę, einančią nuo žemės paviršiaus į aukštį, į orą. Todėl, precizuodami erdvės pavadinimą, turime jai pridėti dar „oro“ pažymį, ir vadinkime ją „oro erdve“.

Terminas „oro erdvės teisė“ dar tiktų ir todėl, kad jo pėdsakus mes randame jau ir pozityvioje teisėje. Pirmojo susisiekimo oru įstatymo pirmasis straipsnis sako: „Lietuvos terito-

rijoje oro erdvė (mano pabraukta, A. M.) yra Lietuvos valstybės žinioje" (V. Ž. Nr. 75/673). Tiesa, įstatymas neryškiai nusako valstybės suverenumą į oro erdvę. Tarptautinėje teisėje tai yra labai ryškiai nustatyta ir nusakyta. Bet pats terminas „oro erdvė" aiškiai tame įstatyme yra vartojamas. Eilė naujesnių įstatymų: Orinio susiekimo įstatymas (V. Ž. Nr. 479) ir Draudžiamų lėktuvams lėkti oro erdvės sričių įstatymas (V. Ž. Nr. 539) reguliuoja ne ką kitą, kaip oro erdvės teisinę padėtį. Orinio susisiekimo įstatymo § 7 reguliuoja oro erdvės perlėkimus, o § 17 nustato, kas draudžiama oro erdve gabenti. Čia paminėtas įstatymas duoda oro erdvės teisės vienai šakai — orinio susisiekimo teisei — stiprius pagrindus, o netiesiogiai taip pat kuria oro erdvės teisę.

Tarptautinėje pozityvioje teisėje vienas svarbiausių aktų yra konvencija, reguliuojanti orinį susisiekimą, pasirašytą Paryžiuje 1919 m. spalių 13 d. Tas didelės svarbos aktas, dažnai vadinamas CINA, literatūroje dažnai tituluojamas kaip oro erdvės teisės Magna Charta, yra įsakmiai nustatęs oro erdvės teisinį būvį. Tos konvencijos pirmasis straipsnis sako: *„Les Hautes Parties Contactantes reconnaissent que chaque Puissance a la souveraineté complète et exclusive sur l'espace atmosphérique au dessus de son territoire"* (Aukštosios Sutariančios Salys pripažįsta, kad kiekviena valstybė turi pilną ir išimtinį suverenumą į oro erdvę, kuri yra viršum jos teritorijos"). Todėl ta naujai atsiradusi XX amžiuje teisė ir turėtų būti mūsų kalba vadinama oro erdvės teise.

Ateityje į oro erdvės teisę turėtų įeiti kaip jos šakos: a) oreivybos arba orinio susisiekimo teisė, b) meteorologinė, arba meteorologinių tarnybų teisė, c) radijo, arba radijo ryšių teisė, d) televizijos teisė ir e) visos kitos teisės, kurios turi vienokį ar kitokį ryšį su oro erdve.

Šiuo raštu noriu atkreipti teisininkų ir įstatymų leidėjų dėmesį į terminą, kuris naujai teisei Lietuvoje tik bręsta, kad neimtume paraidžiui pamėgdžioti kitų kraštų naujosios teisės pavadinimą (oro teisė) ir kad kartu su jais nenukryptume į šalį.

A. Diržys.

Kriminalinės Politikos Centras.

Nusikalstamas darbas ir su juo susijusi bausmė yra seni dalykai, ir reikia manyti, kad šioje žemėje jie iš žmonių tarpo visiškai niekad neišnyks.

Bausmė, kaip viena kovos su nusikaltimais priemonių, turi ilgą istoriją. Pirmoji jos fazė, kada bausmė reiškėsi keršto forma, kada bausmė laikyta privačiu dalyku ir kada už padarytą nuoskaudą ar žalą atsilygindavo arba pats nukentėjęs arba jo giminės: „akis už akį, dantis už dantį". Vėliau šią bausmės formą pakeitė vadinamoji kompozicijos sistema, t. y. nusikaltėlio išsipirkimas dėl padarytos žalos. Čia jau antra fazė. Pagaliau III fazės laiko tarpu bausmės monopolį paėmė valstybė, kurioje savo ruožtu ji evoliucijonavo nuo labai griežtų, nusikaltėlį naikinančių, bausmių iki mūsų laikų bausmių. Dabar, išskyrus neišvengiamais atvejais taikomą mirties bausmę, šiaipjau bausmė laikoma nusikaltėlio pataisymo, nusikaltėlio perauklėjimo priemone.

Maža to, šiais laikais stengiamasi įvesti valstybėje vieningą ir glaudžią bausmių sistemą, apimančią visą valstybinį gyvenimą. Nustatoma ne tik tai, už ką bausti ir ką bausti, bet ir kaip bausti. Klausimas, kaip bausti ir sudaro kriminalinę politiką. Ji pripažįsta bausmės reikalingumą ir būtinumą, gilinasi į nusikaltimo priežastis ir tiria, kaip veikia bausmė nubaustąjį. Bausmių politika siekia, kad bausmė ne tik būtų ne žalingą, bet dargi duotų naudos, ir kad tuo būdu baustinų dalykų sritis taptų kuo mažiausia.

Veikianti baudžiamoji teisė koncentruoja savo dėmesį į tai, kas yra dabar. Tuo tarpu baudžiamoji politika žiūri, kas sudarė palankias sąlygas nusikaltimams praeityje ir numato, kokias pasėkas duos bausmės ateityje. Bausmių politika tiria įvairias bausmių formas, numatydama vienų tikslingumą ir tinkamumą, kitas pripažindama nepateisinamomis ir nenaudingomis. Tuo būdu ji ruošia medžiagą gyvenamųjų bausmių sistemų reformoms.

Kriminalinė politika domisi ne vien bausmių sritimi, bet ir visomis kitomis priemonėmis, kurios labai panašios į baus-

mes: apsaugos ir kardomosiomis priemonėmis. Be to, ji nagrinėja baudomi institutus: neaprėžtą baudimą, terminini nuo bausmės atleidimą, sąlygini baudimą, bausmės dovanojimą malonės aktais ir patronatą. Bausmių politika apima ir visas tas plataus diapazono priemones, kurios vadinamos kriminalinės profilaktikos vardu ir kuriomis stengiamasi kovoti su nusikaltimais pakertant pikto šaknis dar tuo laiku, kai to pikto pasekmės nepasireiškia.

Kriminalinė politika yra bendros valstybinės valdžios politikos šaka.

Suprantama, kad buvo ir yra kovos su nusikalstamumu politika, tačiau ji — daugiau gaivališka, palaida, nenormuojama stropaus tikslingumo ir nėra tvarkoma ar lenkiama vienos, koordinuojančios šią sritį valios. Todėl neturime grynos ir griežtos bausmių sistemos. Juk yra tokių baudžiamųjų nuostatų, kurie numato 20 litų baudos keitimą kalėjimu, kuris negali trukti mažiau 2 savaitės.

Yra reiškinių, rodančių, kad nevisada laikomasi nuoseklumo ir pereinama nuo menkų bausmių prie labai griežtų. Pvz., už kontrabandinio eterio vartojimą anksčiau buvo baudžiami kelių ar kelerių litų baudomis, kurias neišsimokėjimo atveju pakeisdavo nuo 1 iki 5 dienų arešto. Paskui, įtraukus eterį į sąrašus svaigiųjų vaistų, kurių negalima pardavinėti be atskiro Sveikatos Departamento leidimo, mažiausia bausmė yra numatyta 6 mėn. papr. kalėjimo arba piniginė bauda iki 10.000 litų. Galima bausti ir abiem bausmėm kartu. Juk tarp nusižengimo ir bausmės turi būti vidujinis atitikimas, kuris laikomas teisingumu. Pvz., už pypkės rūkymą bažnyčioje negalima būtų skirti mirties bausmės, arba už menką kito asmens kūno sužalojimą ar tik smurtą — 10—15 metų sunkiųjų darbų kalėjimo. To vidujinio atitikimo bausmių politikoje turi būti žiūrima labai stropiai, nes perdėta, nesaikinga bausmė neduos tų vaisių, kurių bausmės skyrimu buvo laukta.

Pagaliau atsitinka, kad mūsų krašte išdygsta visai nauja bausmės rūšis ir su ja susijusi įstaiga, kuri visai nesiderina su jau esamomis kitomis bausmių vykdymo įtaigomis ir nesiduoda įterpiama į vykdomų bausmių sistemą. Dažnai, steigiant tokią įstaigą, turima vienas tikslas, o įsteigta ji panaudojama kitiems tikslams (pvz., Dimitravoje esanti įstaiga).

Dabartinė bausmių sritis nėra visai išvystyta, nėra pakankamai lanksti. Paskira ir netobula kova su nusikaltimais niekad negali atstoti apgalvotai išvystytos iki smulkmenų sistemos. Tokia glaudi bausmių sistema ypač reikalinga šiandien, kai nusikaltimai plečiasi, „tobulėja" ir gauna vis komplikuotesnius pasireiškimo būdus.

Keli čia suminėti pavyzdžiai rodo vien baudimo politikos esamą nelygumą. Tų nelygumų buvo ir esamomis sąlygomis bus. Todėl, ar nereikėtų susirūpinti kriminalinės politikos centriniu organu, kuris šį darbą, besireiškiantį visose Ministerijos žinybose, tvarkytų ir lygintų. Toks organas galėtų susidėti ne tik iš įstaigų tam tikrų pareigonių, bet ir iš tam tikros rūšies specialistų: daktarų, pedagogų ir kt. Tokiam kriminalinės politikos centrui turėtų vadovauti teisingumo ministras. Kaip turėtų būti galutinai sutvarkyta toji centrinė įstaiga, šiuo tarpu nenorėčiau ir nustatinėti. Dabar noriu iškelti tik pačią mintį ir kreiptis į tuos, kuriems šis tikslas rūpi, prašydamas dėl jo pasisakyti.

Toks kriminalinės politikos centrinis organas galėtų turėti ryšių su kitų kraštų panašiais organais, ir juo būtų įsijungta į pasaulinę grandinę kovoti su nusikaltimais.

Dipl. teis. M. Klimkaitis

Trečiojo Reicho Valdininkų įstatymas.

1937.VII.1 d. įsigaliojo Reicho Valdininkų įstatymas. Kadangi mes iki šiol savo įstatyymo neturime, tai bus pravartu šiek tiek susipažinti su vokiškuoju, t. y. su III-jo Reicho valdininkų teisėmis ir pareigomis.

Pats įstatymas susideda iš 184 §§, kurie yra suskirstyti į 14 skyrių, būtent: 1. skyrius (§§ 1—2) — valdininkų santykiai su valstybe; 2. skyrius (§§ 3—20) — valdininkų pareigos; 3 skyrius (§§ 21—23) — pareigų nevykdymo pasėkos; 4 skyrius (§§ 24—35) — valdininkų skyrimas ir perkėlimas; 5. skyrius (§§ 36—42) — valdininkų teisinės padėties garantijos; 6 skyrius (§§ 43—49) — valdininkai-kandidatai; 7 skyrius

(§§ 50—78) — valdininkų santykių su valstybe nutrūkimas; 8. skyrius (§§ 79—141) — valdininkų aprūpinimas; 9. skyrius (§§ 142—147) — turtinių pretenzijų pareiškimo kelias; 10. skyrius (§ 148) — etatų padidinimo sąlygos; 11 skyrius (§§ 149—150) — garbės valdininkai; 12. skyrius (§§ 151—155) — netiesioginių valdininkų ypatingieji nuostatai; 13. skyrius (§§ 156—162) — Reicho ministrai; 14. skyrius (§§ 163—184) — pereinamieji ir baigiamieji nuostatai.

Anot įstatymo leidėjo, valdininkai, kurie yra ištikimi savo tautai ir valstybei, führeriui ir jo sukurtai pasaulėžiūrai, yra nacionalsocialistinės valstybės pagrindas.

I skyrius. Kiekvieno vokiečio valdininko santykis su führeriu ir valstybe yra viešosios teisės tarnybos ir ištikimybės santykis. Valstybė nesudaro sutarties su valdininku, bet iš vienos pusės paskyrimu paveda jam tam tikras pareigas, o iš antros, pati įsipareigoja juo rūpintis. Tuo įstatymu vokiečių valdininkas yra nacionalsocialistinės valstybės valios vykdytojas, kurio pareiga yra tarnauti ne tik tautai ir valstybei, bet ir nacionalsocialistinei idėjai, įkūnytai N. S. D. A. P. partijoje. Valdininko santykis su valstybe yra arba tiesioginis, arba netiesioginis. Tiesioginiai valdininkai yra visi tie, kurie priklauso nuo pačios valstybės, o netiesioginiai valdininkai yra tie, kurie turi kitą tiesioginį viršininką.

II skyrius. Valdininkų pareigos. Kadangi paskyrimas valdininku yra pasitikėjimo pareiškimas, kurį duoda valstybė, tai iš valdininko reikalaujama, kad jis būtų ištikimas, tikras draugas savo bendradarbiams, gyvas pavyzdys visiems piliečiams. Kadangi partija ir valstybė yra ideologiškai nedalomas vienetas, tai būtina sąlyga yra, kad valdininkas būtų N. S. D. A. P. partijos narys, kurio partinė ir valstybinė pareiga visur ir visada dirbti tiek partijos, tiek valstybės naudai.

Taigi, Reicho valdininku tegali būti tikras vokietis, partijos narys, o ne tautinių mažumų nariai, pvz., Reicho lietuviai, lenkai, danai ir kiti. (Klaipėdos Krašte visa eilė vietos lietuvių tais sumetimais buvo atleisti iš tarnybos).

Kitos valdininko priedermės yra šios: prisiekti arba iškilmingai pasižadėti pradedant tarnauti, susilaikyti nuo visų tarnybinių veiksmų, kurie siejasi su jo asmeniu, jo šeima, arba giminėmis, klausyti viršininkų, išlaikyti tarnybinę paslaptį, be

atitinkamo leidimo nedirbti pašalinio darbo, nepriimti be atitinkamo leidimo nei atlyginimo, nei dovanų, prireikus dirbti virš normos, dėvėti nustatytą uniformą.

III skyrius. Pareigų nevykdymo pasėkos yra šios: jei valdininkas savo pareigų neatlieka, kaip reikiant, tai jam neleidžiama 2 metams avansuoti, o jei jis padaro tarnybinį nusikaltimą, tai jam gali būt pritaikytos šios sankcijos: įspėjimas, papeikimas, piniginė bauda, algos sumažinimas, pašalinimas iš tarnybos, pensijos sumažinimas ir pensijos atėmimas.

IV skyrius. Valdininkus skiria Führeris ir Reicho kancleris, bet įstatymo keliu tatai gali būt pavesta ir kam kitam. Valdininku gali būti tiktai tas, kas yra vokiško arba vokiečiams giminingo kraujo. Ir vedybos tegalimos tarp vokiško arba giminingo kraujo subjektų. Kitos sąlygos tapti valdininku yra šios: Reicho pilietybė, cenzas arba stažas ir prityrimas.

Kiekvienas valdininkas gauna paskyrimo aktą, kur pažymima, kad jis skiriamas ligi gyvos galvos ar tam tikram laikui, ar atšauktinai. Paskyrimo aktas yra niekingas, jei jis gautas prievarta, apgaule arba papirkimu, jei skyrimo metu nebuvo žinoma, kad skiriamasis yra padaręs tokį nusikaltimą, dėl kurio jis negali būti skiriamas, arba jei nebuvo žinoma, kad jis yra išmestas iš N. S. D. A. P. partijos. Kiekvienas valdininkas gali būti perkeltas. Keliant iš vienos įstaigos į kitą, reikia keliamojo sutikimo. Visi aukštesnieji partijos pareigūnai gali būt keliami tik Führerio pavaduotojui sutikus.

V skyrius. Valstybė garantuoja visas valdininko teises. Visi skundai šiuo reikalu priklauso administraciniam teismui. Kelionpinigių, dienpinigių ir persikėlimo išlaidų klausimai tvarkomi atskiru įstatymu. Kiekvieno valdininko santykis su savo viršininku turi būti pagrįstas atvirumu ir pasitikėjimu. Visi prašymai ir skundai duodami tarnybos keliu.

VI skyrius. Jei įstaiga likviduojama, sujungiama su kita arba iš esmės reorganizuojama, tai tie valdininkai, kurie buvo paskirti iki gyvos galvos arba iki tam tikro laiko, gali būt 3 mėnesius laikomi kandidatais kitai tarnybai. Vadinas, jie gauna atlyginimą nedirbdami. Pagal įstatymą Führeriui paliekama teisė kiekvienu laiku tokiais valdininkais - kandidatais paskirti valstybės sekretorius, prezidentus, apskr. viršininkus, valstybės gynėjus ir kitus. Tokie valdininkai-kandidatai laiko-

mi valdininkais „be portfelio“. Valdininkų-kandidatų kvalifikacijų netenkama dviem būdais: paskyrimu į naują tarnybą ir valdininko santykių su valstybe nutrūkimu.

VII skyrius. Valdininko santykis su valstybe nutrūksta šiais atvejais: 1. išėjimu; 2. atleidimu; 3. pensijos gavimu; 4. pašalinimu iš tarnybos (apie tai plačiai kalbama baudžiamuose nuostatuose).

Valdininkas netenka tarnybos, jei jis nustoja Reicho pilietybės, jei jis be atitinkamo leidimo apsigyvena užsienyje, jei jis teismo nubaudžiamas mirties bausme, sunkiųjų darbų arba paprastu kalėjimu. Valdininkas atleidžiamas iš tarnybos, jei jis atsisako prisiekti, jei jis, būdamas paskirtas tam tikram laikui, atsisako toliau dirbti, jei valdininkas arba jo žmona — ir atvirkščiai — nėra vokiško arba giminingo kraujo, jei valdininkas raštu prašosi atleidžiamas, jei valdininko paskyrimas atšaukiamas, jei valdininkė moteris išteka. Ji atleidžiama jos pačios prašymu arba tuo atveju, jei vyras pakankamai uždirba.

Išeiti į pensiją galima šiais atvėjais: valdininkas pasiekia 65 metų amžiaus ribą, baigiasi tarnybos laikas, valdininkas savo noru išeina į pensiją 62 metų amžiaus ribą pasiekęs; jei valdininkas aktyviai nebedirba nacionalsocializmui, tai jis gali būt atleistas į pensiją, jei jis arba jo žmona nėra vokiško arba giminingo kraujo, jei valdininkas dėl ligos tarnybai nebetinka, jei valdininkas-kandidatas pareiškia norą išeiti į pensiją.

VIII skyrius. Valdininkų aprūpinimas apima aprūpinimą valdininkų-kandidatų ir pensininkų, pasilikusiųjų ir nelaimės ištiktųjų. Valdininkai-kandidatai gauna 80%, o pensininkai nuo 35% iki 75% paskutinės algos. Pasilikusiųjų aprūpinimas yra 4 rūšių: mirusio valdininko įpėdiniai gauna mirimo mėnesio algą, našlė ir vaikai gauna 3 mėn. algą; jei vyras buvo pensininkas, tai našlė gauna 60%, o kiekvienas vaikas po 20% gautos pensijos. Tarnybos metu sužeistas valdininkas gydomas valdžios lėšomis, gauna $66^2/_3\%$ pensiją, jei toliau tarnauti negali, o jam mirus, tokias normas gauna įpėdiniai: mirimo mėnesio algą, našlė, našlaičiai ir aukštutiniai giminės, jei jie pašalpos reikalingi, gauna po 20% paskutinės algos.

IX skyrius. Visos valdininkų, pensininkų ir pasilikusiųjų turtinio pobūdžio pretenzijos gali būt pareikštos skundais administraciniam teismui. Tas pats galioja ir valstybei, išskyrus

teisingumo ministerijos valdininkus, kurių tarnybiniai nusikaltimai priklauso teismams. Skųstis galima tik tuomet, kai aukščiausia tarnybinė įstaiga pretenzijas atmeta arba per 6 mėn. dėl jų nepasisako. Pirmąja instancija esti tas administracinis teismas, kurio ribose yra įstaigos būveinė, o antrąja — „Reichsverwaltungsgericht".

X skyrius. § 148 nustato bendrais bruožais sąlygas etatinei vietai skirti, būtent: turi būt viešas reikalas kokiai nors valstybinei funkcijai vykdyti arba saugumo sumetimai, kurie neleidžia viešųjų funkcijų vykdymą pavesti tarnautojams arba darbininkams. Visos viešosios teisės korporacijos ir įstaigos gali skirti etatines vietas valdininkams tiktai atitinkamam ministrui ir finansų ministrui sutikus.

XI skyrius. Kas yra garbės valdininkas, negalima bendrai nusakyti. Tačiau visoms garbės valdininkų rūšims bendra yra tai, kad jie yra valdininkai tikra šio žodžio prasme, bet be atlyginimo. Jų teisės ir pareigos nusakomos atskirais nuostatais.

XII skyrius. Reicho ministrus skiria ir atleidžia Führeris ir Reicho kancleris. Apskritai, jiems taikomi tie patys nuostatai kaip ir kitiems valdininkams. Iš pareigų atleidžiamas ministras gauna iki gyvos galvos pensiją, jei jis buvo ministru 5 metus iš eilės, arba iš viso 10 metų buvo valdininku. Ministras, kuris neteko sveikatos beeidamas šias pareigas, gauna pensiją iki gyvos galvos.

Šiuo ir baigiu savo apžvalgą III Reicho Valdininkų įstatymo.

Balys Klovas

Reikia pakeisti ipotekos įstaigų etatus.

1938 m. sausio mėn. 1 d. pradėjus veikti Ipotekos įstatymui ir dėl jo pakeitus bei papildžius Civilinės teisenos įstatymą, daugiausia varžytynių vykdymo klausimais, išieškojimo techninis darbas pakrypo visai į kitas, dar neįprastas vėžes. Čia noriu paliesti kelis neigiamus šios srities faktus.

1. Civ. teis. įst. 937 str. nustato, kad išieškojimą iš nekilnojamojo turto vykdo ipotekos teisėjas ir teismo antstolis.

Teismų santvarkos įst. pakeit. 288[3] str. sako, kad ipotekos įstaigoje yra raštinė, kuriai vadovauja ir dėl jos darbų tvarkos atsako ipotekos knygų vedėjas.

Pirmiau apylinkės teisėjas tvarkė ir apylinkės teismą, ir antstolius. Dabar visai kitaip. Nevisur tas pats teisėjas yra kartu administratorius ir ipotekos teisėjas. Be to, juk nevisi teismo antstoliai yra apskrityje: tarnybos atžvilgiu jie priklauso nuo savo apylinkės teisėjo, kuris visai nėra suinteresuotas ipotekos įstaigų darbo sklandumu ir sprendžia tik teismo antstolio tarnybines pražangas, kai apie jas praneša ipotekos teisėjas. Apylinkės teisėjas, nuo kurio priklauso teismo antstoliai, kartais gali būti net priešingi išieškojimo racionalizacijai, kurią norėtų įgyvendinti ipotekos teisėjas, motyvuodamas tuo, kad šis pastarasis turi savo raštinę, kur galįs ką nori daryti, o teismo antstoliui tegalįs pavesti tik tai, kas įstatymu pavesta.

Civ. teis. įst. pakeitimas bei papildymas daugiausia palietė varžytynių skyrių. Bet, pradėjus tuos nuostatus taikyti, imta paraidžiui žiūrėti į įstatymą ir išsiaiškinta, kad teismo antstolio pareiga tik nusiųsti vykdomąjį raginimą, aprašyti turtą ir grąžinti bylą ipotekos teisėjui (1096, 1101 ir 1127 str.). Tai ir viskas, kas antstoliams įstatymu yra pavesta atlikti išieškant iš nekilnojamojo turto.

Ipotekos įstaigos darbas: įrašyti i ipotekos knygas priverčiamojo išieškojimo įrašą arba draudimą į draudimų registrą; surinkti žinias, kieno pretenzijos apsaugotos nekilnojamuoju turtu; gavus prašymą aprašyti turtą, surinkti žinias apie uždėtus suvaržymus ar draudimus, jei turtas neįrašytas į ipotekos knygas; jei turtas įrašytas į ipotekos knygas, tai parašyti knygos ištrauką; paruošti ir išsiuntinėti skelbimus apie visus apskrityje parduodamus nekiln. turtus per varžytynes; pareikalauti iš įstaigų žinių apie nesumokėtus mokesčius; surašyti varžytynių lapus; paruošti varžytynių sąskaitas; paruošti nutarimus varžytynėms tvirtinti ir pinigams tarp kreditorių padalinti; priimti iš piliečių pinigus, jei piliečiai geruoju sumoka skolas ir tas skolas apskaičiuoti (mat, dabar tai jau ne antstolių darbas); susirašinėti su piliečiais bei įstaigomis dėl išieškojimo bylų; nusiųsti piliečiams pinigus (Civ. teis. įst. 1096, 1101, 1132, 1148, 1150[1], 1151, 1161, 1164 ir 1164a, 1164[1], 1164[2], 1165, 1171[2] ir 1171[3], 1175[1], 1215 str. ir kt). Be to, teismo ansto-

liui tenka susidurti tik su savo apylinkės bylomis, o ipotekos įstaigai — su visos apskrities bylomis.

Ligi 1938 m. ipotekos įstaigų išieškojimo darbą dirbo teismo antstoliai, jų raštinė yra apylinkės teismo raštinė. Dabar viską turi atlikti ipotekos įstaiga, kuri, be išieškojimo, turi ir savo tiesioginį darbą — tvirtinti aktus, išdavinėti įkeitimo liudijimus, įrašinėti turtus į ipotekos knygas ir kt. Dėl savo darbo jai tenka ir nemaža įstatymo nustatyta atsakomybė.

Sveikas protas reikalauja, kad ten, kur daugiau darbo, būtų didesni ir etatai. O teismų antstolių etatai nustato daugiau kaip 250 tarnautojų, priskaitant ir teismo antstolius, o ipotekos įstaigų — 158 drauge su knygų vedėjais. Jei dabartiniu darbo suskirstymu ipotekos įstaigos nesumažino pačių teismo antstolių darbo, tai jų raštinių darbą tikrai sumažino dviems trečdaliais. Vadinasi, darbas iš vienų atimtas ir atiduotas kitiems, o etatai palikti tie patys. Pavaizduosim tai konkrečiu pavyzdžiu. Prieš 1938 m., išieškojimo darbą dirbo septyni teismo antstoliai ir apie 13 jų raštinės tarnautojų, iš viso 20 žmonių. Tą darbą dar padėdavo dirbti apylinkės teismų raštinės, rašydamos varžytynių patvirtinimo nutarimus ir pinigų padalinimo projektus. Dabar, dviems trečdaliais sumažinus teismo antstolių darbą, dirbamą ipotekos įstaigos, dviem trečdaliais sumažinti to darbo darbininkai, nes Šiaulių Ipotekos Įstaigoj, kur ne tik išieškojimai atliekami, tedirba, priskaitant ir knygų vedėją, tik 12 tarnautojų. Antstolių etaitai paliko kaip buvę.

Kai kas mėgina aiškinti ipotekos įstaigų darbo nesklandumą tarnautojų nepritYrimu, menku pasiruošimu. Todėl tereikią palaukti, kol tarnautojai įpras į savo darbą, ir darbas eisiąs sklandžiai. Mano giliu įsitikinimu, tie, kurie siūlo tai ligai pagydyti vaistų, visų pirma tinkamai nenustato ligos diagnozo. Negalima neigti, kad iš pat pradžių šis darbas tarnautojams buvo naujas, bet tik ne išieškojimas ir aktų tvirtinimas pagal Not. Sutv. Įst., o ipotekiniai reikalai, kuriems ipotekos įstaigų darbe dabar tenka visai nežymi vieta. Vadinas, daugiausia darbas senas ir jį dirba seni darbininkai. Bet didelės pažangos nematyti, nors jau dirbama beveik dveji metai. Viso to negerumo priežastis yra kita.

Reikia pertvarkyti etatus pagal darbą, kad nebūtų taip, kur mažiau darbo, didesni etatai, o kur daugiau darbo, mažesni etatai.

Lietuvoje yra ipotekos įstaigų, kur tarnautojai rašo vykdomuosius raginimus, o turtų ipotekuoja vos keleto šimto litų sumos per metus! Dar tereikia tik turtus pranešti aprašyti, ir antstoliai bus laisvi nuo darbo, nes jiems ir beliko tik turtus aprašinėti. Juk kai kur raginimus rašo ipotekos įstaigos, o už teismo antstolių veiksmus mokesčius jos beveik visos priiminėja.

2. Antst. veiksmams apmokėti įstatymo (V. Ž. 527, 3655) 18 str. numato, kad mokesčius už teismo antstolių veiksmus paima ir išieško teismo antstolis, vykdąs tuos veiksmus. Deja, vienur visus mokesčius ima ipotekos įstaiga, kuri juos ir apskaičiuoja, kitur ipotekos įstaigose mokesčius apskaičiuoja apskrities apylinkės teismo antstolis, o paima ipotekos įstaiga, dar kitur tie mokesčiai paliekami paimti tam teismo antstoliui, kuris pačius veiksmus vykdo.

Kodėl taip yra? Antst. mok. įst. 3, 5 ir 7 str. numato, kad už priėmimą vykdyti teismo nutarimų, sprendimų ar prašant turtus aprašyti ir parduoti per varžytynes, mokesčiai paimami prieš pradedant vykdyti tuos veiksmus. Nusistojusia praktika tuos prašymus priiminėja ipotekos teisėjas, atseit, jo raštinė. Čia aiškinama, kad tuos veiksmus atlieka ipotekos įstaiga, tad ir mokesčius ji turinti imti. Tačiau, įstatymas numato, kad mokesčiai imami ne už prašymų priėmimą, bet už veiksmų atlikimą. Teismo antstolis ir ipotekos teisėjas nėra du visai skirtingi ir vienas nuo kito nepriklausomi organai, bet vienas kitam subordinuojamas, todėl ipotekos teisėjas ir turi pakankamai priemonių priversti antstolius elgtis taip, kaip įstatymas numato. Juk ipotekos teisėjas galutinai tvirtina teismo antstolių paimtus mokesčius už veiksmus, atliktus dalinant pinigus kreditoriams, todėl turi teisę reikalauti, kad mokesčiai būtų paimti kaip reikia. Kodėl tas darbas ir asmeninė atsakomybė užkraunami ipotekos knygų vedėjui?

3. Ipotekos įstaigos, kurių paskirtis yra vesti ipotekos knygas, vykdo išieškojimą net daugiau, negu antstoliai: raginimus rašo, pinigus už antstolių veiksmus priiminėja. Tokia praktika susidarė čia, kur dirba teisininkai, įstatymų žinovai. Reiktų

bent aplinkraščiu šį reikalą sutvarkyti. Įstaigoms aiškinantis savo kompetenciją, didėja tik „popierizmas“.

Reikėtų apskrities teismo antstolį visai subordinuoti ipotekos teisėjui, kuris ir prižiūrėtų ipotekos įstaigos raštinės darbą, susijusį su išieškojimu. Ipotekos teisėjas yra ipotekos knygų vedėjo ir teismo antstilio tiesioginis viršininkas. Ipotekos įstaigoj būtų du skyriai — išieškojimo ir ipotekos. Išieškojimo skyrių tvarkytų teismo antstolis, kuriam tas darbas geriau yra žinomas, negu ipotekos knygų vedėjui. Prie to antstolio galima būtų atkelti iš kitų teismo antstolių tam tikrą tarnautojų skaičių ir atleisti nuo išieškojimo darbo ipotekos įstaigos tarnautojus. Nuo to nukentėtų teismo antstolių darbas, kurio jie ir dabar ne tiek jau daug jo turi, nes pagal dabartinę praktiką, ipotekos įstaigos jiems atėmė apie du trečdalius darbo.

Ipotekos skyrių tvarkytų ipotekos knygų vedėjas, kuris, nusikratęs jam nepažįstamu darbu, galėtų rimčiau atsidėti ipotekos darbui. Tiek darbo užkrauta ipotekos įstaigų tarnautojams, kad jie ir vakarais turi dirbti. Nenuostabu, kad tiek maža turima ipotekotų turtų per dvejus metus.

K. Sudargas

Dėl reikalavimų pagal įsakytinį vekselį.

Tarkime, kad vekselio davėjas B išrašė prekybininkui C 100 Lt sumos įsakytinį vekselį, nurodydamas mokėtoją A. Vekselio mokėtojas A vekselio laikytojo jam pateiktą vekselį atsisakė priimti, bet įmokėjo 15 Lt ir pareiškė, kad likusios sumos neapmokės. Mokėtojas A yra pasiturintis žmogus. Kyla klausimas, ar galima pagal tą vekselį, kai jis suprotestuotas, priverstine tvarka atiteisti iš mokėtojo nesumokėtą sumą, nors mokėtojas ir nėra vekselio priėmęs, bet sumos dalį yra įmokėjęs. Atrodo, kad negalima, nes mokėtojas gali aprėžti priimtį, nors ji ir yra nesąlyginė, sumos dalimi ir, vekselį priėmęs, atsako tik pagal priimties turinį (Veksel. įst. 26 str.). O praktikoje pasitaiko ir kitaip. Vekselių įstatymo 44 str. 5 dalimi esti taip ir atiteisiama.

44 str. yra pasakyta: „Tuo atsitikimu, kai mokėtojas, vis vien, ar jis yra priėmęs ar ne, yra nutraukęs mokėjimą, arba kai priverstinis išieškojimas iš jo turto yra palikęs bergždžias, laikytojas gali kelti savo reikalavimus tik pristačius vekselį mokėtojui mokėti ir sudarius protestą". Pacituotasis tekstas aiškinamas ta prasme, kad, vis tiek, ar mokėtojas yra priėmęs vekselį ar ne, laikytojas gali kelti savo reikalavimus mokėtojui, bet tik prieš tai turi būti pristatęs vekselį mokėtojui mokėti ir sudaręs protestą.

Tačiau toks aiškinimas nesutinka su 44 str. esme. Tame straipsnyje yra numatyti du atsitikimai: 1) kai mokėtojas yra nutraukęs mokėjimą, vis tiek, ar jis yra priėmęs vekselį ar ne ir 2) kai priverstinis išieškojimas iš mokėtojo turto yra likęs bergždžias. Suprantama, pastaruoju atsitikimu mokėtojas turėjo būti vekselį priėmęs, nes, priešingai, iš jo nebūtų buvę galima išieškoti.

Kyla klausimas, į ką minėtais atvejais gali būti nukreipti reikalavimai: ar į vekselio mokėtoją, kaip anksčiau minėtų asmenų aiškinama, ar į vekselio davėją bei pasižadėjusius.

Pirmuoju atveju į mokėtoją reikalavimai negali būti nukreipti todėl, kad mokėtojas nėra vekselio priėmęs, o jei ir yra dalį sumos apmokėjęs, tai mokėtojas gali priimtį aprėžti sumos dalimi, o antruoju atveju todėl, kad išieškojimas iš mokėtojo yra likęs bergždžias dėl mokėtojo nepajėgumo mokėti. Kai reikalavimai tuo keliu negali būti patenkinti, tai nėra galima pakartoti protesto ir atsiteisimo su mokėtoju.

Todėl 44 str. 5 d. nurodytą sąlygą („laikytojas gali kelti savo reikalavimus tik pristatęs vekselį mokėtojui mokėti ir sudaręs protestą") negalima išaiškinti taip, kad laikytojas gali kelti reikalavimus mokėtojui, o tik taip, kad apskritai laikytojas gali kelti reikalavimus tam, kam tai daryti turi teisę, pagal vekselį, t. y. davėjui ar pasižadėjusiems. Bet, kad tuos reikalavimus būtų galima kelti, reikia prieš tai išpildyti sąlygą: „tik pristačius mokėtojui mokėti ir sudarius protestą". Tai yra sąlyga, o ne nurodymas asmens, kuriam gali būti keliami reikalavimai.

Mokėtojas, sumokėdamas įsakytinio vekselio sumos dalį, dėl likusios vekselio sumos dalies neįsipareigoja, jei jis vekselio nėra priėmęs. Ta nesumokėtoji suma iš jo negali būti išieškoma.

Aukščiau minėti atiteisimai yra negalimi.

V. Burkevičius

Kilnojamojo turto vertės nustatymas žyminiam mokesčiui.

Žym. mok. tarifo 26 nr. (V. Ž. 595) pasakyta, kad kiln. ir nekiln. turto pirkimo — pardavimo sutartims žym. mok. norma yra 1%, imant šio mokesčio apskaičiavimo pagrindu „perkamo — parduodamo turto vertė“. Šalių sutartyje nurodomoji pirkimo — pardavimo kaina dėl įvairių priežasčių (klaida, pikta valia ir kt.) kartais gali sutarties objekto tikrosios vertės neatitikti. Be abejo, praktikoje, suinteresuoti asmenys, nenorėdami kiek reikiant žym. mok. mokėti, visada stengėsi, jei tik gali, turto vertė mažinti. Ypač tatai daroma surašant kilnojamojo turto, daiktų, trobėsių nusikėlimo ir pan. įsigijimo aktus. Ar gali notaras, rašydamas ir liudydamas sutartyje parašus, (pvz., dėl trobėsių, kaipo kiln. turto pardavimo) pasitenkinti vien tik šalių pareiškimu dėl turto vertės, nereikalaudamas specialaus įkainojimo? Daugeliu atvejų tokio klausimo ir kelti neįmanoma, pvz., kai firmos parduoda žmonėms įvairias mašinas, fabrikatus, prekes ir t. t. Parduodant gi svetimoje žemėje pastatytus trobėsius „nusikeltinai“, valst. iždui gali būti padaryta daug nuostolių, kai tikroji pastato vertė nenumatyta. Iš pardavėjo ar pirkėjo tvirtinimų, kad namai yra mediniai, seni- vieno ar kelių aukštų ir pan., šio turto vertė dar nebus aiški. Ar gali notaras reikalauti,. kad piliečiai dar pateiktų mok. inspektoriaus atliktą įkainojimą, kuris iš esmės čia atrodo neabejotinai reikalingas?

Naujojo Žym. mok. įst. § 14 p. 1, kalbėdamas apie „dokumento dalyko vertės nustatymą“, laiko ta verte dokumente nurodytą sumą. Jei mokama pinigais, tai lemiamos reikšmės turi nurodyta dokumente pinigų suma; mokant turtu ar prievolėmis — vertės nustatymu laikomas pačių akte dalyvių, šalių įkainojimas. Taigi, išeitų, kad mok. inspektoriaus įkainojimo nereikia nekiln. turto vertei nustatyti.

„Papild. Liet. Notariato Sutv. Įst.“ (L. V. Ž. 18) § 17 uždeda notarui priedermę atsiklausti mok. inspektoriaus „apie perleidžiamojo turto vertę“. Kad čia turėta galvoje tik nekiln. turtas, aiškiai nematyti. Jeigu pardavėjas, turto savininkas,

pats tokias žinias notarui pateikia, tai notaras į inspektorių šiuo reiklu nesikreipia. Jei šalių pareiškimo „dalyko“ vertei nustatyti (vis tiek, iš kur akto dalyvis tas žinias ima), kai kada ir pakanka, tai vis dėlto atatinkamiems valdžios organams tenka akto dalyvių veiksmus tikrinti.

Dėl teismų praktikos čia tenka pasakyti štai ką. Šiaulių Apygardos Teismo visuot. susirinkimas 1932.II.26 nutarimu dėl Šiaulių notaro Krečkos įskaitų bylos, yra pasisakęs ta prasme, kad, parduodant svetimoje žemėje pastatytus namus, nereikalingas mok. inspektoriaus įkainojimas jų, kaip kiln. turto vertei nustatyti. Vyr. Trib. visuot. susirinkimas 1933.V.11, svarstydamas Valst. Kontr. skundą, su tuo nutarimu sutiko.

Man atrodo, kad tuo tarpu, notaras, rašąs trobėsio pirkimo - pardavimo aktą turėtų expressis verbis įrašyti akto dalyvių pareiškimą, kiek jie pagal vietos rinkos kainą perleidžiamąjį turtą vertina. Pagal šį pareiškimą ir turėtų būti apskaičiuojama žym. mok. norma, įspėjant pirkėją ir pardavėją, kad pagal Žym. mok. įst. tas jų vertės nustatymas gali būti patikrintas.

Teisinės terminijos projektas.

(Tęsinys*)

53. Sántuoka	Ehe (Ehestand), brak (supružestvo)
53a. sutuõkti	ehelich verbinden, sočetat' brakom
54. sutuoktiniai	Ehegatten (Eheleute), suprugi
55. sutuoktinis	Ehegatte (Eheman), suprug
56. sutuoktinė	Ehegattin (Ehefrau), supruga
57. sántuokiniai vaikai	eheliche Kinder, bračnyje deti
58. nesántuokiniai vaikai ..	uneheliche Kinder, vnebračnyje deti

*) Valstybės Taryboje ruošiant santuokos įstatymą ir rengiant jį išleisti anksčiau, Terminologinei Komisijai kilo reikalas apsvarstyti ir išaiškinti santuokos terminologiją. Kartu buvo apsvarstyti ir giminystės terminai. Bendrieji teisės terminai pradėti spausdinti „Teisės” 48 Nr.

59. ištuoka	Ehescheidung, razvod, (raztorženije braka)
60. ištuõkti	ehescheiden, ravodit' (raztorgnut' brak razvodom)
61. ištuoktìnis	Geschiedener, razvedionnyj
62. ištuoktìnė	Geschiedene, razvedionaja
63. ištuoktìniai	die Geschiedenen, razvedionnyje
64. jungtùvės	Trauung, venčanije
65. įsūnijimas	Adoption (Annahme an Kindes Statt), usynovlenije
66. įsūnyti	adoptieren (an Kindes Statt annehmen), usynovit'
67. įvaikis	Wahlkind (adoptiert), usynovlionnyj
68. įsūnis	Wahlsohn, usynovlionnyj
69. įdukrė	Wahltochter, usynovlionnaja
70. įtėvis	Wahlvater (Adoptivvater), prijomnyj otec
71. įmotė	Wahlmutter (Adoptivmutter), prijomnaja mat'
72. įtėviai	Wahleltern (Adoptiveltern), usynoviteli (priemnyje roditeli)
73. giminẽ, -ẽs, gìminę	Geschlecht (Stamm), rod
74. giminỹstė	Blutsverwandtschaft, krovnoje rodstvo
75. giminaĩtis	Blutsverwandter, krovnyj rodstvennik
76. tikróji giminỹstė	Vollbürtigkeit, jedinorodnost'
77. pusìnė giminỹstė	Halbürtigkeit, jedinokrovnost' i jedinoutrobnost'
78. suvestìniai vaikaĩ	svodnyje deti
79. giminỹstės eilẽ:	Blutsverwandtschaftslinie:
a. — tiesióji eilẽ	gerade Linie, priamaja linija
b. — šalutìnė eilẽ	Seitenlinie, bokovaja linija
c. — aukštutìnė eilẽ	aufsteigende Linie, voschodiaščaja linija
d. — žemutìnė eilẽ	absteigende Linie, nischodiaščaja linija

80. **tiesióginė giminỹstė** ..	direkte Blutsverwandtschaft, (Blutsverandtschaft in gerader Linie)
81. **šalutinė giminỹstė**	Seitenblutsverwandtschaft
82. **gentỹstė**	Verwandtschaft, rodstvo
83. **geñtys, -čių̃**	Verwandten, rodstvenniki i svoistvenniki
84. **giminỹstės láipsnis** ..	Verwandtschaftsgrad, stepen' rodstva
85. **kartà, -õs, kar̃tą**	Generation, pokolenije
86. **sūnùs**	Sohn, syn
87. **duktė̃**	Tochter, doč'
88. **sūnáitis**	der Enkel, vnuk
89. **dukráitė**	die Enkelin, vnučka
90. **vaikáičiai**	die Enkel, vnuki
91. **prósūnaitis**	der Urenkel, pravnuk
92. **pródukraitė**	die Urenkelin, pravnučka
93. **próvaikaičiai**	die Urenkel, pravnuki
94. **próprosūnaitis**	der Ururenkel, prapravnuk
95. **próprodukraitė**	die Ururenkelin, prapravnučka
96. **próprovaikaičiai** ..	die Ururenkel, prapravnuki
97. **pirmtakai**	Vorfahren, predšestvenniki
98. **pãlikuonys, -ių̃, pãlikuonis**	Nachkommen, nischodiaščije (patomki)
99. **tė̃vas**	Vater, otec
100. **mótina**	Mutter, mat'
101. **senõlis**	Grossvater, ded (deduška)
102. **senõlė**	Grossmutter, babka (babuška)
103. **senõliai**	Grosseltern, ded da babuška
104. **prósenolis**	Urgrossvater, praded
105. **prósenolė**	Urgrossmutter, prababka (prababuška)
106. **prósenoliai**	Urgrosseltern, praded i prababuška
107. **próprosenolis**	Ururgrossvater, prapraded
108. **próprosenolė**	Ururgrossmutter, praprababka
109. **próprosenoliai**	Ururgrosseltern, prapraded da praprababka

110.	**dėdė**	Onkel, diadia
111.	**tetà, -õs**	Tante, tetka
112.	**pùsbrolis**	Vetter, dvojurodnyj brat
113.	**pùsseserė**	Kusine, dvojurodnaja sestra
114.	**sūnė̃nas**	Neffe, plemianik
115.	**dukterė̃čia**	Nichte, plemianica
116.	**pósūnaitis**	Grossneffe, dvojurodnyj vnuk
117.	**pódukraitė**	Grossnichte, dvojurodnaja vnučka
118.	**póvaikaičiai**	Grossneffen und -nichten, dvojurodnyje vnuki i vnučki
119.	**pãprosūnaitis**	Urgrossneffe, trojurodnyj vnuk
120.	**pãprodukraitė**	Urgrossnichte, trojurodnaja vnučka
121.	**pãprovaikaičiai**	Urgrossneffen und -nichten, trojurodnyje vnuki i vnučki
122.	**pósūnėnis**	dvojurodnyj plemiannik
123.	**pódukterėtė**	dvojurodnaja plemiannica
124.	**pósenolis**	Grossonkel, dvojurodnyj ded
125.	**pósenolė**	Grosstante, dvojurodnaja babka
126.	**pósenoliai**	Grossonkel und Grosstante, dvojurodnyj ded i dvojurodnaja babka
127.	**pódėdė**	diadia dvojurodnyj
128.	**pótetė**	tetka dvojurodnaja
129.	**pãpusbrolis**	Vetter des Vetters, weitläufiger Vetter, brat trojurodnyj
130.	**pãpusseserė**	Kusine der Kusine, weitläufige Kusine, sestra trojurodnaja
131.	**našlỹstė**	Witwenstand, Witwerstand, vdovstvo
132.	**našlỹs**	Witwer, vdovec
133.	**našlė̃**	Witwe, vdova
134.	**našláitis, -ė**	Weise, sirota
135.	**antróji žmonà, trečióji žmonà ir t. t.**	zweite, dritte Frau, vtoraja, tretja žena

136. antràsis výras, trečiàsis výras ir t. t.	zweiter, dritter Mann, vtoroj, tretij muž
137. užkurỹs, ùžkurį	eingeheirateter Schwiegersohn, vvodnyj ziat'
138. pãmotė	Stiefmutter, mačecha
139. patė̃vis	Stiefvater, otčim
140. pósūnis	Stiefsohn, pasynok
141. pódukra	Stieftochter, padčerica
142. póvaikiai	Stiefkinder, pasynki i padčericy
143. póbrolis	Halbbruder, jedinokrovnyj i jedinoutrobnyj
144. póseserė	Halbschwester, jedinokrovnaja i jedinoutrobnaja sestra
145. vienatė̃viai	jedinokrovnnyje
146. vienamõčiai	jedinoutrobnyje
147. įbrolis	Stiefbruder, svodnyj brat
148. įseserė	Stiefschwester, svodnaja sestra
149. svainỹstė	Schwägerschaft, svoistvo
150. svainiúotis	sich verschwägern, vstupit' v svoistvo
151. svaináitis	Verschwägerter, svoistvennik
152. sváinis	Schwager, šurin, svojak
153. sváinė	Schwägerin, svojačinica
154. marti, -čios, mar̃čią	Schwiegertochter, snocha, nevestka
155. žéntas, -ai	Schwiegersohn, ziat'
156. šẽšuras	Schwiegervater, Vater des Mannes, svekor'
157. anýta	Schwiegermutter, Mutter des Mannes, svekrov'
158. šešuraĩ	Schwiegereltern, mužniny roditeli
159. úošvis (žmonos tėvas)	Schwiegervater, Vater der Frau, test'
160. úošvė (žmonos motina)	Schwiegermutter, Mutter der Frau, tiošča

161. úošviai (žmonos tėvai) Schwiegereltern, Eltern der Frau, ženiny roditeli
162. dieveris, -iẽs, dieverį .. Mannesbruder, dever'
163. móša .... Mannesschwester, zolovka.

(b. d.)

Mykolas Sleževičius — advokatas.

Mykolas Šleževičius buvo ne tik žymus visuomenės veikėjas bei stambaus masto valstybės vyras, bet ir žymus profesionalas, garsus advokatas. Atvažiavusieji iš tolimos provincijos į laikinąją sostinę prašydavo jo teisinės pagelbos; savo dalyvavimu jis puošė didesniuosius teismo procesus.

Apskritai yra sakoma, kad žymus visuomenės veikėjas negali būti geras profesionalas. Ir iš tikrųjų. Gyvenime matome žymių visuomenininkų, bet menkų gydytojų arba visai metusių medicinos praktiką. Taip pat matome metusių savo pašaukimą bei profesiją kunigų tik todėl, kad jie ėmėsi visuomeninio darbo.

Su Šleževičium taip neatsitiko. Visuomeninis darbas jam nesukliudė tapti pirmaeiliu advokatu. Tatai rodo didelius jo gabumus. Baigęs teisių mokslą Rusijos provincijos mieste, Odesoje, kur profesūra nepasižymėjo aukštomis mokslinėmis kvalifikacijomis, Šleževičius vis dėlto buvo gerai teoriškai pasiruošęs savo profesiniam darbui. Praktinio pasiruošimo sąlygos taip pat nebuvo velioniui palankios. Baigęs teisių mokslus, jis prieš D. karą apsigyveno Vilniuje, kur prasimušti lietuviui į advokatus nebuvo lengva. Tatai, iš dalies galima pasakyti ir apie kitus Lietuvos miestus. Vilniuje buvo žinomi advokatai lietuviai Jonas Vileišis ir Janulaitis, Kaune — Leonas ir šiek tiek Samajauskas. Sleževičius prieš D. karą nebuvo žymus advokatas. Jo praktikos Vilniuje didelę dalį bene sudarė „Lietuvos Žinių" ir „Lietuvos Ūkininko" redaktorių gynimas rusų teismuose. Bent aš pažinojau velionį prieš D. karą daugiau kaipo visuomenės veikėją, negu kaipo advokatą. Su velioniu susipažinau 1914 metų vasarą Vilniuje pas Joną Vileišį įvykusioje slaptoje Lietuvos Demokratų Partijos konferencijoje, kur Albinas

Rimka referavo naują partijos programą, įtraukdamas jon tikrą dozą socializmo. Vėliau Sleževičius „Lietuvos Žinių“ redakcijoje gana dažnai lankydavosi atnešdamas laikraščiui kokį vedamąjį straipsnį, arba pasitarti laikraščio finansiniais reikalais.

Pasaulinio karo metu Sleževičius labai daug dirbo Lietuvos pabėgėlių ir tremtinių šelpimo darbą Rusijoje, važinėdamas po įvairius miestus kaipo pabėgėliams šelpti draugijos ypatingas įgaliotinis. Pasibaigus karui, velionis tuojau sugrįžo į tėvynę ir čia užėmė vadovaujamą vietą atstatant nepriklausomą valstybę. Jo nuopelnai čia yra visiems žinomi. Bet jo gabumų ir jo dinamiškos prigimties užteko, kad protarpiais, atsipalaidavęs nuo valstybės darbų, atsidėtų ir savo profesijos darbui. Čia jam taip pat greit teko dominuojanti padėtis.

Velionis buvo gražios išvaizdos ir gražios sielos žmogus. Jis buvo idealus advokatas.

Kokios kvalifikacijos tam reikalingos? Visų pirma reikia turėti pakankamą bendrą, mokslinę ir specialinę juridinę erudiciją. Tai yra advokato amato įrankis. Bet įrankio nepakanka, dar reikia mokėti tinkamai jį valdyti. Stipri logika ir graži minčių dėstymo forma yra būtinos sąlygos. Advokatas dirba tarp žmonių ir su žmonėmis. Jam tenka turėti nuolatinį kontaktą su teisėjais, su teismo tarnautojais, su savo kolegomis, pagaliau, su savo klientais. Todėl būtina jo pasisekimo sąlyga yra tinkamas taktas. Pagaliau advokato moralinė pusė ir jo nepalaužiama ištvermė kovoti dėl jam patikėtų apginti reikalų vaidina svarbų advokato profesijoj vaidmenį. Visų tų ypatybių velionis Sleževičius turėjo labai daug.

Nemaža velioniui profesiniame darbe padėdavo jo graži iškalba. Vis tiek ar jis kalbėdavo iš seimo tribūnos, ar prie advokato pulto, jo kalbos visada buvo malonu ir įdomu klausytis. Kalba, pasakyta su didele ekspresija ir lengvu minčių polėkiu, giliai veikdavo klausytojus ir palikdavo stiprų įspūdį. Kalbėtojas turėjo įtikinimo dovaną. Žinomas rusų teisininkas Koni, charakterizuodamas gerą teismo kalbėtoją, ypač gerą kalbėtoją advokatą, sako, kad tokiam kalbėtojui reikia šių trijų savybių: gyvo temperamento, žinoti dalyką, apie kurį kalba, ir nuoširdumo. Kaip tik visu tuo pasižymėjo miręs advokatas Sleževičius. Jis buvo energingas, dinamiškas, visuomet gerai nusiteikęs, pasitikįs savimi ir kitais. Jis visuomet būdavo sąžiningai

išstudijavęs bylą, kurią gindavo. Ir kalbėjo jis ne tik iš galvos, bet ir iš širdies. Tai nurodė savo kalboje ir magistratūros atstovas per paskutinį atsisveikinimą prie naujo kapo.

Mykolas Sleževičius buvo advokatų korporacijos pirmininkas. Tai yra ne tik tam tikra administracinė vieta, numatyta Teismų santvarkos įstatymo, spręsti pirmąja instancija advokatų profesijos drausmės byloms, bet taip pat ir garbinga vieta. Tai vietai velionis labai tiko. Jo dideli nuopelnai lietuvių tautai bei Lietuvos valstybei, aukštos jo asmens kvalifikacijos ir ta didelė pagarba, kurią jis turėjo savo kolegų tarpe, nupelnytai suteikė jam tą vietą.

Mirusiojo gailėsis ne tik Lietuvos visuomenė, ne tik Lietuvos liaudis, bet ir gausi jo klientūra, kurios gyvybinius reikalus jis gynė su tokiu pat liepsnojančiu pasiryžimu, kaip ir viešuosius reikalus.

M. Markauskas

Recenzijos.

Lietuvos sutartys su svetimomis valstybėmis. Užsienių Reikalų Ministerijos leidinys. Tomas II, 1929—1939.

Šio svarbaus rinkinio pirmojo tomo reikalu man jau teko rašyti „Teisės" skiltyse. Neseniai išleistame antrame tome svarbus yra sutarčių parinkimo ir sutvarkymo sistematikos darbas, nes, kaip matyt iš rinkinio priedo, prie jo prijungtos, be paprastosios, dar dvi rodyklės, kuriose sutartys yra suskirstytos rūšimis ir valstybėmis. II rinkinio tome yra įdėtos svarbesnės dvišalės Lietuvos su svetimomis valstybėmis sutartys, pasirašytos per pastaruosius 10 metų. Sutartys eina chronologiška jų pasirašymo eile. Eilės numeriai pažymėti nuo rinkinio pradžios. Kiekviena sutartis turi sutrumpintą antraštę lietuvių ir prancūzų kalbomis. Po antrašte pažymėtos sutarties įsigaliojimo, paskelbimo ir kitos datos, o taip pat yra nurodytas ryšys su kitomis rinkinyje įdėtomis sutartimis. Sutartys yra išspausdintos jų originalo kalba. Vertimai yra nurodyti tam tikrais pažymėjimais.

Prie rinkinio yra 4 priedai. I priedu eina Lietuvos ir Afganistano draugiškumo sutartis.

II priedas yra sistematizuotas sąrašas, kuriame įdėtosios rinkinyje sutartys suskirstytos rūšimis : a) politinės sutartys, b) ekonominės sutartys (prekybos, susisiekimo, įsikūrimo), piliečių teisių ir finansinės sutartys, c) taikomosios ir arbitražo sutartys, d) konsularinės sutartys, e) ekstradicijos ir teismo pagalbos sutartys, f) sutartys dėl privatinės tarptautinės teisės dalykų, g) socialinės globos ir pagalbos sutartys, h) techniškos sutartys.

Iš politinių sutarčių tenka pažymėti šias: 1) Susitarimą su Didžiąja Britanija dėl Baltijos klauzulės, 2) Draugiškumo sutartį su Persija, 3) Draugiškumo sutartį su Turkija, 4) Galutiną sienos su Latvija patvirtinimą, 5) Draugiškumo sutartį su Afganistanu, 6) Mokyklų konvenciją su Latvija, 7) Nepuolimo sutarties su STSR galiojimo prailginimo protokolą, 8) Susitarimą su STRS prekybos atstovybės buities Lietuvoje, 9) Sutartį su STRS užpuolimo sąvokai apibrėžti, 10) Antrąjį nepuolimo sutarties su STRS galiojimo prailginimą, 11) Lietuvos, Estijos ir Latvijos santarvės ir bendradarbiavimo sutartį, 12) Draugiškumo sutartį su Čile, 13) Sutartį su Vokietija dėl Klaipėdos krašto perleidimo.

III priedu yra duotas įdėtų rinkinyje sutarčių suskirstymas valstybėmis. Įdomu, kad daugiausia sutarčių yra sudaryta su Latvija, Estija, Anglija ir Vokietija.

Didelės praktiškos svarbos turi ir IV priedas, kuriame įdėtas sąrašas rinkinio sutarčių, kurios galiojo 1939-V-15 d. Toksai sąrašas yra naudingas teisininkams ir tiems, kam rūpi sutarčių galiojimo klausimas, nes tai svarbu sprendžiant vieną ar kitą teisinį iš sutarties kylantį klausimą.

Dėl čia sužymėtų jo savybių rinkinys yra naudingas tiek teisininkams, tiek diplomatams ir apskritai visiems, kam rūpi Lietuvos tarptautinės sutartys,

Dr. G. R.

A r t h u r B a u m g a r t e n, *Grundzeuge der juristischen Methodenlehre (teisės mokslo metodo pamatiniai bruožai), Verlag Hans Huber, Bern, 1939, 192 psl.*

Veikalas parašytas mūsų universiteto buv. profesoriaus, be abejo, yra vertingas indėlis į naująją juridinę literatūrą. Autorius išnagrinėja aktualius klausimus dėl naujų metodų teisės moksle.

Dalykas tas, kad dėl paskutinių 20 pokarinių metų įvykių, turėjusių dideles įtakos ne tik tarptautiniam, bet ir valstybių vidaus gyvenimui, ligšiolinės pažiūros į kai kuriuos teisės klausimus jau neatitinka einantį pirmyn gyvenimą ir jo politinio, socialinio ir kitokio pobūdžio reikalavimus.

Prof. Baumgarten savo įdomioj knygoj duoda senesniųjų teisės srities metodų kritiką ir analizuoja naujesnius metodus, iškilusius kartu su naujomis problemomis. Anot autoriaus visai tiesingų pastabų, pasaulio istoriniai įvykiai negalėjo praeiti pro šalį, nepaliesdami ir teisės mokslo discipliną. Kadangi gyvenimas nestovi vietoje, tai ir teisės mokslas negali ignoruoti visų socialinių, ideologinių, tarptautinių ir kitokių veiksnių, turinčių didelę įtaką moderniajam valstybiniam, tarptautiniam ir privačiam gyvenimui ir net jį žymiai pakeitusių. Iš to kyla ir naujų teisės mokslo metodų reikalingumas.

Arthur Baumgarten, *Logik als Erfahrungswissenschaft, Studien zur Reform der Logik (Logika kaip empirinis mokslas — studija logikos reformai), Pribačis, Kaunas—Leipzig, 94 psl.*

Autorius, žymus šveicarų universiteto teisės filosofijos mokslininkas, šioj savo studijoj duoda įdomią ligšiolinio logikos mokslo kritiką, sustodamas ties dabartinėmis tos srities naujomis teorijomis. Prof. Baumgarten išnagrinėja eilę esminių logikos mokslo problemų ir duoda vykusią jų analizę. Kiekvienam, kam rūpi logikos mokslo pažanga, ypač teisės pažanga, su šiuo darbu verta arčiau susipažinti.

Oficialinė dalis.

I.

Respublikos Prezidento įsakymai.

Remdamasis Lietuvos Konstitucija (str. 124), Teismų Santvarkos Įstatymu (125 ir 177 str.) ir Teisingumo Ministro teikimu:

1. Šiaulių Apygardos Teismo Sklriaus Pirmininką Feliksą Bugailiškį atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Vilniaus Apygardos Teismo Pirmininku nuo 1939 m. lapkričio mėn. 6 dienos.

2. Marijampolės Apygardos Teisėją Joną Mičiulį aeleidžiu iš užimamos vietos ir skiriu jį Vilniaus Apygardos Teismo Skyriaus Pirmininku nuo 1939 m. lapkričio mėn. 10 dienos.

3. Šiaulių Apygardos Teismo Teisėją Kęstutį Domaševičių atleidžiu iš užimamos vietos ir skiriu jį Vilniaus Apygardos Teismo Teisėju nuo 1939 m. lapkričio mėn. 10 dienos.

4. Kauno Apylinkės Teismo sekretorių, diplomuotą teisininką Vytautą Mykolaitį skiriu Vilniaus Apylinkės Teisėjų nuo 1939 m. lapkričio mėn. 10 dienos.

5. Kauno Apylinkės Teisėją Edmundą Korzoną atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Vilniaus Apylinkės Teisėju nuo 1939 m. lapkričio mėn. 6 dienos.

6. Kauno Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Juozą Kairį skiriu Vilniaus Apylinkės Teisėju nuo 1939 m. lapkričio mėn. 10 dienos.

7. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Stasį Jankūną skiriu Valkininkų Apylinkės Teisėju nuo 1939 m. lapkričio mėn. 10 dienos.

8. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Henriką Lukoševičių skiriu Švenčionėlių Apylinkės Teisėju nuo 1939 m. lapkričio mėn. 10 dienos.

9. Žem. Naumiesčio Apylinkės Teisėją Stasį Pračkailą atleidžiu iš užimamos vietos ir skiriu jį Vilniaus Apylinkės Teisėju nuo 1939 m. lapkričio mėn. 21 dienos.

10. Panevėžio Apygardos Teisėją Bronių Ivanauską atleidžiu iš užimamos vistos ir skiriu jį Vilniaus Apygardos Teismo Teisėju nuo 1939 metų lapkričio mėn. 25 dienos.

11. Ukmergės Apylinkės Tardytoją Joną Žeruolį atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Vilniaus I Apylinkės Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 1 dienos.

12. Utenos Apylinkės Teisėją Praną Zabielskį atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Vilniaus II Apylinkės Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 1 dienos.

12. Utenos Apylinkės Teisėją Praną Zabielską atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Vilniaus Apylinkės Teisėju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 1 dienos.

13. Kauno IV Apylinkės Tardytoją Joną Talalą atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Vilniaus Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 1 dienos.

14. Telšių Apylinkės Teisėją — Tvarkytoją Stasį Vaitkevičių atleidžiu iš pareigų ir skiriu jį Šiaulių Apygardos Teismo Teisėju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 6 d.

15. Vyriausiojo Tribunolo Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Joną Reinį skiriu Kauno IV Apylinkės Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 16 d.

16. Kauno Apygardos Teismo kandidatę, diplomuotą teisininkę Leokadiją Mitkaitę skiriu Kėdainių Apylinkės Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 16 dienos.

17. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Marijoną Šnapštį skiriu Švenčionėlių Apylinkės Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 16 dienos.

18. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Andrių Miknevičių skiriu Ž. Naumiesčio Apylinkės Teisėju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 16 dienos.

19. Kauno Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Antaną Žakį skiriu Ukmergės II Apygardos Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 16 dienos.

20. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatą, diplomuotą teisininką Petrą Minkevičių skiriu Valkininkų Apylinkės Tardytoju nuo 1939 metų gruodžio mėn. 16 dienos.

II.

Teisingumo Ministro įsakymai.

A.

1. Pasirėmęs Teismų santvarkos įstatymo 7 str., Vilniaus miestas ir jo sritis laikinai priskirta prie Kauno Apygardos Teismo (įsak. 539).

2. Pasirėmęs Teismų santvarkos įstatymo 7 str., nuo 1939 metų lapkričio 1 d. nustatytos tokios ribos:

Vilniaus Apygardos Teismui:

1. Vilniaus Apylinkės Teismas,
2. Švenčionėlių Apylinkės Teismas ir
3. Valkininkų Apylinkės Teismas (įsak. Nr. 555).

3. Pasirėmęs Teismų santvarkos įstatymo 4 str., nuo 1939 metų lapkričio 1 d. nustatytos šios Apylinkės Teismams ribos:

Vilniaus Apylinkės Teismui (Vilniuje):

Vilniaus miestas, Nemenčinės, Paberžės, Riešės, Maišiogalos, Naujosios Vilnios, Trakų, Rudaminos ir Medininkų valsčiai (įsak. 556).

Švenčionėlių Apylinkės Teismui (Švenčionėliuose):

Smalkų, Dūkšto, Ignalinos, Kaltinėnų, Švenčionėlių ir Pabradės valsčiai (įsak. 556).

Valkininkų Apylinkės Teismui (Valkininkuose):

Šalčininkėlių, Rudiškių, Valkininkų, Varėnos II, Turgelių ir Eršiškių valsčiai (įsak 556).

4. Pasiremiant Teismų santvarkos įstatymo 192 str., nuo 1939 m. lapkričio 1 d. nustatytos šios Apylinkės Tardytojų ribos ir jų būstinės:

Švenčionėlių Apylinkės Tardytojui (Švenčionėliuose):

Smalkų, Dukšto, Ignalinos, Kaltinėnų, Švenčionėlių ir Pabradės valsčiai (įsak. 557).

Valkininkų Apylinkės Tardytojui (Valkininkuose):

Šalčininkėlių, Rudiškių, Valkininkų, Varėnos II, Turgelių ir Eršiškių valsčiai (įsak. 557).

B.

1. Kauno Apygardos Teismo Prokurorui Juozui Bražinskui nuo 1939 m. lapkričio 7 d. pavesta laikinai eiti ir Vilniaus Apygardos Teismo Prokuroro pareigas. (Įsak. 551).

2. Pasirėmęs Teismų santvarkos įstatymo 66 str., Vilniaus apylinkės Teismas nuo 1939 m. lapkričio 6 d. pavesta tvarkyti Vilniaus Apylinkės Teisėjui Edmundui Korzonui. (Įsak. 552).

3. Kauno Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėjui Juozui Krygeriui nuo š. m. lapkričio 7 d. laikinai pavesta eiti ir Kauno Apygardos Teismo Prokuroro pareigas. (Įsak. 553).

4. Pasirėmus Teismų Santvarkos Įstatymo 242 str., dr. Juozas Pajaujis nuo š. m. lapkričio 20 d. paskirtas Vilniaus Apygardos Teismo prisiekusiu vertėju be algos. (Įsak. 583).

5. Šių metų lapkričio 6 d. įsakymas Nr. 551 pakeistas taip: Kauno Apygardos Teismo Prokurorui Juozui Brazinskui nuo š. m. lapkričio 7 d. pavedu laikinai eiti Vilniaus Apygardos Teismo Prokuroro pareigas ir nuo tos pat dienos komandiruoju į Vilnių. (Įsak. 604).

Paskirti kandidatai:

1. Diplomuotas teisininkas Balys Paramskis nuo š. m. spalio 20 d. paskirtas Vyriausiojo Tribunolo neetatiniu teismo kandidatu. (Įsak. 530).

2. Prikomandiruotas prie Kaišiadorių Apylinkės Teismo eiti apylinkės teisėjo pareigas Kauno Apygardos Teismo kandidatas Antanas Žakys nuo š. m. spalio 25 d. iš tų pareigų atšauktas ir prikomandiruotas nuo tos pat dienos apylinkės teisėjo pareigomis eiti prie Raseinių Apylinkės Teismo. (Įsak. 534).

3. Prikomandiruotas prie Kauno V Apylinkės Tardytojo eiti apylinkės tardytojo pareigas Kauno Apygardos Teismo kandidatas Brunas Bušackis nuo š. m. spalio 25 d. iš tų pareigų atšauktas ir prikomandiruotas nuo tos pat dienos apylinkės teisėjo pareigoms eiti prie Kaišiadorių Apyl. Teismo. (Įsak. 535).

4. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Vytautui Valiukevičiui nuo š. m. spalio 25 d. pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigas ir prikomandiruojamas nuo tos pat dienos prie Kauno Apylinkės Teismo. (Įsak. 536).

5. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatui Marijonui Šnapščiui nuo š. m. lapkričio 10 d. pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigas ir prikomandiruojamas nuo tos pat dienos prie Švenčionėlių Apylinkės Tardytojo kameros. (Įsak. 561).

6. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatui Petrui Minkevičiui nuo š. m. lapkričio 10 d. pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigas ir prikomandiruojamas nuo tos pat dienos prie Valkininkų Apylinkės Tardytojo kameros. (Įsak. 562).

7. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Kostui Poškui nuo š. m. lapkričio 13 d. pavesta eti apylinkės teisėjo pareigas ir nuo tos pat dienos prikomandiruojamas prie Kauno Apylinkės Teismo. (Įsak. 563).

8. Prikomandiruotas prie Mažeikių Apylinkės Teismo eiti apylinkės teisėjo pareigas Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas Andrius Plėta nuo

š. m. gruodžio 1 d. iš tų pareigų atšauktas ir prikomandiruotas nuo tos pat dienos apylinkės teisėjo pareigoms eiti prie Kelmės Apylinkės Teismo. (Įsak. 610).

9. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Kaziui Bajorinui nuo š. m. gruodžio 6 d. pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigas ir nuo tos pat dienos prikomandiruojamas prie Ukmergės II Apylinkės Tardytojo. (Įsak. 608).

10. Kretingos Apylinkės Teismo Ipotekos Įstaigos knygų vedėjas Petras Antanaitis, kaipo nepradėjęs eiti tas pareigas, atleistas iš tarnybos nuo š. m. lapkričio 1 d. (Įsak. 565).

Paskirti notarai:

11. Įsakymus: Nr. 267/1934 m., 103/1939 m., Nr. 664/1938 m., 270/1939 m., Nr. 271/1939 m., Nr. 243/1938, Nr. 27/1933 m., Nr. 151/1933 m., Nr. 41/1933 m., Nr. 147/1939 m., Nr. 427/1934 m., Nr. 357/1939 m., Nr. 41/1933 m., Nr. 147/1939 m., Nr. 427/1934 m., Nr. 357/1939 m., pakeičiant: —

Kauno I Notaras Aleksandras Žilinskas vadinti Kauno Notaras Aleksandras Žilinskas,

Kauno II Notaras Vilhelmas Burkevičius vadinti Kauno Notaras Vilhelmas Burkevičius,

Kauno III Notaras Jonas Dikinis vadinti Kauno Notaras Jonas Dikinis,

Kauno IV Notaras Povilas Brazaitis vadinti Kauno Notaras Povilas Brazaitis,

Kauno V Notaras Jonas Žilinskas vadinti Kauno Notaras Jonas Žilinskas,

Šiaulių I Notaras Vladas Kaveckas vadinti Šiaulių Notaras Vladas Kaveckas,

Šiaulių II Notaras Jonas Blinstrubas vadinti Šiaulių Notaras Jonas Blinstrubas,

Šiaulių III Notaras Aleksandras Petkevičius vadinti Šiaulių Notaras Aleksandras Petkevičius,

Panevėžio I Notaras Algirdas Moigis vadinti Panevėžio Notaras Ailgirdas Moigis,

Panevėžio II Notaras Julijonas Rimša vadinti Panevėžio Notaras Julijonas Rimša,

Marijampolės I Notaras Juozas Motiejaitis vadinti Marijampolės Notaras Juozas Motiejaitis,

Marijampolės II Notaras Jonas Kučinskas vadinti Marijampolės Notaras Jonas Kučinskas,

Alytaus I Notaras Ona Liasauskienė vadinti Alytaus Notaras Ona Liasauskienė,

Alytaus II Notaras Jackus-Jackevičius Stasys vadinti Alytaus Notas Stasys Jackus-Jackevičius,

Vilkaviškio I Notaras Pijus Žemaitis vadinti Vilkaviškio Notaras Pijus Žemaitis,

12. Pasirėmus Laikinojo Lietuvos Notariato sutvarkymo įstatymo 7 str. ir Ministrų Tarybos 1939 m. gegužės 30 d. nutarimu, įsteigtos nuo š. m. lapkričio 3 d. notarų kontoros Vilniuje. (Įsak. 452).

1. Juozas Platakis nuo š. m. lapkričio 3 d. paskirtas Vilniaus Notaru. (Įsak. 543).

2. Pranas Rėklaitis nuo š. m. lapkričio 3 d. paskirtas Vilniaus Notaru. (Įsak. 544).

3. Kostas Kisielius nuo š. m. lapkričio 16 d. paskirats Vilniaus Apylinkės Teismo Ipotekos Įstaigos knygų vedėju (Va kateg.). Įsak. 566.

4. Julius Gruzdys nuo š. m. gruodžio 1 d. paskirtas Kretingos Apskr. Ipotekos Įstaigos knygų vedėju (IVa kateg.). Įsak. 582.

Paskirti antstoliai:

Pasirėmus Teismų Santvarkos Įstatymo 226 str.:

1. Molėtų Apylinkės Teismo antstolis Antanas Plūkas, jo paties prašymu, atleistas iš užimamos vietos ir paskirtas nuo tos pat dienos Švenčionėlių Apylinkės Teismo antstoliu (IVa ktg.). Įsak. 567.

2. Juozas Jonikaitis nuo š. m. lapkričio 16 d. paskirtas Molėtų Apylinkės Teismo antstoliu. (IVa. kateg.). Įsak. 568.

3. Kauno Apylinkės Teismo raštvedys Antanas Lukoševičius nuo š. m. lapkričio 16 d. paskirtas Valkininkų Apylinkės Teismo antstoliu. (IVa kateg). Įsak. 569.

4. Kauno Apylinkės Teismo antstolis Česlovas Kersnauskas, jo paties prašymu, atleistas iš einamų pareigų nuo š. m. lapkričio 16 d. ir paskirtas nuo tos pat dienos Vilniaus Apylinkės Teismo antstoliu. (Va kateg.). Įsak. 570.

5. Kauno Apylinkės Teismo antstolis Vincas Šarauskas, jo paties prašymu, atleistas iš einamų pareigų nuo š. m. gruodžio 1 d. ir paskirtas nuo tos pat dienos Vilniaus Apylinkės Teismo antstoliu. (Va kateg.). Įsak. 571.

Priimti advokatais:

Pasirėmęs Teismų santvarkos įstatymo 290 str. ir 299 str.:

1. Profesorius Kazys Šalkauskis nuo š. m. lapkričio 20 d. priimtas advokatu su gyvenamąja vieta Kaune. (Įsak. 587).

2. Advokatas Vincas Aušrota, jo paties prašymu, nuo š. m. lapkričio 25 d. perkeltas iš Vilkaviškio į Vilnių. (Įsak. 588).

3. Advokatas Zigmas Balcevičius, jo paties prašymu, nuo š. m. lapkričio 25 d. perkeltas iš Želvos į Vilnių. (Įsak. 589).

4. Advokatas Petras Kiškis, jo paties prašymu, nuo š. m. lapkričio 25 d. perkeltas iš Rokiškio į Vilnių. (Įsak. 590).

5. Advokatas Antanas Rėklys, jo paties prašymu, nuo š. m. lapkričio 25 d. perkeltas iš Marijampolės į Vilnių. (Įsak. 592).

6. Marijampolės Apygardos Teismo kandidatas Jochelis-Leiba Geimanas atleistas iš užimamos vietos nuo š. m. gruodžio 1 d. ir nuo tos pat dienos priimtas advokatu su gyvenamąja vieta Marijampolėje.

7. Advokatas Adomas Vilimas, jo paties prašymu, nuo š. m. gruodžio 1 d. perkeltas iš Alytaus į Vilnių. (Įsak. 609).

8. Advokatas Algirdas Andreikus, jo paties prašyum, perkeltas iš Kauno į Vilnių nuo š. m. gruodžio 10 d. (Įsak. 620).

9. Advokatas Antanas Juknevičius, jo paties prašymu, perkeltas iš Kauno į Vilnių, nuo š. m. gruodžio 10 d. (Įsak. 621).

10. Advokatas Petras Juknevičius, jo paties prašymu, perkeltas iš Kauno į Vilnių nuo š. m. gruodžio 10 d. (Įsak. 622).

11. Advokatas Marija Digrienė, jos pačios prašymu, perkelta iš Kėdainių į Vilnių nuo š. m. gruodžio 10 d. (Įsak. 623).

12. Privatiniam gynėjui Mendeliui Bokšickiui nuo š. m. lapkričio 25 d. leista vesti bylas ir Vilniaus teismų apygardoje. (Įsak. 598).

13. Privatiniam gynėjui Pijui-Petrui Misiurevičiui nuo š. m. gruodžio 10 d. leista vesti bylas ir Vilniaus teismų apygardoje.

Teisingumo Ministro telefonograma.

VISIEMS NOTARAMS.

Patyręs, kad ne visi notarai, surašydami žemės ūkio žemės perleidimo aktus, reikalauja iš pirkėjų Žemės ūkio žemės įgijimui tvarkyti įstatymu Vyr. Žin. 642 numatytų leidimų, pavedu visiems notarams griežtai laikytis Žemės ūkio įgijimui tvarkyti įstatymo V. Ž. Nr. 642 nuostatų ir žemės perleidimo aktus surašinėti tik tais atvejais, kai šalys pristato atitinkamus leidimus.

(pas.) *A. Tamošaitis*
Teisingumo Ministras.

1939.X.17 d.

Redaktorius JURGIS BYLA

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS.
Leidžia Lietuvos Teisininkų Draugija.

Laikraščio programa:

I. Teisės mokslų raštai.
II. Pasaulio teisės apžvalga.
III. Teismo kronika.
IV. Korespondencijos apie įdomesnius teisės atžvilgiu gyvenimo įvykius.
V. Vyr. Tribunolo praktika.
VI. Recenzijos ir bibliografija.
VII. Mokslinio turinio priedai.

Oficialinė dalis.

I. Vyriausybės įsakymai Teisingumo Ministerijos srity.
II. Teisingumo Ministerijos aplinkraščiai, instrukcijos ir įsakymai.

Laikraštis parduodamas knygų krautuvėse ir jo redakcijoj.

Prenumeratos kaina metams 25 lt. (Teis. d-jos nariams—20 lt.).
Atskiro numerio kaina 7 lt. (su priedu).

KAINA: pirmųjų dvidešimt numerių (išskyrus Nr. 1) kaina sumažinta per pusę; Nr. 21 — 4 lt., Nr. 22 — 8 lt., Nr. 23 — 4 lt. Pradedant Nr. 24 eina su priedu ir vieno Nr. kaina 7 lt.

Pirmųjų dvidešimt numerių papigintąja kaina galima gauti tik iš Redakcijos.

Redakcijos adresas:

KAUNAS,

Vyr. Tribunolas (telef. 25753).

Parduodama redakcijoj:

1. Teisininkų kalendorius 1939 m. (5 lt).
2. Lietuvos Valstybės Konstitucijos reforma prof. M. Römeris (2 lt).
3. Skolininkų neišsigalėjimas ir bankrotas, D. Gecas (2 lt).
4. Čekiai, Jokūbas Abramavičius (2,50 lt).
5. Hagos Tribunolo sprendimas Klaipėdos byloje (2 lt).
6. „Teisės" 2—10 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **10 litų.**
7. „Teisės" 11—20 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **15 litų.**
8. Konstitucinės Teisės principai, A. Esmein 2 tomai, 16 litų.

SPAUDĖ KOOP. RAIDĖS SPAUSTUVĖ KAUNE